МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
керівників бібліотек для дітей

БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: перспективи та шляхи розвитку в умовах війни

25-27 жовтня 2023 року
м. Житомир

м. Київ – 2023

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей
Обласна бібліотека для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції керівників бібліотек для дітей

Бібліотеки для дітей в культурно-освітньому просторі України: перспективи та шляхи розвитку в умовах війни

25-27 жовтня

м. Київ — 2023

УДК 02(477):005.745](06)
Б 59

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко
Укладач Т.М. Кузілова
Редактор О.А. Кадькаленко

Бібліотеки для дітей в культурно-освітньому просторі України: перспективи та шляхи розвитку в умовах війни : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції керівників б-к для дітей, 25-27 жовт. 2023 р. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова ; ред. О. А. Кадькаленко. — Київ : НБУ для дітей, 2023. — 108 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції керівників бібліотек для дітей «Бібліотеки для дітей в культурно-освітньому просторі України: перспективи та шляхи розвитку в умовах війни», що проходила 25-27 жовтня 2023 року на базі Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради.

© Національна бібліотека України для дітей

Зміст

Ольга Россошанська	**Вітальне слово учасникам конференції**	**6**
Алла Гордієнко	**Виховуємо читача: у тренді українське – сьогодні, завтра, традиційно**	**6**
Світлана Гресь	**Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва в умовах сучасності**	**10**
Людмила Полікарпова	**Стратегія і тактика діяльності бібліотек для дітей під час воєнного стану**	**13**
Тетяна Жайворонок	**Сторінки надії – 2023: бібліотечна підтримка читачів у воєнний період**	**22**
Тематична сесія «Бібліотеки для дітей в умовах воєнного стану: консолідація заради Перемоги»		
Галина Єрко	**Бібліотека – складова системи в підтримці психологічного здоров'я громади: алгоритми роботи, практики**	**29**
Надія Новіцька	**Підтримка ментального здоров'я: можливості бібліотеки**	**33**
Ірина Тацакович	**Книга як інструмент творчого відновлення дітей у бібліотеці**	**36**
Ольга Прокопович-Ткаченко	**Зберегти найдорожче: робота бібліотеки з безпеки життя і здоров'я дітей**	**40**
Лілія Тогобіцька	**Створення безпечного емоційного бібліопростору в бібліотеці для дітей в умовах війни**	**44**
Лариса Мозгова	**Місце зцілення: українське хюґе бібліотеки**	**47**
Анна Бардашевська	**На лінії вогню. Досвід роботи Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки в умовах воєнного стану**	**51**
Лариса Данилова	**Круті івенти під час війни: мрії чи реальність? Досвід в умовах дії воєнного стану**	**55**
Людмила Хілуха	**Вектори діяльності Волинської обласної бібліотеки для дітей в умовах воєнного стану**	**58**
Лідія Ушакова	**Бібліотеки Черкащини: виклики і можливості у воєнний час**	**63**
Наталія Назарук	**Соціально-значущі ініціативи Рівненської обласної бібліотеки для дітей у контексті воєнного часу**	**68**

Валентина Черноус	**Бібліотеки і війна**	**73**
Марина Оганесян	**Діяльність дитячих бібліотек м. Ізмаїл в умовах війни: відповідь на виклики**	**75**
Таїсія Белібова	**Бібліотека для дітей як соціальний центр громади під час воєнних дій**	**78**
Валентина Чіка	**Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва в реаліях воєнного часу**	**82**
Юлія Василенко	**Віртуальна реальність, або «Бібліотека у валізі» як інтерактивний спосіб взаємодії з користувачами**	**85**
Таїса Манжула	**Час діяти разом заради майбутнього**	**88**
Тамара Клюй	**Успішний той, хто читає: промоція читання як складова гуманітарної безпеки України**	**92**
Ольга Конасова	**Простір спокійної книги: панельна презентація**	**96**
Аліна Біла	**Культурно-освітня діяльність бібліотеки: вектор партнерства**	**98**
Тетяна Данилевич	**Проєкт «Караван дієвих» у нових реаліях часу**	**101**
Секція «Книга як ефективний засіб виховання і розвитку дітей»		
Валентина Петрухіна	**Бібліотека — територія національних культур**	**106**

в.о. Голови Державного агентства України
з питань мистецтв та мистецької освіти
Ольга РОССОШАНСЬКА

Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти вітає організаторів та учасників із відкриттям конференції керівників бібліотек «Бібліотеки для дітей в культурно-освітньому просторі України: перспективи та шляхи розвитку в умовах війни». Незважаючи на складні умови, спричинені воєнним станом, висловлюю щиру вдячність Національній бібліотеці України для дітей за організацію та проведення коференції. Нам чудово відомо, що в умовах війни бібліотеки для дітей стали місцем психологічної підтримки, задоволенням культурних потреб юних користувачів, обігрівом дитячих душ, адже кожна дитина – це особливий світ з власними переживаннями та потребами. Тож, бібліотеки для дітей продовжують свою складну роботу, створюючи нові можливості, нові способи залучення дітей до світлого і доброго. І сьогодні наша спільна мета – це розвиток бібліотек, незважаючи на активну фазу війни в Україні. Упевнена, що нинішня конференція стане прекрасною нагодою для виявлення перспектив та необхідних шляхів розвитку бібліотек для дітей як в умовах війни, так і післявоєнний час.

Бажаю плідної роботи, успішного втілення всіх задумів та планів!

Алла ГОРДІЄНКО,
генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
кандидат культурології, заслужений працівник культури

Виховуємо читача:
у тренді українське – сьогодні, завтра, традиційно

Мабуть сьогодні в Україні жоден публічний виступ у будь-якій сфері діяльності не починається інакше, ніж з окреслення обставин, в яких ми живемо, та обмежень, які ними викликані. Ці обмеження, з різною мірою гіркоти для кожного, зводяться фактично до одного – ми вимушені мати за норму насправді ненормальну реальність, оскільки живемо у найстрашніші часи для будь-якої держави – у часи війни.

«А треба жити. Якось треба жити. Це зветься досвід, витримка і гарт». Влучна і актуальна Ліна Костенко, цитована тисячі разів, доречна як завжди.

Оскільки як би не було гірко, ми набуваємо досвіду, вчимося далі жити, працювати, а головне – не втрачати віри у переможне майбутнє. А ще ми вчимося бути українцями. Вчимося самі і вчимо наших дітей. Розуміти один одного, цінувати наші спільні риси, поважати наші відмінності, створювати такий світ, у якому головують справедливість, відповідальність, взаємоповага. Ми віримо в нашу перемогу і пишаємося нашими воїнами, хоробрість та вправність яких визнані безпрецедентними на світовому рівні. На полі бою наші воїни – наша гордість.

Але не секрет, що в інформаційній війні ми виявилися не надто сильною стороною, адже передумови меншовартості, якої ми, нарешті, позбуваємося такою дорогою ціною, були закладені століттями протягом багатьох попередніх поколінь. Світогляд завжди важко змінювати, особливо дорослій людині, але ще важче жити чужим. Тож набагато дієвіше плекати змалку вірні орієнтири; прищеплювати відчуття гордості за свою землю, свою культуру та своїх героїв; виховувати необхідність відчувати себе частиною нації, органічно ідентифікуючи себе як «повновартісних» українців. І ми володіємо одним із найпотужніших інструментів для формування дитячого сприйняття світу і себе у світі – українською дитячою книгою.

Ще у другій половині XIX століття видатний вчений-педагог Костянтин Ушинський вважав, що кожен народ має свій особливий ідеал людини і вимагає від виховання відтворення цього ідеалу в окремих особистостях. Ідеал у кожного народу відповідає його характеру, визначається його суспільним та громадським життям, розвивається одночасно з розвитком народу. Так німець, англієць, француз, американець, вимагають від виховання різних речей та різних понять. Та будь-який народ у своїй літературі, починаючи з народної пісні, прислів'я, казки, і закінчуючи драмою і романом, висловлює свої уявлення про те, якою повинна бути людина. Народ прикрашає цю ідеальну людину кращими якостями своєї душі і завжди відображає собою міру самосвідомості народу, народну совість та висловлює його погляд на якості і чесноти.

Дитяча література розвивається, попри війну видавництва намагаються бути в потоці, та перекладають як вже відомих, так і «свіжих, нових» зарубіжних дитячих авторів, і книжкові герої різних країн світу говорять українською. Ми багато говоримо про українізацію виховання, про органічність… Та на жаль, нерідко у гонитві за популярним втрачаємо своє – не менш, а може й більш достойне. І це, між іншим, теж друзки того дзеркала меншовартості, яких ми ще довго будемо позбавлятися – і в очах, і в головах… Адже. «І чужому научайтесь, й свого не…»

У кожного народу дійсно різні герої. Героїні казок країн Заходу та «похідні від них» – Попелюшка, Білосніжка, Спляча красуня отримують свій шанс стати

щасливими в першу чергу через свою вроду, до якої додається доброта. Тобто базове налаштування – це жіноча краса. А інше – то вже бонуси. А що каже український фольклор? А в українському фольклорі у базових жіночих чеснотах в першу чергу відображаються та винагороджуються працьовитість та гострий розум – згадаємо Дідову дочку, Кривеньку качечку та Дівку семилітку. Їхні головні чесноти – саме внутрішні позитивні риси.

І чоловічі персонажі у нас працьовиті, або розумні, або до того усього ще й відважні. Кирило Кожум'яка, Котигорошко, Івасик–Телесик... Справді, в українських казках важко знайти позитивного героя, що став переможцем з лінивого, неповороткого ледаря лише за допомогою чар. Є у наших героїв риса – здобувати все власними силами та розумом. І це дійсно відображення нашого національного менталітету в цілому.

Чимало прикладів для наслідування і популяризації містить і авторська українська дитяча книга. Будь які чесноти кожен з вас, навіть не замислюючись, зможе проілюструвати літературними героями, що за різних часів оселилися на полицях бібліотек для дітей.

Почуття власної гідності:

- Гриб Капелюшник і Печериця рябенька («Мандрівники» Петра Козланюка)
- Стовус, або Сиз XII («Земля світлячків» Віктора Близнеця)
- Журавлик («Пригоди Журавлика» Всеволода Нестайка).

Герої, що уособлюють Справедливість:

- СуперАгент Гриць Мамай («Суперагент 000» Лесі Воронини)
- Вужиха-бабуся «Катастрофа» («Бабуся оголошує війну» Сашка Дерманськиого)
- Лісовий хлопчик Чублик того ж класика нашого дитліту Віктора Близнеця
- Дівчинка Аля з пригодницької трилогії Галини Малик.

А ще наші літературні герої поважають інших:

- Хлопчик Тишко з «Крамнички тітоньки Мальви», Дівчинка Соня та чудовисько з «Чудового чудовиська» Сашка Дерманского
- Кентаврик Габріель від Марини та Сергія Дяченків
- Дівчинка Яся («Слон на імя Ґудзик» Лесі Воронини).

Ну і, звичайно, – внутрішня необхідність творити добро:

- Водяничок Бухтик Володимира Рутківського
- Дівчинка Влада Сашка Дерманського
- Сонячні зайчики Всеволода Нестайка.

Кожен з вас може доповнювати ці списки багатьма позиціями. Бо саме ми, бібліотекарі, як ніхто інший знаємо не тільки літературних персонажів, але й реакцію, яку вони викликають у маленького читача.

Тож ми зобов'язані підіймати рейтинг своїх літературних героїв, не просто знайомити з ними, а робити їм справжні піар компанії. Не обтяжені зайвим

моралізаторством вони мають тісно асоціюватися у дитячих голівках з позитивними чеснотами і прикладом для наслідування. Саме наші. Свої. Українські...

А тепер звернемося до сухих статистичних передбачень. Кожен з нас пам'ятає часи коли нас було 52 мільйони. Лише 30 років тому, після перепису населення 1993 році. За прогнозом заступника директора Інституту демографії та соціальних досліджень Олександра Гладуна через 15 років населення України становитиме 30-31 млн українців (зараз нас, за підрахунками державної статистики, близько 27,8 млн…). І за 15 років активною молоддю стануть саме сьогоднішні діти. Нас стає менше.. але ми маємо ставати кращими, якіснішими як українці, більш свідомими. І ключі до цієї дорослої свідомості – у нас з вами. Скорочується населення України і за рахунок тих, хто виїхав за межі України з початком повномасштабного вторгнення, тікаючи від війни. Цьогоріч в Брюселі на засіданні Єврокомісії про план дій щодо українських біженців в наступні декілька років було озвучено готовність продовжувати тимчасовий захист українців до березня 2025 року з тим, щоб надалі розробляти механізм їхньої легалізації. Наразі у країнах ЄС проживають близько 4 млн українців, що мають статус тимчасового захисту, ще 1 млн подалися до Канади, Великобритані, США, Австралії та інших країн. Наприкінці 2022 року більшість українців – 3,8 млн – знайшли притулок у Німеччині, Польщі, Чехії, Італії та Іспанії та країнах Балтії. Понад мільйон українців уже знайшли роботу в ЄС. Адже на відміну від інших категорій біженців, доступ до ринку праці для українців безперешкодний.

Серед українських біженців 47% – жінки, 34% – діти, з яких майже 69% – віком до 13 років, а 0,5% були зареєстровані як неповнолітні без супроводу. За інформацією комісара ЄС із внутрішніх справ Ілви Йоганссон на сьогодні в Євросоюзі проживає майже одна п'ята всіх дітей України. Це 20%. Близько 500 тис. дітей вже навчаються в освітніх закладах Євросоюзу. Інші 800 тис. або вдома, або на онлайн навчанні в українських школах. Та Єврокомісія закликає та заохочує батьків віддавати дітей до місцевих шкіл, щоб діти інтегрувалися в навчальні програми тих країн, в яких зараз знаходяться. Влада країн розуміє, що це діти, які вивчаться та після 18 років підуть працювати та сплачувати податки. Чим більше дітей перейде на офлайн-навчання – тим більше шансів, що ці діти залишаться за кордоном. Поки війна не закінчилася, в Євросоюзі роблять максимально усе, аби інтегрувати людський ресурс.

20 % українських дітей… Чи багато з них повернуться? Питання відкрите. Ці діти асимілюються у новому середовищі, адже, що б там не казали, а Європі вигідно отримувати молоду здорову робочу силу, яка вивчиться і далі, працюючи, сплачуватиме податки. Ким будуть ці діти? Яке місце займатиме в їхніх серцях Україна? Чи повернуться вони на Батьківщину, або ж чи утворять достойну

діаспору? Чи будуть вони допомагати своїй батьківщині, яку чекає ще досить непростий та тривалий період відновлення? Чи інвестуватимуть у неї кошти? А це частково залежатиме і від того, чи стане їм за рідний дитячий спогад Гаррі Поттер, нібелунги, гноми та тролі, чи все ж таки ріднішими будуть Кирило Кожумяка, Сиз XII, і Ява з Павлушою? Що вони вважатимуть своїм? Скільки протягнется у їх дитячих серцях українське? Скільки з них залишаться «Нашими»? Скільки втратиться? Тому так необхідно тримати своє, підносити, «розкручувати» своїх літературних героїв як наживо – для тих дітей, що фізично приходять до бібліотек, – так і створюючи цікавий віртуальний контент для користувачів-дітей з віддаленим доступом, у тому числі тих, які зараз за кордоном, доки вони та їхні батьки ще не асимілювалися остаточно і прагнуть читати та дивитися звичний український контент. Це наш фронт, наша робота, і це насправді велика і значуща частина внеску у нашу перемогу.

Це наші діти. Які живуть, поглинаючи новітню історію, та вчаться наочно бути українцями і пишатися цим. А ми робимо усе можливе, щоб дати їм наснаги розвиватися та мудрішати. І робимо це перевіреним цивілізацією способом. Через книгу та читання. Оскільки за тисячоліття світ не вигадав кращого тренінгу для розвитку розумових здібностей аніж читання. А ми вміємо це робити! Тож читаємо і надихаємо читати! Популяризуємо освіченість та критичне мислення, вкладаємо в наших дітей найкраще. І все буде Україна! Віримо у Перемогу!

Світлана ГРЕСЬ,
в.о. директора Обласної бібліотеки
для дітей та юнацтва Житомирської
обласної ради

Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва в умовах сучасності

У період життєвих випробувань книжки приносять розраду і наділяють досвідом читача, стають вірними друзями, порадниками, помічниками, а бібліотеки, які працюють, у свою чергу вселяють у кожного з нас віру в майбутнє.

Щодня ми переконуємося, наскільки важлива і потрібна наша професія у цей надскладний для України час. Бібліотеки стали осередками волонтерської і громадської діяльності, майданчиками для психологічної підтримки, артпросторами для втілення практичних навичок і креативних ідей. Та навіть просто – тихим, затишним куточком для читача.

Сьогодні, як ніколи, кожен працівник бібліотеки використовує свої знання, вміння, навички для допомоги захисникам та цивільному населенню. Нашими головними професійними і життєвими пріоритетами стали захист інформаційного простору, боротьба з фейками, дезінформацією та кіберзагрозами; робота з переселенцями і тимчасово переміщеними особами, організація навчань із надання першої домедичної допомоги, надання психологічної та емоційної підтримки дітям і мешканцям Житомирщини.

З липня 2022 року розпочався процес припинення роботи КЗ «Обласна бібліотека для юнацтва» Житомирської обласної ради, яку реорганізовано шляхом приєднання до Обласної бібліотеки для дітей Житомирської обласної ради. Від 15 грудня 2022 року установа працює у новому форматі з назвою Обласна бібліотека для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради. При злитті бібліотеки виникало багато питань, адже нам довелося працювати у непрості часи. Адміністрація докладала багато зусиль для налагодження системності у роботі працівників. Варто зазначити, що бібліотека працює у двох приміщеннях, які є об'єктами культурної спадщини у Житомирській області. Вони занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категорією місцевого значення. Основна адміністративна будівля бібліотеки, розміщена у місті Житомирі на вулиці Університетській, 36 (колишня вулиця Пушкінська), побудована у 1897 році як Публічна бібліотека. Друга споруда, розташована на вулиці Михайла Грушевського, 9, побудована у 1908 році як Житловий (прибутковий будинок) А. Аршеньовського.

При об'єднанні насамперед постало питання щодо подальшого використання двох автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем. Обласна бібліотека для дітей ЖОР у своїй роботі використовувала АІБС «MARK-SQL», у той час як Обласна бібліотека для юнацтва ЖОР – АІБС «УФД/Бібліотека». Виникла необхідність об'єднання електронних каталогів в єдину АІБС. Ми дуже вдячні фахівцям Національної бібліотеки України для дітей, з допомогою яких відбулося онлайн-навчання щодо цього питання для працівників нашої бібліотеки.

З метою популяризації нововведень і розуміння, що обидві споруди – це одна бібліотека, бібліотекарі спільно з працівниками Обласного літературного музею Житомирської обласної ради опрацювали та впровадили новий літературно-туристичний маршрут між двома будівлями, який знайомить читача з письменниками Житомирщини та цікавими історіями, пов'язаними з бібліотекою.

Для дотримання національної безпеки в інформаційній сфері та обмеження ворожого контенту, до якого належить і книжкова продукція, видана в російських видавництвах, на виконання листа Держкомтелерадіо №671/27/11-3 від 17.03.2022 р. щодо недопущення розповсюдження зазначеної книжкової продукції працівники бібліотеки вилучили з відкритого доступу та списали у 2022 році 363 примірники з фонду (на той час) обласної бібліотеки для дітей ЖОР, а в 2023 році вже при

об'єднаній бібліотеці – 1353 примірника. На 15 жовтня 2023 року загальний фонд Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради налічує 168667 прим. документного фонду. За попередніми результатами роботи бібліотеку з 2023 року віднесено до І групи оплати праці відповідно до зазначених планових показників.

Бібліотека долучилася до формування та реалізації державної політики щодо здійснення заходів з протимінної діяльності з метою інформування населення про небезпеку мін та вибухонебезпечних предметів, розмістили навчальний посібник «Мінна безпека не без ПЕКа» та «Безпечний Пекосвіт» на офіційному сайті. З гаслом «НАЦІЯ, яка ЧИТАЄ – НЕПЕРЕМОЖНА!» бібліотека долучилася до Національної акції – Всеукраїнського тижня дитячого читання. Працівники обласної бібліотеки оцифрували повнотекстові документи та розміщені на сайті бібліотеки дитячі книжки. Враховуючи, що дитяче читання – головний резерв інтелектуального потенціалу нації, особливе значення надавалося реалізації «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки», роботі над довгостроковою програмою «Бібліотека + школа + сім'я = успіх», довгостроковій програмі на підтримку читання й підвищення статусу книги «ЛітератУРА!» та іншим важливим програмам і планам.

Усі працівники нашої бібліотеки, усвідомлюючи нинішній стан у державі, долучилися до волонтерської та громадської діяльності. Відновив роботу локальний центр громадянської освіти «Квартал МироТворчості» у межах проєкту «Інтеграція через діалог. Освітня та інтеграційна допомога дітям, які постраждали від збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму». На відкритій платформі «Квартал МироТворчості» проведено низку заходів з питань національно-патріотичного виховання «Єдина країна – єдина сім'я» та поза планом – для внутрішньо-переміщених сімей з дітьми, багатодітних родин, серед яких є діти з інвалідністю. Багато працівників плели маскувальні сітки, готували їжу, збирали і роздавали гуманітарну допомогу, допомагали розбирати завали зруйнованої ЗОШ № 25. Запроваджувалися нові практики та ініціативи в роботі з дітьми і дорослими у відновленні фізичного та ментального здоров'я.

Важливим напрямом діяльності бібліотеки залишається робота з розвитку адаптивної культури дітей з інвалідністю, інтегрування їх в оточення ровесників. Впровадили інклюзивний проєкт «Бібліотека без обмежень», школу жестової мови, проводили зустрічі «Промінчик щастя особливій дитині». Також відкрили інклюзивну кімнату, де читачі з порушенням зору мають можливість тактильно пізнавати твори мистецтва, розрізняти природні матеріали та зразки техніки.

У бібліотеці започатковано проєкт «Культурна дипломатія в дії» – участь обласної бібліотеки для дітей у Міжнародному проєкті «Ми – українці. Я і ти». Основна мета – допомогти дітям-українцям у Польщі, а тепер і дітям-біженцям у вивченні мови, історії, та культури України, збереження зв'язків з Батьківщиною. Для

українських сімей, які вимушені перебувати за кордоном, зібрали і передали книжки українською мовою в Швейцарію, Польщу, Францію, Данію, Німеччину. Багато книжок також отримали поранені, які лікуються у військовому шпиталі та інших лікарнях нашого міста.

Бібліотекарі плідно працювали над забезпеченням інформаційних потреб користувачів через інтернет-представництва книгозбірні. Постійно оновлювалась інформація на сторінках бібліотеки у соціальних мережах, ютубі, додатково працювала сторінка у фейсбуці «Дитячий світ Полісся», що об'єднує і популяризує діяльність усіх бібліотек Житомирського регіону з дитячим користувачем. Також створено новий телеграм-канал #Твоя_бібліотека_гостинна.

Важливою частиною діяльності бібліотеки є краєзнавча робота. З метою поширення краєзнавчих знань, знайомства з краєзнавчим фондом літератури в Обласній бібліотеці для дітей та юнацтва ЖОР розробили бібліографічні посібники різної тематики. Створено низку віртуальних виставок, вікторин для знайомства з дитячою та молодіжною світовою літературою, книгами відомих авторів Житомирщини.

Вплив війни та невизначеність призводять до швидкого виснаження ментальної стійкості. Щоб перемогти цей стрес, бібліотекарі пропонують користувачам влаштовувати артхвилинки радості, артлабораторії, зустрічі в артпросторі психологічного розвантаження: виконання вправ з малювання, акторської гри, співу. Групові танцювальні композиції дають можливість не лише розслабитися, але і позбутися багатьох комплексів, розібратися у внутрішньому «Я», поліпшити настрій. Велика цінність арттерапії полягає в отриманні можливості нормалізувати психоемоційний стан, пізнати себе. Наші бібліотекарі переконані – доки ми тримаємо культурний рубіж, доти Творець оберігає нашу рідну землю.

Людмила ПОЛІКАРПОВА,
заступник генерального директора з науково-методичної роботи
Національної бібліотеки України для дітей

Стратегія і тактика бібліотек для дітей в умовах військового стану

Наша держава сьогодні переживає найважчий у своїй історії час. Війна для країни, як і для кожного з нас, є свого роду випробуванням на міцність. Ми бачимо, скільки шкоди завдає нам агресор, щоденно знищуючи найцінніше – людські життя, а також нашу національну самобутність. Руйнування об'єктів української культури під час широкомасштабної війни не є випадковістю – росія

вже сотні років намагається стерти українську культуру, і її багаторічні зусилля спрямовані на винищення усього видатного: культурних установ, особистостей і культурної пам'яті. За даними ЮНЕСКО за перший рік війни в Україні загальна вартість втрат ідентифікованих активів оцінюється у $2,6 млрд, а за даними МКІП через війну в Україні пошкоджено понад 1,5 тис. об'єктів культурної інфраструктури. З них майже третина – повністю зруйновані; пошкодження і руйнування зазнали заклади культури на території 216 територіальних громад: у Вінницькій (3%), Дніпропетровській (16%), Донецькій (87%), Житомирській (12%), Закарпатській (2%), Запорізькій (31%), Київській (29%), Луганській (42%), Львівській (2%), Миколаївській (42%), Одеській (3%), Сумській (45%), Харківській (36%), Херсонської (35%), Хмельницькій (5%), Черкаській (3%), Чернігівській (14%) областях та м. Києві. У країні повністю зруйнували понад 220 бібліотек та пошкодили близько 400. Орієнтовний обсяг втрат бібліотечного фонду – понад 187 млн примірників. Реалії функціонування бібліотек для дітей постійно відслідковуються НБУ для дітей за такими параметрами: мережа бібліотек для дітей, стан зайнятості працівників бібліотек, матеріально-технічна база бібліотек для дітей (зокрема втрати та руйнування), бібліотечні фонди (зокрема втрати), орієнтовний розмір збитків.

Станом на 01.01.2022 р. мережа спеціалізованих бібліотек для дітей нараховувала 787 бібліотек. У складі мережі: 1 – національна, 23 – обласних, 763 – дитячих бібліотек.

За 2022 рік повної руйнації приміщень зазнали 8 бібліотек для дітей (у Донецькій області – 5, Харківській – 3). Внаслідок часткового руйнування приміщень не функціонувало 28 бібліотек для дітей, ще 53 – не функціонували з інших причин. Вимушені змінити своє місце дислокації та працювати в онлайн-форматі 8 бібліотек для дітей; 89 дитячих бібліотек регіонів з різних причин були змушені припинити або «тимчасово призупинити» свою діяльність. Внаслідок руйнування приміщень призупинили або призупиняли свою діяльність бібліотеки для дітей:

- у Дніпропетровській області – центральна дитяча бібліотека КЗ «Нікопольська міська ЦБС» (частково зруйновано);
- у Донецькій області – бібліотека-філія № 8 Центральної міської бібліотеки Бахмутської міської територіальної громади, Мар'їнська міська бібліотека для дітей КЗК «Мар'їнська публічна бібліотека Мар'їнської міської ВЦА», Красногорівська бібліотека-філія для дітей КЗК «Мар'їнська публічна бібліотека», дитяча бібліотека м. Світлодарська», КЗК «Донецька обласна бібліотека для дітей» (працювала в онлайн-режимі, повністю зруйновані приміщення);

• у Київській області – бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Макарівської селищної ради», Димерська міська бібліотека для дітей, Ірпінська міська бібліотека для дітей-філія Ірпінської міської публічної бібліотеки ім. М. Рильського Ірпінської міської ради (частково пошкоджені приміщення);

• у Харківській області – дитяча філія КЗ «Дворічанська Публічна бібліотека» Дворічанської селищної ради» Куп'янського району, бібліотека для дітей КЗ «Шевченківської публічної бібліотеки» Шевченківської селищної ради Куп'янського району, Дергачівська дитяча бібліотека КЗ «Дергачівська публічна бібліотека» Дергачівської міської ради Харківського району зруйновані приміщення), дитяча бібліотека КЗ «Борівська централізована бібліотечна система» Борівської селищної ради, дитяча бібліотека КЗ «Барвінківська міська бібліотека» Барвінківської міської ради Ізюмського району, Печенізька бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Печенізької селищної ради» Чугуївського району, Ізюмська міська дитяча бібліотека м. Ізюм (частково зруйновані);

• у Чернігівській області – бібліотека для дітей ім. О.П. Довженка Чернігівської міської комунальної централізованої бібліотечної системи (частково зруйнована).

• у Херсонській області – КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради (працював в онлайн-форматі), 8 бібліотек для дітей Херсонської ЦБС: Центральна міська дитяча бібліотека та міські бібліотеки-філії для дітей №№ 5, 7, 10, 12, 17, 21, 22 Херсонської централізованої бібліотечної системи Херсонської міської ради, Білозерська бібліотека для дітей КЗ «Білозерська бібліотека імені Петра Григоренка» Білозерської селищної ради; Великоолександрівська селищна бібліотека для дітей КУ «Великоолександрівська публічна бібліотека» (не працювали до 11.11.2022 р.), Генічеська дитячо-юнацька бібліотека Генічеської міської ради, Голопристанська бібліотека-філія для дітей КУ «Голопристанський міський палац культури «Сузір'я» Голопристанської міської ради, Новокаховська міська бібліотека для дітей та юнацтва Новокаховської централізованої бібліотечної системи, Скадовська центральна бібліотека для дітей КЗ «Скадовська міська публічна бібліотека» Скадовської міської ради, Брилівська селищна бібліотека для дітей Виноградівської сільської ради, Верхньорогачицька бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Верхньорогачицької селищної ради», Іванівська дитяча бібліотека КЗ «Базова бібліотека Іванівської селищної ради», Каланчацька бібліотека для дітей КЗ «Каланчацька ЦБС» Каланчацької селищної ради, Новомаячківська селищна бібліотека для дітей Ювілейної сільської громади, Новотроїцька центральна дитяча бібліотека Центральної бібліотеки Новотроїцької селищної ради, Великокопанівська сільська бібліотека для дітей Великокопанівської сільської ради, Виноградівська сільська бібліотека для дітей Виноградівської сільської ради, комунальний заклад «Новозбур'ївська сільська

бібліотека № 2» (для дітей) Новозбур'ївської сільської ради; (станом на 01.01.2023 р. знаходилися в тимчасовій окупації).

Найбільше руйнувань зазнали бібліотеки для дітей Донецької області – 28, і 5 з них знищено повністю, капітальному ремонту підлягають 11 бібліотек для дітей, часткового ремонту потребують 12. У Київській області 2 бібліотеки для дітей зазнали часткових руйнувань та одна – незначних пошкоджень. У Херсонській області пошкоджено 6 бібліотек для дітей, з яких 4 потребують капітального ремонту, а 2 – часткового. У Чернігівській області частково зруйнована та потребує капітального ремонту одна бібліотека для дітей. Також незначні руйнування отримали бібліотеки для дітей у Миколаївській (9), Сумській (3), Харківській (4) областях. З часом тільки 4 дитячі бібліотеки відновили свою роботу після ремонту, або переїхали в інші приміщення – по одній бібліотеці в Донецькій та Харківській областях та дві у Київській.

Станом на 01.09.2023 р. мережа зазнала змін і нараховує 719 спеціалізованих бібліотек для дітей. Зокрема зміни відбулися: у Волинській обл. – повернуто у базову мережу Бібліотеку-філію для дітей КЗ «Олицька Публічна бібліотека», реорганізовану у 2021 р. рішенням сільської ради, яке МКІП анулювало у 2023 р.; у Дніпропетровській обл. повернуті в базову мережу Міська бібліотека для дітей Марганецької міської ЦБС відділу культури виконкому Марганецької міської ради та Бібліотека для дітей КЗК «Централізована система публічних бібліотек Перещепинської міської ОТГ Дніпропетровської області», наразі вони не працюють і позбавлені приміщень, очікувалися рішення міських рад, але їх досі немає. Також змінилася ситуація щодо функціонування бібліотек для дітей на окупованих територіях. Станом на 01.01.2023 р. на тимчасово окупованих територіях нараховувалися 44 дитячі бібліотеки. Станом на 01.09.2023 р. – їх 42, у Донецькій обл. деокуповані Ялтинська селищна бібліотека для дітей та Нікольська публічна бібліотека для дітей. До 7 повністю зруйнованих додалася Дитяча бібліотека м. Світлодарська Донецької обл., і станом на 09.2023 р. їх загальна кількість складає 8. Частково зруйнованих 55 бібліотек: + 6 у Донецькій обл., +1 у Сумській обл., + 3 у Херсонській обл. Відновили свою роботу Бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека» Макарівської селищної ради Київської обл., а також Ізюмська міська дитяча бібліотека та Печенізька бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Печенізької селищної ради» Чугуївського р-ну Харківської обл. На жаль, протягом минулого року в країні продовжувалася оптимізація дитячих бібліотек. З причини реорганізації місцевою владою культурних закладів припинили свою діяльність бібліотеки для дітей у 8 областях:

- **Івано-Франківська область** – згідно з рішенням від 18.08.2022 р. № 1712-22/2022 м. Долина про реорганізацію структурних підрозділів КЗ «Долинська

центральна публічна бібліотека» Долинської міської ради шляхом злиття бібліотеки для дітей КЗ «Долинська ЦПБ» та міської філії для дітей КЗ «Долинська ЦПБ» реорганізовано в одну бібліотеку для дітей КЗ «Долинська ЦПБ»;

• **Київська область** – бібліотека-філія № 9 для дітей КЗБМР Білоцерківська ЦБС ім. П. Красножона рішенням Білоцерківської міської ради № 3129-33-VIII від 25.10.2022 р. з 01.01.2023 р. перепрофільовано у бібліотеку-філію № 4 сімейного типу;

• **Кіровоградська область** – КЗ «Помічнянська міська дитяча бібліотека» реорганізовано у дитячий відділ КЗ «Центральна бібліотека» Помічнянської міської ради (рішення 6-ї сесії 8-го скликання Помічнянської міськради від 04.03.2021 р. № 140 «Про реорганізацію КЗ «Помічнянська МДБ» шляхом приєднання до КЗ «ЦБ» Помічнянської міськради»); КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради рішенням 32 сесії 8 скликання від 27.04.2023 р. № 1064 Голованівської селищної ради реорганізовано у відділ обслуговування дітей КЗ «Бібліотека для дорослих ім. С.В. Шеврякова» Голованівської селищної ради за погодженням МКІП № 863/43 від 26.01.2022 р.;

• **Одеська область** – за рішенням Ренійської міської ради від 12.10.21 р. № 327-VIII районну дитячу бібліотеку Ренійської міської ради з 01.02.2022 р. реорганізовано у відділ обслуговування дітей публічної бібліотеки Ренійської міської ради КЗ «Публічна бібліотека» Ренійської міської ради, а Орлівську сільську дитячу бібліотеку-філію № 2 з 01.02.2022 р. об'єднано з Орлівською сільською бібліотекою філією № 1 КЗ «Публічна бібліотека-філія «Орлівська сільська бібліотека»; припинила свою роботу Ширяївська центральна районна бібліотека для дітей;

• **Сумська область** – згідно з рішенням 21-ї сесії Конотопської міської ради від 09 червня 2022 р. Конотопську центральну міську бібліотеку для дітей та міську бібліотеку-філію для дітей реорганізована у відділ КЗ «Публічна бібліотека Конотопської міської ради»;

• **Херсонська область** – за рішенням власників ліквідовані 2 селищні бібліотеки: Нижньосірогозька бібліотека для дітей КЗ «Нижньосірогозька центральна бібліотека» Нижньосірогозької селищної ради, Сиваська селищна бібліотека-філія для дітей та юнацтва Центральної бібліотеки Новотроїцької селищної ради Генічеського району);

• **Хмельницька область** – бібліотеку для дітей Красилівської міської ради реорганізовано у відділ з обслуговування дітей-користувачів Центральної бібліотеки Красилівської міської ради рішенням № 13 від 04.02.2022 р. 17-ї сесії Красилівської міської ради, а також реорганізовано Судилківську бібліотеку для дітей шляхом об’єднання в Центральну бібліотеку Судилківської сільської ради;

• **Черкаська область** – за погодженням із Міністерством культури та інформаційної політики України виведено з мережі Тальнівську бібліотеку для дітей (погодження МКІП № 143-2 від 29.11.2021 р.), Христинівську бібліотеку для дітей (погодження МКІП № 1422/4302 від 30.11.2021 р.); Балаклеївська сільська бібліотека для дітей не працює з 13.07.2021 р. (документи на вилучення з мережі в МКІП);

• **Житомирська обл**. – реорганізовано КЗ «Гришковецька бібліотека для дітей» Гришковецької ТГ;

• **Львівській обл.** – Стрийську бібліотеку-філію № 6 для дітей МЦБС реорганізовано у дитячий відділ, Дитячу бібліотеку КЗ «Центр культури і дозвілля Лопатинської ТГ» та КЗ «Публічна бібліотека для дітей Самбірської міської ради» ліквідовано;

• **Полтавська обл.** ліквідовано Полтавську ОБД ім. Панаса Мирного шляхом приєднання до ОУНБ.

Повномасштабна російська агресія вплинула і на формування та збереження документних фондів бібліотек для дітей. Так, станом на 01.01.2022 р. загальний документний фонд бібліотек для дітей складав 18089,96 тис. прим., а вже на 01.01.2023 р. – 14924,27 тис. Це повязано з актуалізацією бібліотечних фондів, вилучення літерарури за санкційними списками та декомунізацію та дерусифікацією фондів. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 590 від 9 червня 2021 року «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» видатки на поповнення бібліотечних фондів у 2022 році було призупинено. До дитячих бібліотек країни у 2022 році надійшло тільки 168,94 тис. прим. Усього ж протягом року з фондів бібліотек для дітей вилучено близько 1497,78 тис. прим., у тому числі з причин «актуалізації бібліотечного фонду» з балансу бібліотек для дітей списано 494,21 тис. прим.

НБУ для дітей розгорула широку компанію щодо відновлення ресурсів бібліотек для дітей. На сьогодня ми маємо гарні результати:

- Благодійна організація «Всеукраїнський благодійний фонд «ГОЛДЕН ЮНІОН» надала 600 книг видавництва «Веселка», з них 416 нададуть бібліотекам для дітей;
- Благодійна організація Благодійний фонд «НОВА ЮКРЕЙН» – 4020 книг, з них 3000 розподілять серед бібліотек для дітей;
- Книги, закуплені за грантові кошти від Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY) для бібліотек, що постраждали внаслідок російської агресії, складають 500 прим.;
- Родина англійської дитячої письменниці та ілюстраторки Ширлі Х'юз передала НБУ для дітей колекцію книжок Ширлі Х'юз (550 книжок, з них 200 розподілені серед бібліотек, що постраждали внаслідок російської агресії);

- Австралія – 1500 книжок розподілять серед бібліотек для дітей.

Повномасштабне вторгнення спричинило і значний відтік наших користувачів, адже багато дітей з батьками змушені були емігрувати за кордон або стати внутрішньо переміщеними особами. Так, за даними дослідження «Кількість українців та їх міграція за кордон через війну» Громадянської мережі ОПОРА кількість українців за кордоном станом на 01.02.2023 року становила 7.989. 027 осіб, 22% від яких складали діти до 18 років. Станом на 12 грудня 2022 року на обліку внутрішньо переміщених осіб в Україні перебувало 4.893.079 осіб, з яких 1.093.821 – діти до 18 років. Міністерство освіти і науки України також констатує, що тільки у 2022-2023 навчальному році за кордоном перебувало близько 500 тис. дітей шкільного віку . З 24 лютого по 19 жовтня 2023 року кількість депортованих дітей складала 19546 осіб, загиблих – 508, поранених – 1136, зниклих – 1623, знайденмх – 19409, повернених – 386.

Станом на 01.01.2023 р. кількість зареєстрованих користувачів у бібліотеках для дітей згідно з єдиною реєстраційною картотекою становила 972,3 тис. осіб, обслужених – 1343,3 тис., а станом на 01.01.2022 р. кількість таких зареєстрованих користувачів складала 1393,0 тис. осіб, а відповідно обслужених бібліотеками користувачів – 1886,2 тис.

Бібліотеки для дітей активно підключилися до реалізації державних програм соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, зокрема з надання бібліотечно-інформаційних послуг дітям. Наразі фактично зареєстровано 26850 внутрішньо переміщених осіб (у багатьох бібліотеках облік внутрішньо переміщених осіб відповідно до наказу Міністерства культури України «Про реалізацію проєкту «Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами» не здійснювався).

У зв'язку зі скороченням мережі бібліотек для дітей простежується і зменшення кількості працівників у них. Так, станом на 01.01.2022 року в бібліотеках для дітей працювало 4337 осіб із них 3408 – бібліотечні фахівці, а вже станом на 01.01.2023 року кількість працівників бібліотек становила 3843 особи, з яких бібліотечні працівники склали 2990 осіб.

У сучасних важких умовах викликів та загроз, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері, культурі український уряд вже працює над стратегічними планами. План Відновлення України базується на 5 основних принципах: негайний початок і поступовий розвиток; нарощування справедливого добробуту; інтеграція в ЄС; відбудова кращого у національному та регіональному масштабах; стимулювання приватних інвестицій. Одним із проєктів нацпрограми є розвиток систем культури та спорту, який включає:

- цифрові трансформації в культурі – комплексне стратегічне бачення цифровізації у культурі (наприклад, національна електронна бібліотека, електронні послуги, електронний архів, електронне управління);
- створення Національної електронної бібліотеки (НЕБУ), завершення автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів «Бібліотечна справа».

І все ж рамковим документом стратегічного планування бібліотек є Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія», яка містить два основні напрями, певну кількість цілей і низку завдань для досягнення цих цілей. Є там і завдання щодо бібліотек: забезпечення формування оптимальної мережі публічних бібліотек, яка б задовольняла потреби територіальних громад; забезпечення на постійній основі актуалізації фондів публічних бібліотек та бібліотек закладів освіти; забезпечення інформатизації публічних бібліотек та бібліотек закладів освіти; забезпечення реновації наявних та зведення нових будівель публічних бібліотек за європейським зразком. Залежно від виду бібліотеки в Стратегії передбачити перетворення їх на логістичні центри (організувати розвезення та збір книжок); навчальні центри (підвищення кваліфікації бібліотекарів та навчання мешканців громади); соціальні хаби (місце де проводиться психологічна адаптація людей, активності і спільнодія, мати відділення транспортної доставки (meest expres), прокатний пункт будь-яких речей тощо. У стратегічному плануванні необхідно передбачити оновлення бібліотечних фондів через державні інституції та благодійні фонди, громадські організації; оцифрування документів та їх збереження у хмарних сховищах; інформатизацію бібліотечних процесів; безбар'єреність доступу користувачів до інформації; перегляд критеріїв оцінки діяльності бібліотек, впровадження міжнародних стандартів; моніторинг реалізації завдань Стратегічного плану.

Ще один важливий аспект Стратегії полягає у тому, що невід'ємною частиною формування у підлітків національної ідентичності є просування української мови. Про це зокрема наголошується у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 596-р Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» (зі змінами, внесеними згідно з Розпорядженнями КМ № 1585-р від 16.12.2020 № 474-р від 19.05.2021). Стратегія узгоджується із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Як свідчить новітня історія, розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України є важливим елементом забезпечення національної безпеки та національних інтересів України. Необхідно створити всі умови для продуктивної комунікації та взаємодії українців між собою як запоруки їх ефективного особистісного і професійного

розвитку. Водночас варто пам'ятати, що мова – не просто засіб комунікації, а важлива складова для формування особистості, її самоідентифікації, національної свідомості. Тому забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року тільки підтверджує актуальність популяризації бібліотеками для дітей книг українських авторів як сучасних, так і незаслужено забутих, а також перекладених українською мовою книг зарубіжних авторів.

На процес формування національно-культурної ідентичності зростаючої особистості на сьогодні впливають глобалізаційні процеси. Зокрема, у нинішніх євроінтеграційних процесах пріоритетними є проблеми ідентифікації та національно-культурної ідентичності молоді у європейських країнах з вивчення культурного ресурсу та міжкультурного діалогу. У цьому контексті важливе значення має просування вивчення **англійської мови** в Україні. Президент України ініціював розгляд проєкту Закону про англійську мову. Долучитися до формування медіаграмотного споживача і сформувати для себе нову компетентність та впливовий імідж серед аудиторії – такі завдання ставлять для себе і бібліотеки для дітей. Медіаосвіта в бібліотечній сфері виокремлює мінімум два взаємозв'язаних напрями: медіаосвіта користувачів та медіаосвіта фахівців у структурі професійного розвитку. Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 затверджено «Стратегію інформаційної безпеки» в якій наголошено, що інформаційна безпека України – складова частина національної безпеки країни. Цим декларативним документом визначено 7 важливих перспективних цілей, серед яких і підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства. В Україні це питання стоїть особливо гостро, оскільки в умовах війни російської федерації проти нашої держави українці щодня стикаються з дезінформацією, інформаційними атаками, зламом акаунтів, фейками. Тож медіаосвіта в бібліотечній сфері залишається актуальною. 25 жовтня проведено Національний тест з медіаграмотності, організований національним проєктом з медіаграмотності «Фільтр» разом з партнерами USAID, IREX in Ukraine та UNDP Ukraine / ПРООН в Україні.

Також сьогодні одним із ключових завдань як держави, так і бібліотек для дітей є побудова безбар'єрного середовища. Створення інклюзивних просторів в бібліотеках– це не лише питання комфорту та зручності. Окрім встановлення пандусів та облаштування приміщень важливим є впровадженням соціальної інклюзії в інформаційній сфері, аудіогідів для людей з порушенням зору, аудіокниг, наявність книг з шрифтом Брайля та ін. Системне усунення бар'єрів відбувається на рівні держави згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року». Метою

Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики.

За ініціативою першої леді Олени Зеленської розпочалася всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», що покликана створити систему сервісів і послуг, які зможуть різними способами та дієвими механізмами підтримати українців у складні часи повномасштабної війни. Ментальне здоров'я – непомітний, але водночас головний двигун людини, що дозволяє не лише повноцінно жити, а й ефективно функціонувати у суспільстві. Регулярне піклування про власний стан може наштовхнути на відкриття внутрішнього джерела сили, що допоможе пройти крізь складні часи. Тому дбати про своє ментальне здоров'я – така ж базова необхідність кожної людини, як і дбати про здоров'я фізичне. Ментальне та фізичне здоров'я – нерозривне ціле.

Розуміючи, наскільки сьогодні змінилася роль бібліотеки в суспільстві, дитячі бібліотеки намагаються говорити про себе голосно та впевнено, позиціонують свою діяльність у соціумі. Віримо в Перемогу! Все буде Україна!

Тетяна ЖАЙВОРОНОК,
директор Миколаївської обласної бібліотеки
для дітей ім. В.О. Лягіна,
заслужений працівник культури України

Сторінки надії – 2023:
бібліотечна підтримка читачів у воєнний період

Завжди, коли надходить час випробувань, наше бажання зберегти культурну спадщину, знання та відносини зі світом набуває особливої сили. Саме у такі моменти ми розуміємо, наскільки важливо мати доступ до інформації та можливість зануритися у світ слів. Під час війни багато людей відчувають страх, тривогу і втрату. Вони потребують моральної підтримки, можливості відволіктися від стресу та знайти інформацію, яка їм потрібна для виживання або саморозвитку. Бібліотеки відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони інституції, які стали джерелом надії, знань та розвитку у цей важкий для нас усіх час.

Сьогодні однією із важливих функцій бібліотек залишається поширення знань та інформації серед користувачів. Це актуально ще й тому, що Росія

продовжує активно використовувати медіа та інтернет-платформи для поширення своєї пропаганди, дезінформації та фейкових новин, просування своїх історичних та політичних наративів, які можуть впливати на громадську думку наших громадян, розхитувати стабільність державного устрою. Аби захистити наших маленьких користувачів та їхні родини на такому активному інформаційному фронті ми активно проводимо заходи, спрямовані на становлення маленьких українців як особистостей, які розуміють та цінують свою історію та культуру, пишаються своїм корінням і традиціями.Ось деякі зі сторінок діяльності бібліотек Миколаївщини, які допомагають у цьому процесі.

СТОРІНКА 1.

І на першому місці у нас завжди книга та читання. А саме **Читання української літератури.**

До повномасштабного вторгнення у Миколаєві проживало 460 тисяч людей. Після 24 лютого 2022-го населення міста зменшилося до 200 тисяч. А з 11 листопада 2022 року, коли звільнили правобережжя Дніпра та місто Херсон, люди почали поступово повертатися. На початок квітня 2023 року у місті вже було понад 400 тисяч мешканців. Але це, зрозуміло, не лише миколаївці. Багато у Миколаєві ВПО з Херсону та області, оскільки ці території і донині потерпають від обстрілів.

Аби привнести часточку свята, світла та радості нашим маленьким користувачам, ми відзначили **Тиждень дитячого читання** у березні. «Читаємо попри все!» − саме під таким гаслом у бібліотеці пройшла ціла серія театралізованих заходів, активними учасниками яких стали миколаївські та херсонські дітлахи. Разом із книжковими героями вони поринули у неймовірний світ веселих пригод: каталися на сонячних конях та відьомських мітлах, танцювали з величезним драконом, а найсміливіші навіть пройшли крізь чорний тунель. І все це задля того, аби повернути зниклі книжки до бібліотеки і згадати, що вони вже дуже скучили за своїми маленькими друзями.

А вже 25 травня 2023 року бібліотеки Миколаївщини активно долучилися до **обласної літературно акції «День читання «Читаємо сучасне – українське».** Вона проводилася з метою виконання Програми розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя в Миколаївській області на 2023-2027 роки. Учасниками були юні читачі бібліотек Миколаївської області, що обслуговують дітей: Обласної бібліотеки для дітей ім. В. О. Лягіна, Центральної міської бібліотеки для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка та її бібліотек-філій, бібліотек для дітей міст Вознесенська та Южноукраїнська, бібліотек для дітей Миколаївської області, сільських бібліотек-філій та бібліотек об’єднаних територіальних громад.

Бібліотеки розробили програми з низкою цікавих заходів до Дня читання, спрямованих на популяризацію творчості українських письменників та підтримку літературного розвитку в області, ознайомлення дітей і підлітків із творчістю сучасних українських письменників, популяризацію кращих творів сучасної української дитячої літератури, читання і бібліотеки, а також підвищення інтересу до читання вголос у маленьких користувачів і привернення уваги громадськості до важливої ролі читання та дитячої книги у формуванні особистості дитини.

Учасники організували наступні активності: відгуки до прочитаних книг; ілюстрації до прочитаних творів, що найбільше сподобалися; відеозаписи прочитання вголос уривку з твору; відеопоезії; яскраві цитати з творів.

СТОРІНКА 2. **Літературні та культурні ініціативи**

Зацікавлювати дітей книгами, стимулювати читацькі навички та фантазію миколаївські бібліотеки продовжують і через **презентації нових книг та зустрічі з письменниками.** Такі заходи проходять як вживу (якщо це місцевий автор), так і онлайн. Так 21 березня ми познайомили малечу з новою книгою Наталії Аладьїної «Казки Г. К. Андерсена» (віршована версія). Захід пройшов весело і гамірно, казково і грайливо, з поетичним настроєм і цукерковим післясмаком, а ще з сюрпризом від художниці. Наприкінці квітня відбулася зустріч з українською дитячою письменницею Катериною Міхаліциною, авторкою багатьох книжок, дві з яких присвячено подіям, що назавжди перевернули життя сотень тисяч людей – Чорнобильській трагедії. Вже у жовтні відбулася онлайн-зустріч із миколаївською письменницею Вірою Іванівною Марущак, головою Миколаївської обласної організації НСПУ. Читачі ж ЦМБ для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка в цей період мали змогу активно поспілкуватися з дитячою письменницею Світланою Вертолою, тернопільською письменницею Наталією Волотовською, з миколаївськими авторками − Наталією Бурянчик та Інесою Завяловою тощо.

СТОРІНКА 3. **Ігри Квести – нудно не буде ніколи!**

Активізують читання юного покоління й проведення бібліотечних квестів різноманітної тематики. Своїх маленьких читайликів ми періодично зачиняємо у бібліотеці у відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів. Вийти звідти вони можуть лише виконавши низку завдань і закріпивши все цікавим майстер-класом. У лютому наша бібліотека долучилася до 3-ої сутінкової вечірки від Національної бібліотеки України для дітей «Як Мавки та Чугайстри паляницю шукали», яка проходила у форматі фолькквесту. Наші сміливі третьокласники однієї з миколаївських гімназій шукали смачнючу паляницю, виконуючи різноманітні завдання. Як Мавки і Чугайстер не намагалися б їх заплутати – діти з усім впоралися, та ще й поспівали та потанцювали. А знайдена миколаївська

паляниця дійсно виявилася напрочуд смачною, а карпатський чай – корисним і запашним!

Користувачі Єланецької бібліотеки для дітей цьогоріч теж здійснили дуже захопливу мандрівку, але вже у вересні й у пошуках скарбів. Під час квесту «Банда піратів» вправні пірати і піратки з команд «Морський череп» та «Веселий краб» виконували безліч завдань. Вони швидко відгадали загадки Кульгавого Біла, приготували смачний обід для своєї команди, врятували товаришів від піраній, показували свою силу духу вітру, перейшли страшне болото без втрат та зібрали мапу-пазл. Юні пірати здійснили висадку на «Книжковий острів», де відбулося їхнє знайомство з неймовірно цікавими книгами Жюльєтт Парашині-Дені «Банда піратів».

СТОРІНКА 4. **Бібліотека OPEN AIR**

Важливою подією для усієї громади селища є факт, що Єланецька бібліотека для дітей протягом літа проводила свої традиційні зустрічі **«Каштановий кінозал»**. Паралельно з переглядом мультфільмів та цікавих відео діти брали участь ще й у майстер-класах, грали у різноманітні ігри, знайомилися з книгами на різну тематику. Це був справжній простір подій та зустрічей для усієї громади. Перед війною цей проєкт бібліотеки «Каштанова бібліотека – простір подій, зустрічей, натхнення» здобув перемогу в межах конкурсу проєктів соціальної дії від Британської Ради для молоді «Активні громадяни», завдяки чому в 2023 році на майданчику перед бібліотекою встановлено зручні лавки та бетонні вазони для квітів. Працівники бібліотеки-філії для дітей КЗ Кривоозерська ЦБ кожної п'ятниці, суботи та неділі з 16.00 до 19.00 чекали на своїх маленьких відвідувачів у дитячому парку «Казка» з цікавими та яскравими книжковими переглядами. Тут діти читали самі, комусь читали батьки, хтось просто гортав книжечку і слухав…

Дотримувався своєї багаторічної традиції і сектор з обслуговування читачів-дітей КЗ «Новоодеська публічна бібліотека». Працівники сектору організовували літні читання як у місцевому парку так і на дитячих майданчиках міста. А КЗ «Новобузька публічна бібліотека» та КЗ «Кривоозерська Центральна бібліотека» з 24 лютого стали взагалі такими собі неофіційними «Пунктами незламності», куди приходили не лише місцеві жителі (маленькі і дорослі), а й чимало внутрішньо переміщених осіб, які знайшли прихисток на Новобужжі та Кривоозерщині.

Цьогоріч бібліотека також мала можливість провезти 6 виїзних заходів для дітей Миколаївщини. На початку літа відбулося відкриття літніх читань у Михайлівці Степківської громади. Дітей запросили на театралізоване розважальне дійство «Киці-мандрівниці. Навколо Європи за 60 хвилин», а також для них організували справжню «Піратську вечірку» в селі Степовому Степківської громади. До Дня Незалежности України у бібліотеці провели фольклорну

мандрівку «Хай квітне моя Україна» у Михайлівці та Степовому Степківської громади та в селищі Єланець. День українського козацтва відсвяткували інтерактивним дійством «Козацька підкова щастя» у бібліотеці та разом з читачами Новоодеської бібліотеки – учнями однієї з міських шкіл.

СТОРІНКА 5. **Поширення патріотичних цінностей**

Ким ми є без знання своєї історії, своєї СУЧАСНОЇ історії? Це питання, яке не потребує відповіді, але водночас і без відповіді його залишити не можна. Ми завжди проводили, проводимо й надалі активно проводитимемо заходи національно-патріотичного спрямування**.** Сьогодні акцентуємо увагу на любові до нашої країни, на почутті гордості й приналежності до незламного українського народу, який героїчно боронить власну державу. Напередодні Дня захисників і захисниць України у нашій бібліотеці пройшла серія зустрічей, присвячених нашим Воїнам Світла. Під час їх проведення миколаївська молодь завзято відповідала на запитання: «Хто такі Герої?», «Що для мене є Україна?», дякувала землякам, які нині стоять на захисті неньки України й ушановувала пам'ять полеглих Героїв. До одного із заходів В'ячеслав Шкафар – солдат ЗСУ, а у мирному житті – волонтер лікарняної клоунади, неймовірно світла людина, записав відеозвернення до наших читачів, де висловив гордість за юне покоління й віру в те, що кожен із них живе з Україною в серці.

Дороговказом для юних миколаївців слугують тепер і мудрі й позитивні слова Сергія Гуссіді, з якими він ще за життя звертався до всіх у відео. Ворожа куля, на жаль, загасила життєвий вогонь відважного Кіборга, Воїна, Вчителя… Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера та В. Хоменка до **Дня захисників і захисниць України** провела свою патріотичну акцію «Привітай захисника України!». Мета її – подякувати тим, хто на передовій бореться за наше мирне небо. Тому маленькі читачі бібліотеки залюбки приносили листи та малюнки для наших захисників. На малюнках – блакитно-жовті прапори, чудова українська природа та військова техніка, що долає ворога. У цих листах школярі дякують воїнам за те, що вони ціною власного життя захищають Україну та український народ. Дитячі малюнки та листи – зворушливі й завжди бажані обереги для захисників України на фронті! Наші бійці дуже радіють, коли їм передають вірші, листи, обереги, малюнки та інші дитячі роботи. Вони надихають, підбадьорюють та підтримують дух українських воїнів. Ці дорогоцінні подарунки військові носять при собі, вставляючи в бронежилети, захисні тактичні шоломи, а також їх можна побачити у бліндажах, у бойових машинах тощо. В **Южноукраїнській міській бібліотеці для дітей** пройшла година вдячності «Хоробрими й сміливими ростіть – кордони українські бережіть». Маленьким гостям було показано відео з передової, де друг бібліотеки

читав поезію про наших сучасних захисників та сьогодення. У свою чергу діти також декламували чудові вірші про Україну та її захисників.

СТОРІНКА 6. **Вивчення української мови.**

Мовне питання завжди було важливим для українців, адже росія століттями робила усе, щоб її викорінити й забути. Після більш як року повномасштабної війни українська мова стала символом спротиву російській агресії та незламності українців. Навіть іноземці взялися її вивчати. Дехто навіть вважає, що сьогодні українська мова – це ATACMS помножена на F16! Оскільки мало просто розмовляти українською мовою в побуті чи повсякденно... Треба розуміти її глибинні сенси, смисли, етимологію, морфеми, протоморфеми (походження слів), особливо тим, хто раніше спілкувався російською мовою... Лише тоді українська мова стане культурною та історичною ознакою кожного українця, в країні і за кордоном, стане його могутньою зброєю проти рашизму і внутрішнього невігластва. Стануть зрозумілими тисячолітті топоніми, гідроніми, назви історичних ландшафтів, символів, знаків, коли ми зрозуміємо, що наша мова = наша зброя і наша броня!

У бібліотеках Миколаївщини активно продовжується робота з вивчення та розвитку української мови в межах «Програми розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя в Миколаївській області на 2023 - 2027 роки». Під час таких заходів у бібліотеках завжди наголошується про важливість, багатство, красу, милозвучність і неймовірну виразність нашої мови, адже у кожному слові, в кожному словосполученні української мови живе частка душі нашого народу. Наша бібліотека продовжила свою роботу й у Міжнародному проєкті «Ми – українці. Я і ти!», ініційованому Львівською обласною бібліотекою для дітей. «Нас єднає українська мова!» – під таким гаслом навесні пройшла зустріч працівників нашої бібліотеки із учнями пункту вивчення української мови м. Свйонтки (Польща). Діти із задоволенням блукали мовним лабіринтом, розгадували мовні загадки, грали в незвичний фразеологічний дартс, «виграли мільйон» у мовній вікторині, а ще познайомилися з різними частинами мови під час «Мовної руханки». А вже восени ми запросили не лише учнів пункту вивчення української мови м. Свйонтки а й маленьких українців з міста Венгожево на віртуальну мандрівку «Туристичними стежками Миколаївщини».

Юні мандрівники дізналися цікаві факти:

- Святий Миколай є покровителем моряків, і на його честь названо місто – Миколаїв;
- чому місто Миколаїв ще називають − місто на хвилі?
- в небі є зірка – Миколаїв, яку відкрили вчені миколаївської обсерваторії у 1982 році та назвали на честь міста;

- Миколаївська область налічує найбільшу кількість маяків в Україні.

А ще дізналися про Кінбурнську косу, каньйони, крейдяні гори і про багато інших цікавих місць Миколаївщини. Та виявилося, що Петр Табака, вчитель української мови з м. Свйонтки, приготував сюрприз і для нас. Він показав нам робочий зошит з українознавства, по якому діти українців у Польщі тепер вивчатимуть географію та історію України. І в цьому зошиті є розділ про місто Миколаїв.

СТОРІНКА 7. **Співпраця з іншими організаціями**

З нагоди відкриття нового Пластового року 30 вересня на головній вулиці Миколаєва відбулося свято. Це традиційна акція **Пласту**, під час якої учасники підбивають підсумки таборового літа, розповідають про свою діяльність усім зацікавленим та приступають до осінньо-зимового сезону занять і активностей. В Україні національна скаутська організація Пласт налічує понад 10 тисяч учасників. Миколаївський осередок розпочав свою роботу лише два роки тому. І він поки не такий масовий, але усе ще попереду. Оскільки координатор проєкту Миколаївського осередку Пласту Ганна Чмельова є і завідувачем відділу обслуговування учнів 5-9 класів, то не дивно, що юні пластуни зазвичай збираються на сходини саме у нашій бібліотеці. Щороку кількість учасників збільшується. Адже Український Пласт − це можливість для розвитку кожного, це нові знання і навички а ще це справжня пригода: мандрівки, спілкування, гарна підготовка до будь-яких викликів.

За рік повномасштабної війни Україна стала однією з найбільш замінованих країн світу. Найгостріше ця проблема постає у регіонах, де тривали масштабні бойові дії. Серед них і Миколаївщина, яка наразі входить до трійки областей з найбільшою кількістю вибухонебезпечних предметів. Загальна площа, яку потрібно розмінувати на Миколаївщині, перевищує 270 тисяч гектарів. У 2023 році на Миколаївщину почали повертатися мешканці, і постали нагальні питання: «Чи вистачить наших знань, аби вберегти себе від небезпеки, яку таїть у собі звичайнісінька на вигляд «баночка» або «коробочка»?», «Чи можна наближатися або торкатися до підозрілих (а іноді і не дуже) на вигляд предметів?» «Що робити, якщо ненароком зайшов на мінне поле?». На ці, та безліч інших запитань відповіли представники організації з гуманітарного розмінування **The HALO Trust**, які влітку провели низку заходів із правил поводження з вибухонебезпечними предметами для дорослої та дитячої аудиторії. Це найбільша у світі гуманітарна організація, яка займається розмінуванням, неурядова, неполітична та нерелігійна зі штаб-квартирою у Великій Британії. Працює вона в Україні з 2016 року і спеціалізується на очищенні територій від мін та вибухонебезпечних предметів, навчає населення правилам безпечної поведінки в умовах війни, щоб спільноти та країни змогли повернутися до нормального

життя. Участь у таких заходах надважлива для усіх, бо отримані знання можуть врятувати власне життя та життя інших людей.

З початком навчального року завдяки нашим партнерам − **Миколаївському обласному еколого-натуралістичому центру учнівської молоді** – ми стали дотичними й до екологічного виховання нашої молоді. На базі бібліотеки почали проводити свої зустрічі учасники гуртка «Юні екологи». На першому занятті діти знайомилися та віртуально мандрували Кінбурнською косою, мисом Аджигол та іншими неповторними куточками нашої південної природньої краси, які зараз у небезпеці через російсько-українську війну. Другу зустріч присвятили зеленим друзям – деревам. На третій – мандрували популярною місциною рідного Миколаєва – парком Ліски. Дослідили флору і фауну, проаналізували, як змінювалося озеро Солоне з плином років. На четвертому занятті юні гуртківці екологічно чаювали ще й про ґрунти розмовляли. Про те, яких мікроелементів не вистачає в ґрунті, через що хворіють наші рослини та як із тим впоратися.

Вже з листопада плануємо додати ще одну СТОРІНКУ в роботу нашої бібліотеки − **Психологічного комфорту та відновлення.** Наразі проводиться робота з формування та набору груп (діти та дорослі) для занять із психологами благодійного фонду «Голоси дітей».

Основним орієнтиром у проведенні таких різних пізнавальних та активних заходів є емоційно-інформаційна підтримка наших читачів та їхніх родин, допомога у подоланні темних часів, зрощування в їх серцях впевненості у нашій перемозі та віри в краще майбутнє! І кожен такий захід – це нова «сторінка» в історії бібліотеки, «сторінка» у становленні юного читайлика, «сторінка надії», вклад у відбудову нашої рідної України!

Галина ЄРКО,
директор КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека для дітей»,
кандидат юридичних наук

Бібліотека – складова системи в підтримці психологічного здоров’я громади: алгоритми роботи, практики

У час відчайдушної боротьби України за свою незалежність злагоджені дії та системність є важливим показником успіху. Кожна свідома особистість визначила свою роль та відповідальність до можливостей, почала діяти: волонтерство, донати, організація прихістку тощо. Бібліотеки Київщини стали своєрідним місцем сили та пунктами щоденної допомоги нужденним, адже

трагедії війни у тій чи іншій мірі торкнулися кожного. Спектр можливих реакцій і емоцій вельми широкий. Багато хто відчуває себе враженим або не розуміє, що відбувається, і втрачає зв’язок із реальністю. У кожного є свої сили і можливості, які допомагають впоратися з життєвими проблемами. Люди відчувають страх або тривогу, можуть впасти в заціпеніння або апатію. На те, як реагує людина, впливає безліч факторів: характер і тяжкість пережитої події; вік; перенесені травмуючи події в минулому; наявність сторонньої підтримки в житті; фізичне здоров'я; наявність у людини або в його родині розладів психічного здоров’я (у т.ч. у минулому); культурні корені і традиції. Стрес, апатія, тривожність, депресія сприяють зростанню посттравматичних стресових розладів (ПТСР), що аж ніяк не покращують життя, а навпаки – зменшують його якість та можуть стати причинами інших серйозних хвороб. Тому так важливо надавати коректну першу допомогу у надзвичайних ситуаціях. Люди, які працюють в громадському секторі, зокрема працівники культури, мають чітко ідентифікувати загрозливі психологічні стани у населення і першими надати допомогу, запросити фахівця або запропонувати прийнятний шлях роботи у напрямку подолання негативного психологічного стану. Розв’язання проблем, пов’язаних із психологічною травмою, полягає не тільки у розвитку в Україні системи соціального захисту, мережі закладів, що опікуються питаннями охорони психічного здоров’я та навчанням фахівців методам діагностики та психокорекції, але й у роботі в суспільстві над зміною вкорінених стереотипів. Людям важливо більше знати про психологічну травму, посттравматичний синдром і шляхи надання першої допомоги, бо, на жаль, травма є частиною життя. Сумні події нашого життя також пробуджують найкращі людські ресурси, зокрема ресурси співчуття, підтримки, взаємодопомоги.

Протягом 2022 року працівниками КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» були зроблені перші кроки для надання першої психологічної допомоги. У Бібліотеці почав працювати психолого-соціальний проєкт підтримки для тих, хто був змушений у зв'язку з війною перервати своє звичне життя. Мета його – сприяння у подоланні важких «душевних» моментів: нудьги, депресії, ностальгії, відчаю за допомогою книги і читання. Складова проєкту – просвітницька та консультативна допомога психолога; рекомендація художньої літератури, що має терапевтичний ефект при різних станах. У бібліотеці відбувалися зустрічі з психологом на заняттях з арт-терапії та бібліотерапії:

✓у Школі Лідера та студії розвитку та відновлення CHILDREN`S DREAMS;

✓у групах психологічної підтримки «Мені не личить травма» та «Віднова»;

✓на сімейній арт-терапії «Сімейні справи»;

✓у «Кімнаті терапії іграшкою»;

✓на індивідуальній консультації.

Арт-терапія, бібліотерапія, казкотерапія – це лікування мистецтвом, книгою, казкою. Під час занять працювали над актуалізацією внутрішнього ресурсу, тренували уяву, вчилися обирати потрібне, розвивали емоційні процеси та можливості взаємодії з оточуючими. У бібліотеці облаштували кімнату для надання психологічної допомоги дітям та дорослим «Кімната терапії іграшкою». Це давало можливість знайти свого чарівного помічника, який підтримає в тяжкі часи, допоможе переробити травматичний досвід та нагадає, що посмішка лікує. Лялькотерапія, театр як терапія, музична терапія – важливі аспекти: творчий та емоційний. Обидва спрямовані на досягнення цілі – гармонізацію емоційного стану, можливості спілкування з оточуючими, прийняття їх.

Реалізуючи ці напрями, працівники бібліотеки вели популяризацію кращих зразків творів українського та зарубіжного мистецтва й, орієнтуючись на інтереси реального користувача, пошуку нових сучасних й різноманітних форм роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу та нетрадиційним назвам з використанням елементів театралізації, ігрових моментів, своєрідної атрибутики, широкого використання аудіовізуальних матеріалів привертали увагу до бібліотеки, а також залучали нових відвідувачів. У межах проєкту «Кімната терапії іграшкою» відбулися виїзди до модульного містечка для внутрішньо переміщених осіб в смт Бородянка, що на Київщині, де зустрілися з мамами з програмою «Чарівний помічник для мами».

З досвіду роботи дійшли висновку, що потрібно взаємодія та координація, вміння спілкуватися з людиною, яка знаходиться у стані стресу. Має бути розроблений чіткий алгоритм дій, адаптований до особливостей функціонування служб в області, та проведено навчання осіб, які працюють у секторі обслуговування населення та надання послуг в органах державної влади та публічного сектору.

У 2023 році КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» провела навчання з надання психологічної допомоги для своїх працівників, ознайомивши з навичками та шляхами надання першої допомоги. Прослухавши курс лекцій, ми запропонували провести для працівників культури Київської області навчання щодо опанування навичок надання допомоги у вирішенні питань психологічної підтримки та розвантаження особам, які працюють в секторі обслуговування населення та надання послуг на базі закладів культури Київської області. Протягом липня-вересня топовим психологом у сфері роботи з кризовими станами Юрієм Великдусом проведено курс лекцій «Виявлення кризових станів у населення та перша психологічна допомога», метою яких є діагностика та

корекція кризових станів у населення та надання їм першої психологічної допомоги. Під час тренінгів розкрито наступні теми:

- Що таке перша психологічна допомога;
- Хто потребує першої психологічної допомоги(стани, ознаки);
- Принципи першої психологічної допомоги (алгоритм, заборонені фрази);
- Перша психологічна допомога та самодопомога;
- Рольові відпрацювання та методологічні рекомендації.

Курс мав на меті ознайомити слухачів з вмінням надавати першу психологічну допомогу, відпрацювати навички ППД та обговорити стратегії самодопомоги. Працювати з людьми у стресовому стані – це дуже відповідально, і тому надзвичайно важливо, аби спеціалісти, які надають ППД, знали свої власні межі та піклувалися про себе, допомагаючи іншим.

Цільова авдиторія курсу психологічної грамотності – це співробітники культурного сектору Київської області. У програмі курсу:

- Інтерактивне знайомство з учасниками;
- Поняття першої психологічної допомоги;
- Мета першої психологічної допомоги (ППД);
- Випадки, у яких варто долучати інших спеціалістів, попередні ознаки та діагностика;
- Алгоритм надання першої психологічної допомоги;
- Практичні вправи у парах та трійках для закріплення матеріалу.

ППД може допомогти людям, які переживають особисті кризи, включаючи соціальні проблеми або проблеми зі здоров'ям. Це також важлива частина більш масштабного реагування на катастрофи, конфлікти, насильство та вимушену міграцію. Це може бути під час стресової ситуації, коли хтось переживає подію, яка приносить великі зміни у житті, наприклад, розлучення; або відразу після того, як щось трапилося, наприклад, почув стресові новини або потрапив у автомобільну аварію. Це може бути й через декілька тижнів після того, як відбулася подія, або навіть через декілька місяців чи років, якщо щось знову активує ці почуття. Навички ППД можуть допомогти в надзвичайних і не надзвичайних ситуаціях, а також в особистих або більш масштабних кризах. Ключовим фактором, який слід враховувати – чи дійсно людина переживає стрес, і чи потребує вона вашої допомоги.

Зрозуміло, що бувають ситуації, коли люди потребують серйознішої допомоги, ніж ППД. Особи, які надають ППД, мають розуміти межі власних можливостей і звертатися за допомогою до професіоналів – медичних працівників, психологів, представників соціальних служб, органів місцевого самоврядування або громадських організацій присутніх на місці події. Стани, при

яких недостатньо лише надання ППД, та у яких людина потребує негайної професійної допомоги: важкі травми, що загрожують життю та вимагають екстреної медичної допомоги; зміни в психічному стані, який не дозволяє особам самостійно піклуватися про себе або про своїх дітей; стан, у якому людина може заподіяти шкоду собі; стан, у якому людина може заподіяти шкоду іншим.

Фахівці, які пройшли навчання, вже успішно надають першу психологічну допомогу та психологічну підтримку у своїх громадах, зокрема під час роботи із внутрішньо переміщеними особами, дітьми, сім'ями, що перебувають у складних життєвих обставинах, а також діляться здобутими знаннями зі своїми колегами. КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» продовжуватиме роботу з цього напряму. Вважаємо, що сильні духом є непереможними. А бібліотека – це форпост сили і духовної міці. Разом переможемо!

Надія НОВІЦЬКА
директор Тернопільської обласної бібліотеки для дітей

Ментальне здоров'я дітей: можливості бібліотеки

Згідно з визначенням ВОЗ, ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, у якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя. Це означає, що ментальне здоров'я об'єднує здоровий дух та психіку людини із соціальним складником. Тобто це наше психічне здоров'я. У березні 2023 року в Україні стартувала Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована першою леді Оленою Зеленською. Питання психічного здоров'я стосується кожного з нас, нашої держави і суспільства в цілому. Нам усім сьогодні важливо навчитися зберігати стійкість та душевну рівновагу в найскладніших ситуаціях, аби вистояти, витримати і розвиватись далі. Підтримка ментального здоров'я і стабілізація емоційного стану важлива для усіх, зокрема і для маленьких українців.

Бібліотека сьогодні є осередком соціального середовища дитини, і саме в її стінах часто проявляються реакції дитячої психіки. Тому вкрай важливо бібліотекарям реагувати і навчитися правильно піклуватися про ментальне здоров'я своїх читачів. Тому в бібліотеці розроблено комплекс заходів на основі освітніх програм «Вчимося разом» щодо надання допомоги дітям у стресових ситуаціях.

Травмовані діти. Як зрозуміти їх ментальний стан? Де знайти ресурси, щоб допомогти дитині пережити травму? І як продовжувати долати труднощі війни та жити повноцінним життям?

На усі ці питання наша бібліотека намагається дати відповіді, проводячи заходи щодо підтримки ментального здоров'я наших дітей-читачів.

З 2020 року у нас діє **програма «Бібліотека обличчям до сім'ї»**, метою якої є розвиток дітей раннього віку; психологічна просвіта дітей, підлітків та їх батьків; підтримка у формуванні дружніх стосунків у родині; дозвілля та психоемоційне розвантаження для усієї сім'ї. У рамках Програми працюють **студія раннього розвитку «Від малюка до школяра»**, у рамках якої проводиться комплекс заходів для дітей віком 1-3 та 4-6 років, спрямованих на всебічний розвиток маленької особистості, адаптацію дітей до дитячого садка і школи, навчання правил поведінки в колективі, сприяє отриманню знань, вмінь і навичок, необхідних для кожного конкретного віку. Функціонує **рефлексійно-терапевтична студія «Голос Казок»** для дітей 6-10 років. Заняття відбуваються за участі сімейних практикуючих психологів і спрямовані на психоемоційне розвантаження дітей, посилення самооцінки та сміливості, розвиток фантазії та креативності, «пробудження» інтересу до читання. На прикладі казкових історій діти вчаться сміливо та впевнено висловлювати свої думки та бажання, долати страхи, казати «ні», коли це вкрай потрібно. Проводиться **цикл психологічних зустрічей «Розмови з батьками про дітей»**. У складних життєвих ситуаціях діти потребують особливої уваги та любові близьких. Вони часто копіюють емоційні реакції дорослих, тому, як дорослі реагують на кризові ситуації, є дуже важливим. Надаються консультації психолога, рекомендації батькам дітей «групи ризику», проблемним сім'ям та кожній бажаючій родині щодо розуміння дітей, побудови довірливих стосунків з ними. З червня 2022 року бібліотека розпочала роботу у **проєкті «Психосоціальна підтримка ВПО»** у партнерстві з Тернопільською обласною організацією Товариства Червоного Хреста України. В рамках проєкту відбуваються розвиваючі рекреаційні заняття, терапевтичні читання, арттерапія, які допомагають формувати самооцінку дітей та знижувати напругу їх психоемоційного стану. Двоє працівників бібліотеки пройшли тренінг і отримали посвідчення волонтерів від Товариства Червоного Хреста України. Практичні навички, які отримали, активно застосовують під час рекреаційних заходів з дітьми.

У квітні 2023 року наша бібліотека долучилася до роботи у **програмі «Діти України і війна» («EOP. Kids. Ukraine»)**, яка стартувала у Львівській обласній бібліотеці для дітей. Програма реалізовується Міжнародною БО Worldwide orphans (WWO), яка має 25-річний досвід взаємодії з вразливими дітьми. Заняття відбуваються за авторською методикою EOP Lessons, яку запровадила Kam

Heymann. Element of Play (EOP) – це програма для розвитку дітей раннього віку, здійснення психосоціальних змін і реабілітації спільнот у районах крайньої бідності та стихійних лих. В Україні вона впроваджується ГО «Соціальне здоров'я» і розрахована на маленьких українців, які постраждали від російської агресії, отримали травму чи залишилися сиротами. Методика, за якою проводиться робота з дітьми, передбачає читання, а також різні майстерки на розвиток дрібної моторики рук, різноманітні ігрові активності й взагалі усе, що може допомогти дітям розвиватися, адаптуватися та соціалізуватися, працювати самостійно, в парах і в команді. В обласній бібліотеці працює 3 групи дітей: 1-3, 4-6, 7-10 років. У жовтні до Програми долучилися ще 3 бібліотеки територіальних громад: Бучацька, Збаразька та Зборівська. Для нових членів команди проведено навчальний тренінг «Ментальне здоров'я: робота у програмі «Діти України» (EOP. Kids. Ukraine). Під час навчання з бібліотекарями пропрацьовано усі елементи методики: знайомство (чи вітання), руханка, включення у роботу (вправи на зосередження уваги), смачний перекус, читання книги, обговорення та творчий майстер клас. Не забули і про клінінг – елемент прибирання під веселу музику, а також прощання з новими друзями, аби наступного разу зустрітися знову.

З вересня 2023 року Тернопільська обласна бібліотека для дітей розпочала реалізацію власного соціально значимого **проєкту «Коло добра»**, що впроваджується ГО «Крим СОС» за підтримки УВКБ ООН. У рамках проєкту облаштовано сучасний інтерактивний соціокультурний простір «Коло добра» для максимального задоволення потреб відвідувачів, створено умови для інтеграції та адаптації дітей через комфортні умови для розвитку, відпочинку та дозвілля задля згуртування та зміцнення комунікації між ВПО та місцевим населенням. Заходи, які відбуваються у межах простору сприяють невимушеному спілкуванню в дружньому колі, інтелектуальному відпочинку для всієї родини, друзів, а також пошуку й розвитку творчих здібностей у креатив-середовищі.

Фізична активність дітей є одним із важливих елементів ментального здоров'я, тому під час деяких заходів ми проводимо веселі руханки. Дуже популярним у бібліотеці є наш Кінект-майданчик, на якому діти багато рухаються, комунікують, вчаться разом долати перешкоди та перемагати. До проведення активних ігор часто долучаємо Тернопільський міський центр фізичного здоров'я, спортивних інструкторів та тренерів.

Психіка дитини – дивовижна. З одного боку вразлива до стресів та подразників, з іншого – неймовірно пластична, легше адаптується до обставин та швидше відновлюється. Завдання дорослого – допомагати дитині постійно підлаштовувати свій ментальний приймач під різні обставини. Якщо робити це правильно та змалку, імовірніше, що дитина виросте стійкою та стабільною

особистістю. Ми маємо захистити найменших українців, адже вони – майбутнє нашої країни!

Ірина ТАЦАКОВИЧ,
директор Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України

Книга як інструмент творчого відновлення дітей у бібліотеці

Яка неймовірна сила слова! За їх допомогою ми можемо створювати світи, наповнювати їх емоціями, почуттями, оживляти дивних персонажів, наділяючи характером, відповідною поведінкою. І вони проживають не одне життя у вигаданих нами сюжетах. Ми можемо бути творцями використовуючи не сучасні технології, а тільки слова. Вони бувають: кольорові, гострі, веселі, магічні, високі та казкові. Творчий воркшоп «У пошуках Натхнення» проводила Ольга Андріяшко – освітянка, керівник «Школи журналістики та літературної майстерності за допомогою слів казковими творцями були учні молодших класів суботньої школи м. Варшава, Польща, завдяки Міжнародному проєкту «Ми українці. Я і Ти». Відбулася творча лабораторія письменника «Таємна шухляда». На зустріч з Ольгою Андріяшко, нашою краянкою, тренером з дитячого письма, завітали учні початкової школи. Усіма секретами щодо написання книг, натхнення, улюблених книг пані Ольга, діставши з таємної шухляди, ділилась з нами. Діти познайомилися з головною героїнею книжечки «Соломійка в країні загублених ґудзиків.

Ще однією подією була захоплююча презентація з пані Ольгою творчого щоденника під назвою «Пиши цікаво». Цей захід вразив усіх присутніх своєю веселістю та креативністю. Учасники заходу отримали можливість ознайомитися з творчим щоденником, який запропонує дітям низку корисних завдань та вправ, щоб розвивати їхні письмові та творчі здібності. Під час презентації проведено цікаві майстер-класи з написання оповідань та віршів, де діти випробовували себе як справжні автори. Захід завершився нагородженням найкращих робіт, написаних під час презентації. Діти отримали подарунки та визнання за свою творчість. Презентація творчого щоденника «Пиши цікаво» стала важливою подією для розвитку літературної культури серед дітей у нашій області. Вона надихнула молодих авторів та відкрила нові горизонти для творчого виразу. Бібліотека продовжує працювати над розвитком літературних ініціатив та підтримкою творчості серед дітей.

Науковці розповідають, що у радянські часи цензура забороняла використовувати українським письменникам діалекти, адже вони відображали українську ментальність. Тож усі мовні перли безжально викреслювали у творах. Натомість зараз письменники використовують діалектизми, щоб показати колорит різних куточків України. «Тобто, закарпатський, гуцульський чи поліський діалекти – це джерела збагачення української літературної мови. Саме про колорит українських діалектів розповідала бібліотекар учням суботньої школи м. Варшава під час проведення мовознавчого уроку «Діалекти Карпатського краю». Також започатковано регіональний творчий проєкт «Спочатку було Слово…» (виготовлення книги-саморобки) **«Збираниця карпатських діалектів»**. У День української писемності та мови в бібліотеці відбулася презентація унікальної книги. Її власноруч виготовили діти з нашої області та які прибули на Прикарпаття. Це книга-саморобка, аналогів якої в Україні немає. У ній міститься більше 70 робіт дітей із різноманітними карпатськими діалектами. Виготовляючи цю книгу, вони вклали всю свою любов, щирість та творчість.

До Міжнародного дня грамотності у дитячому просторі Центру «ЯМаріуполь» ми мали неймовірну можливість подорожувати в світ карпатських діалектів. Зустріч учасників клубу «БА і Ді» під назвою «Збираниця карпатських діалектів» була чудовою подією, присвяченою вивченню і популяризації карпатських діалектів, які є важливою частиною нашої культурної спадщини. Під час цієї інтерактивної зустрічі учасники познайомитися з унікальною книгою «Збираниця карпатських діалектів». Одним із найцікавіших моментів заходу було знайомство з гуцульським діалектом, яке представила нам Любов Терлецька, художній керівник Народного дому «Княгинин». Вона не лише розповіла нам про гуцульську мову, але й зачитала кілька прикладів на гуцульському говорі. Це було неймовірно цікаво. На завершення зустрічі вокальний гурт «ЯМаріуполь» виконав кілька пісень, де ми могли почути діалекти в музиці. Такі зустрічі створюють неймовірну можливість об'єднати людей, які цінують та підтримують рідну мову і культуру.

Діти з багатьох міст України, які опинилися в зоні активних бойових дій і тимчасово живуть в нашому місті, активно долучаються до занять освітньої програми **«Діти України».** Усі заняття включають читання книг на певну тематику, кожного разу ми готуємо цікаві тематичні майстерки, учасники взаємодії за допомогою гри та слухання вчаться спілкуватися та взаємодіяти. Завдяки безпечному та затишному середовищу діти повертаються до психологічного спокою та впевненості, до стабільного навколишнього середовища.

Відбулася зустріч представниці Міжнародної благодійної організації WWO в Україні, за програмою якої ми працюємо з дітьми, що постраждали від російської агресії. Наші малята зустріли пані Melissa Middaugh – WWO Chief Program Officer (США). Це була неймовірна зустріч, яка нагадала нам, що ми не самі, а існують

люди, які піклуються про нас і підтримують наші зусилля. Ми вдячні WWO та їхнім представникам за їхню відданість і підтримку. Разом ми здатні змінювати світ до кращого! Темою на одному із занять було відвідування театру ляльок. Діти познайомилися зі справжнім театром ляльок, відвідали музей «Ляльки» і торкнулися світу мистецтва.

Разом з учасниками бібліотечного клубу «MIXER» весело провели час на свіжому повітрі. Ця подія присвячена активному проведенню часу поза приміщенням та розвитку творчих навичок серед дітей. Діти мали можливість взяти участь у різноманітних рухливих іграх, які сприяють їхньому фізичному розвитку та спільноті, брали участь у командних забавах, змагалися у забігах та перешкодах. Це заохотило дітей до активної участі та сприяло розвитку їхнього командного духу. Юні митці мали можливість виразити свою творчість, малюючи яскраві та унікальні малюнки на асфальті. Ця активність стимулювала їхню художню обдарованість і дозволила поділитися своєю уявою з іншими учасниками заходу.

Неймовірна подія відбулася у бібліотеці – **вистава Театру тіней під назвою «Найменшим про важливе»** зачарувала серця усіх глядачів. Ця особлива вистава була призначена для дітей з особливими потребами і несла у собі неймовірно важливе послання про те, що кожен з нас має свою унікальну цінність. Сценарій цієї захоплюючої вистави був створений на основі української казки «Зайчик-нестрибайчик подорожує» відомої письменниці Оксани Драчковської. Ініціатива «Театр тіней «Найменшим про важливе» отримала підтримку гранта у рамках програми «Молоді Амбасадор(к)и Розмаїття». Це свідчить про важливість та цінність таких подій, які сприяють інклюзивному культурному життю та розвитку наших дітей. Ми гостинно приймали акторів **творчої майстерні «FoTeJur» та інклюзивного театру «Ілюзія»** з мальовничого міста Коломия. Вони допомогли нам поглибити розуміння творчого потенціалу та важливості інклюзії в нашій роботі. Їх виступ був неймовірним джерелом натхнення та емоційного заряду. Цей досвід надихнув нас створювати нові, захоплюючі програми та події для наших читачів.

Цьогоріч приділили особливу увагу підготовці дітей до світлого Воскресіння Господнього. Ця традиція вже стала для нас своєрідною святковою місією, яку ми здійснюємо з року в рік з великим ентузіазмом та відданістю. Однією з найважливіших складових підготовки було виявлення та показ творчості наших маленьких вихованців. Сьогодні ці діти вже усвідомлюють себе маленькими громадянами великої непереможної держави. Вони не лише розвиваються фізично та інтелектуально, але й вчаться розуміти цінність національних традицій та розкривають свій творчий потенціал. Активним етапом став процес створення великодніх виробів. Маленькі митецьки душі з нетерпінням занурилися у світ мистецтва, відкриваючи для себе різноманітні види рукодільної творчості. Однак

особливим артефактом стали писанки, кожна з яких була неповторною та особливою. Діти з радістю представили свої великодні шедеври. Кожна писанка стала відображенням індивідуальності та таланту її автора. Вони вдихнули життя у ці кольорові яйця, роблячи їх справжнім символом Великодня та національної гордості. Учні «Католицької школи святого Василія Великого» разом із вчителями та батьками завітали на незабутній **літературний сніданок під назвою «Благослови Берегине-мати!».** Цей захід виявився справжнім святом слова, мистецтва та творчості, яке об'єднало всю нашу спільноту. Звучали вірші, які вражали своєю глибиною та поетичністю, діти читали власні твори та вірші про матерів, кохання та родину. Пісні, які лунали під час літературного сніданку, додали атмосфері свята особливого колориту. Голоси наших співаків звучали душевно та гармонійно, а слова пісень проникали в серця усіх присутніх, нагадуючи про важливість сімейних зв'язків та материнської любові.

Міжнародний День захисту дітей у бібліотеці відбувся у вигляді святкового заходу **«Якщо спорт полюбиш, сильним, спритним будеш».** Особливим гостем цього свята був видатний український богатир, незрівнянний спортсмен та багаторазовий рекордсмен України Назарій Павлів. Свято об'єднало навколо себе сотні учасників. Спорт, веселощі та радість наповнили цей день, а серця усіх присутніх були наповнені гордістю за наших дітей і вдячністю Назарію Павліву за його приклад та підтримку. Також біля бібліотеки цього чудового літнього дня зібралися діти та їхні сім'ї, аби приєднатися до літньої ігротеки під назвою **«Кожна людина і кожна сім’я дарує дитині любов та ім’я»**. Мета заходу – навчити маленьких учасників основам прав дітей та подарувати незабутній день розваг та вивчення. Наші вихованці дізналися багато цікавого про свої права та обов'язки. Під керівництвом бібліотекарів та педагогів вони вчилися, як бути відповідальними та поважати права інших. Учасники ігротеки також отримали можливість весело провести час разом. Вони грали у різноманітні цікаві ігри, які не лише розважали, а й розвивали навички спільної роботи та комунікації. Асфальт став полотном для малювання мрій, і діти використовували крейду, щоб зобразити свої найкращі уявлення про світ. Усім учасникам літньої ігротеки було надзвичайно весело та цікаво провести цей особливий день.

Правовий путівник «Що ми знаємо про свої права та обов'язки» цьогоріч присвятили Дню Конституції і провели його з дітьми приватної гімназії «Крила». Організували вільну трибуну «Права, свободи, обов’язки», діти ознайомилися з Конституцією України, дізналися нові цікаві факти про Конституцію нашої держави.

У рамках нашої постійної роботи над підвищенням свідомості та формуванням здорового способу життя у молодого покоління, бібліотека для дітей організувала та провела цікавий та пізнавальний захід, головна мета якого – надати підліткам належну інформацію про здоровий спосіб життя, розглянути наслідки

шкідливих звичок та виховати в них відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих. На уроці-роздумі «Як стати здоровим і щасливим?» підлітки мали можливість зрозуміти наслідки вживання наркотиків, алкоголю та тютюну. Вони обговорили позитивні та негативні аспекти відмови від цих звичок та обговорили способи впливу на однолітків та друзів для попередження їх поширення. Ця діяльність розширила знання та допомогла сформувати здорову позицію щодо цього питання.

Україна – наша країна, яку ми любимо і пишаємося. І цього року на честь Дня Незалежності ми з учасниками бібліотечного клубу «Палітра» влаштували особливу майстерню патріотичного декору. На заході «Зроби своїми руками дарунок Україні» ми виготовили чудові патріотичні браслети із жовто-блакитних стрічок. Діти вирішили подарувати ці вироби дітям ВПО, які стали читачами нашої бібліотеки під час воєнного періоду. Провели акцію під назвою «Листівки на передову». Головною метою цієї акції було виявлення підтримки та вдячності нашим військовим, які захищають нашу країну. Вирішили залучити дітей начальної школи, аби вони відчули, що навіть маленькі учасники нашої спільноти можуть зробити вагомий внесок у життя країни. Протягом місяця діти з ентузіазмом розмальовували та оформляли листівки, виражаючи свою вдячність та підтримку нашим воїнам. Кожна листівка стала маленьким шедевром, який відображав душу та почуття маленьких громадян. Ми навчаємо наших дітей не лише знанням, але й цінностям – патріотизму, доброті та співчуттю. І ця акція стала чудовим тому прикладом. Цей жест символізує нашу надію на мирне майбутнє нашої країни!

Ольга ПРОКОПОВИЧ-ТКАЧЕНКО,
в.о. директора КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

Зберегти найдорожче: робота бібліотеки з безпеки життя і здоров'я дітей

Діти потребують зараз особливої турботи та уваги. Через невеликий життєвий досвід і особливості дитячої психіки їм загрожує більше фізичних та психоемоційних небезпек, ніж дорослим. Той факт, що діти, на жаль, поступово вимушено звикають до нових реалій, не означає, що вони можуть обійтися без підтримки дорослих. Вони як ніколи її потребують. Їм необхідна наша впевненість у тому, що все буде добре, наша стійкість та віра в перемогу навіть у важкі часи невизначеності.

Нова реальність диктує нові правила життя. Тепер одне з найважливіших завдань – навчити дітей правилам безпеки, які допоможуть зберегти життя. Основними напрямами роботи бібліотеки для дітей зараз стали: психологічна та емоційна підтримка дітей та батьків; навчання правил поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо); адаптація та підтримка дітей-ВПО. У бібліотеці в цокольному приміщенні облаштували укриття. Тепер під час повітряних тривог в укритті проводяться заплановані заходи. Дуже шкода, що дитинство забрала війна, діти проводили багато часу у темряві під час відключень світла, не завжди можуть ходити до школи чи садочку. Але наше завдання допомогти дітям бачити більше позитиву, тому навіть у сховищах діти грають, навчаються, займаються творчістю. Бібліотеки надають підтримку у вирішенні життєво важливих питань людям, які через війну покинули свої домівки, запобігають соціальному виключенню й сприяють соціальній адаптації. Долаючи серйозні виклики й загрози, бібліотеки навіть у воєнний час залишаються осередками безпеки та психологічної допомоги дітям та батькам.

У реаліях війни Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей показала високий рівень знань, надзвичайно високий рівень комунікацій, швидке реагування на події, професійну мобільність та спроможність до змін. Вона впроваджує авторські проєкти «Безпечне дитинство», «Арттерапія для різних вікових груп», онлайн проєкт« Storytelling: влучна казка». Фахівці відділу довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування підготувати низку бібліографічних посібників з безпеки дітей в умовах війни, лепбук «Супергерої безпеки».

Під час війни змінилися напрями діяльності бібліотечного психолога: переформування роботи бібліотечного психолога; психологічна підтримка читачів-дітей; психологічна підтримка сімей з дітьми ВПО; психологічна підтримка співробітників бібліотеки. З перших днів війни бібліотечний психолог Вікторія Панченко надавала психологічну допомогу ВПО, які приїхали до Дніпра. На постійній основі вона проводить індивідуальні консультації, тренінги, використовує в своєму арсеналі методи бібліотерапії, казкотерапії, storytelling , лялькотерапії, ізотерапії, музичної терапії, кінезітерапії. Для батьків проведені консультації: «Дитячі страхи та корекційна робота з ними», «Розлади сну вашої дитини», «Вплив стресу на організм дитини», «Бібліотерапія в допомогу дітям при знятті стресу», «Методики арттерапії в роботі з дитячою підсвідомістю». Для дітей проведені тренінги: «Адаптація у новому колективі, самопрезентація», «Безпечна поведінка», «Арттерапія в роботі з підлітками». Потім тренінги трансформувалися в Клуб психологічної підтримки дітей та підлітків «Разом». **Бібліотерапія** є розділом психотерапії читачів, що використовує художню

літературу в якості однієї з форм лікування словом. Бібліотерапія надзвичайно ефективна при роботі з дітьми, чия уява активно сприяє її терапевтичному ефекту. Бібліотерапія використовуються при роботі з ВПО, клубів «Моє серденько», «Білий лелека», «Разом». **Казкотерапія** для дітей молодшого віку – це ефективний спосіб інтегрувати особистість, розвинути творчі та розумові здібності дитини. Казкотерапія допомагає вирішити проблеми: позбутися дитячого страху; повернути душевну рівновагу, втішити і підтримати при втраті близької людини або домашнього вихованця. Одним із ефективних методів казкової терапії виступає авторська казка, яка розкриває проблему, що має в даний період часу місце в житті малюка. Зрозуміло, необхідно уникати в оповіданні прямих натяків. Дитина не повинна зрозуміти, що мова піде про його особисту проблему, але може відчути подібність ситуації. Психолог бібліотеки використовує в роботі з дітьми власні терапевтичні казки. Цих авторських казок вже дванадцять, вони об'єднані у збірку. Психолог впроваджує техніку сторітеллінга. Це «жива», інтерактивна розповідь. Зміст його залежить від конкретної ситуації, настрою, реакції глядачів-слухачів. Функція психолога полягає в умінні імпровізувати, чуйно реагувати на аудиторію. Історія повинна бути переконливою, правдивою, навіть якщо в ній будуть фантастичні і казкові сюжети або тварини, спілкування звірів і людей. Вона повинна зачіпати важливі для дітей теми, сприяти вирішенню значущих проблем. Сторітеллінг використовуються при роботі з ВПО, клубів «Моє серденько», «Білий лелека», «Разом». Широко використовується в роботі бібліотеки лялькотерапія. **Лялькотерапія** потрібна не тільки дітям, а й нам, дорослим. Можливо віднести лялькотерапію або до арт-, або до ігротерапії. Якщо використовуються вже готові ляльки, говорять про ігротерапію, якщо ж ляльки виготовляються самими учасниками терапевтичних сесій, то логічно говорити про арттерапію. **Ізотерапія** – один з найбільш поширених видів арттерапії, при цьому лікувальний вплив, корекція досягається за допомогою образотворчої діяльності (малюнок, ліплення). Затребуваність ізотерапії пояснюється тим, що процес малювання як такої дає людині можливість розвантажитися, зняти стрес, заспокоїтися і відчути задоволення від діяльності. Для дітей дошкільного віку малювання є звичним способом вираження себе, відображення і осмислення свого нового досвіду. Анімалотерапія, ландшафт-терапія, гарден-терапія та інші використовуються досить давно у різних країнах. Усі ці напрями об'єднали одним терміном **«екотерапія»**. **Анімалотерапія** – вид терапії, що використовує тварин і їх образи для надання психотерапевтичної допомоги. Наприклад, фелінотерапія — терапевтичний вплив кішок. Дана терапія сприяє зниженню артеріального тиску, нормалізації роботи серця, позбавленню від головних і суглобових болів. Кішки здатні прискорити процес відновлення після травм.

Головна мета музикально-терапевтичної діяльності бібліотеки полягає у наступному: знаття емоційної напруги; розблокування почуттів і розкриття емоцій чи напруги; розрядка, ліквідація різних негативних емоцій і розвиток позитивних емоцій; заспокоєння, розслаблення, стан відпочинку або активації; допомога у позбавленні від стресу. Дуже вдалим є спільний проєкт бібліотеки з Дніпровською академією музики «Дніпровські діти – дітям переселенцям». Тісно пов'язана з цім напрямом **кінезітерапія** – напрям фізичної терапії, який передбачає виконання активних і пасивних рухів, певних вправ гімнастики. В нашому випадку – це рухливі ігри для дітей. Активний відпочинок – гарна запорука здоров'я для кожної дитини і відмінна альтернатива гаджетам. Проводяться також заходи з надання психологічної підтримки, емоційна розрядка, які допомагають дітям та дорослим вижити в умовах війни. Ми зорієнтували свою діяльність на психологічну підтримку людей, і для більшості з них бібліотека стала «аптекою для душі», місцем позитивних емоцій і настрою, де можна сконцентруватися та самоорганізуватися, навчитися знижувати тривожність до того рівня, на якому її можна переносити та виконувати повсякденні завдання.

Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей має великий досвід співпраці з міжнародними, громадськими, благодійними організаціями задля психологічної підтримки дітей та батьків під час війни. Більше року вона співпрацює з Міжнародною організацією з міграції (МОМ). Команда психосоціальної підтримки МОМ спільно з бібліотекою організовує для дорослих та підлітків (від 14 років) зустрічі, на яких можна здобути та закріпити вже існуючі знання та навички саморегулювання свого психічного та емоційного стану, відвідати майстер-класи, ігри, поспілкуватися з іншими учасниками за філіжанкою кави чи чаю зі смаколиками. Маємо спільний проєкт з Данською радою у справах біженців в Україні (DRC), команда якої проводить навчання з мінної безпеки для дорослих і дітей на базі Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей.

З благодійною організацією «Центр культури та мистецтв «Златоуст» Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей співпрацює вже 5 років, ми спільно проводимо цикл семінарів соціального проєкту «Психологія для всіх». За цей час їх проведено 120, охоплено біля 4,5 тис. слухачів. У рамках спільного соціального проєкту провели семінар-практикум для батьків-вихователів з дитячих будинків сімейного типу, прийомних родин, родин-опікунів на тему: «Формування стресостійкості як важливий аспект становлення і самореалізації особистості», «Психоемоційні етапи розвитку дітей та особливості їх потреб у різному віці», «Розкриття та активізація внутрішніх ресурсів особистості, формування ефективної поведінки в стресових ситуаціях», «Самопізнання особистості, усвідомлення власних психологічних захисних механізмів».

«Профілактика емоційного вигорання». Для покращення ментального здоров'я батьків організовано зустріч з вчителями йоги та медитації, представниками Всесвітньої благодійної організації AMURT в Україні.

Війна не повинна відміняти дитинство. Усі українські діти мають право на щасливе дитинство, навіть попри війну. А забезпечити його – обов'язок дорослих. Ми усі помічаємо, як швидко зараз дорослішають наші діти, як рано вони стають серйозними та відповідальними. Але у кожного з них повинно бути дитинство із усмішками, друзями та позитивом. Завдання бібліотеки надати дітям можливість читати, грати, танцювати, співати, дивитися мультфільми та фільми, вивчати мови, спілкуватися з однолітками, відчувати себе затишно та захищено у книгозбірні. Піклуйтеся про дітей, звертайтеся до фахівців, приходьте у бібліотеку, адже ваша любов дуже важлива для дітей. Разом ми зможемо зберегти найдорожче – здоров'я дітей!

Лілія ТОГОБІЦЬКА,
в.о. директора КЗ Сумської обласної ради
«Сумська обласна бібліотека для дітей»

Створення безпечного емоційного бібліопростору в бібліотеці для дітей в умовах війни

Сьогодні ми в черговий раз переконуємося, наскільки важлива і потрібна наша професія у цей складний для України час. Триває повномасштабна війна і бібліотека тримає свій культурний фронт. Адже у період великих випробувань книги залишаються для наших користувачів вірними друзями, порадниками, помічниками, а дитяча бібліотека – своєрідним безпечним острівцем, який вселяє у наших читачів віру в переможне майбутнє, підтримує психоемоційний стан, залишається місцем комунікації не тільки з книгою, а й однолітками або ж з цікавими відомими людьми, є осередком відпочинку та змістовного дозвілля.

Ми адаптувалися до роботи в умовах повномасштабної війни, реалізовуємо нові проєкти, проводимо акції і соціокультурні заходи, долучаємо до читання не тільки дітей, а й цілі родини, забезпечуючи їм вільний і безпечний доступ до інформації. Актуальними і дуже популярними серед користувачів бібліотеки цього року були марафони батьківських читань «Бібліофішка – читаємо разом із батьками дитячу книжку» та «Батьки і діти – нерозривне коло». Це прекрасна можливість проведення спільного й корисного родинного дозвілля у колі чудових книжок! А для нас – популяризація книжкового фонду.

Після повномасштабного вторгнення українське суспільство зіткнулося з великими проблемами соціально-психологічних змін, що переживають дорослі й діти в умовах війни: постійна стресова ситуація, соціальна адаптація на нових місцях вимушених переселенців, потреба відновлення здібності людини до звичної життєдіяльності, необхідність психологічної реабілітації та збереження здоров'я. Тому, важливим для нас було створення емоційно безпечного простору для дитини, адже це є важлива складова виховання психологічної стійкості у користувачів-дітей під час війни.

У штаті бібліотеки немає психолога, але бібліотекарі роблять усе можливе, аби подбати про дитячу психіку, підтримати дитину, особливо в умовах війни, допомогти пережити внутрішні конфлікти, тривогу, страхи. Неважливо, що саме пережила дитина – евакуацію, постріли чи звуки сирен – усе це для неї може стати травматичним досвідом.

Фахівці бібліотеки – акумулятори творчих ідей, автори цікавих сценаріїв, майстер-класів, які організовують для маленьких сумчан безмежний простір для спілкування, створюють усі умови для поєднання книги, творчості та гри. Такі активності допомагають заспокоїти дітей, що особливо важливо у час війни, налаштувати їх на позитив, а ще переконати, що кожен день може принести яскраві враження, знання, приємне спілкування з новими друзями та цікавими людьми.

Безпечний і затишний простір для дітей у нашій бібліотеці – територія емоційного розвантаження: майстер-класи, розважальні заходи, ігри, віртуальні подорожі, креативні фотозони і, звісно ж, читання. ВЧИМО ЛЮБИТИ КНИГИ ЗМАЛЕЧКУ! Вважаємо, що культуру читання слід будь-яким чином популяризувати та підтримувати, адже дитина, яка читає, вчиться приймати рішення, відповідати за свої вчинки. Тому ми, бібліотекарі, постійно підтримуємо вогник цікавості до книги та читання. Головний меседж нашого закладу – дитині має бути цікаво, дитині має бути безпечно у бібліопросторі, бібліотека – це її безпечне місце у небезпечному світі. Наші діти вміють навчатися, розважатися, навіть отримувати позитивні емоції, незважаючи на часті звуки сирен. Тому реалії життя підштовхують нас до пошуку форм роботи, які б допомогли маленьким сумчанам бути більш впевненими в собі. В умовах замкненого простору доволі непросто зацікавити та сконцентрувати увагу дітвори. Але бібліотекарям вдається організувати заходи, які допомагають зняти напругу й провести час із користю.

У бібліотеці реалізовуються цікаві літературні проєкти – «Літературні читання під відкритим небом», «У нас гостює дитяча казка», «Влітку весело читати разом», «Книги – ювіляри 2023», «Від минулого до сьогодення», «Книжкове асорті», «Загублені на полиці», «Book face». Читання – явище унікальне! Науково доведено, що воно знижує рівень стресу та покращує настрій,

розвиває логіку й критичне мислення. Тому доречним було видання рекомендаційних списків літератури «Що читати, щоб відволіктися від війни» та «Почитаємо?» для користувачів-дітей різної вікової категорії, «Терапевтичні книги для дітей. Поради батькам», які допомогли їм щонайменше відволіктися від поганих думок і новин у цей непростий час, перевести подих за читанням та дізнатися багато цікавого. Також підготовлені відеопоради «Як знизити рівень стресу та тривоги», що допоможуть дитині навчитися справлятися зі стресовими ситуаціями.

У зоні особливої уваги у фахівців бібліотеки і реалізація бібліотечних проєктів щодо організації роботи з дітьми, які мають фізичні вади. Для цієї категорії користувачів багато років поспіль реалізується цільова комплексна програма «Душі криниця», яка визначає спільну діяльність Сумської обласної бібліотеки для дітей і Відділення денного перебування «Спільнота» Сумського міського територіального центру соціального обслуговування «Берегиня», якою охоплено 54 особи. Метою програми є підтримка психологічного здоров'я осіб з інвалідністю та їх соціалізація у суспільстві засобами залучення до книги, читання, мистецтва. Щотижня фахівцями відділу естетичного виховання для відвідувачів відділення проводяться заходи як у бібліотеці, так і на базі Відділення або на різних локаціях міста. Наразі у відділі обслуговування користувачів молодшого віку спільно з Сумською обласною організацією українського товариства глухих (УТОГ) реалізовується ще один проєкт, спрямований на адаптацію дітей з інвалідністю (казкотерапевтичні онлайн-читання для дітей з вадами слуху) – відеопроєкт «Рівні можливості – кожній дитині». Його мета – психоемоційна підтримка дітей в умовах воєнного стану. Створені відеопродукти супроводжуються мовою жестів перекладача-дактилолога й висвітлюються на сторінці бібліотеки у фейсбук та вебсайті. Неодноразово фахівці бібліотеки відвідували Сумський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області, де проводили цікаві та змістовні заходи для вихованців. Діти з неабияким інтересом відкривали для себе світ дитячих книг та мали можливість поповнити свій інформаційний багаж новими знаннями.

У куточку емоційної безпеки, який організовано у відділі естетичного виховання бібліотеки, діти мають можливість пізнати себе та свої емоції. Це допомагає їм почувати себе у безпеці і будувати гармонійні стосунки з іншими. Проводячи індивідуальні бесіди з дітьми, бібліотекар використовує ароматерапію, яка також сприяє укріпленню фізичного та психічного здоров'я. Школа шляхетності з елементами арттерапії «У країні емоцій» сприяє емоційному розвантаженню користувачів-дітей, що є важливою частиною здорового способу життя. Говорячи про емоційне розвантаження наших юних користувачів, не можу

не згадати і наші театралізовані зустрічі з казковими літературними героями та години кінотерапії, які приносять щастя, радість і позитив нашій малечі.

Цікавими та креативними для наших користувачів є зустрічі у творчих майстернях та студіях. Дітлахи забезпечені усіма необхідними матеріалами (кольоровий папір, клей, пластилін, фарби, олівці тощо) аби під час малювання, ліплення чи нших засобів арттерапії вони мали можливість самостійно відднайти внутрішній ресурс, щоб впоратися з проблемою, яка їх турбує, чи виразити свою тривогу. А ще це позитив, спілкування, можливість проявити творчі здібності.

Систематичними були бібліотерапевтичні, антистресові майстер-класи, що відкривають для дитини нові захоплення, дарують натхнення, безліч нових ідей та можливість висловити себе у власних творіннях. Серед них: «Читаємо і творимо красу», «Лелека – це символ України, як оберіг великої родини», «Закладинка для улюбленої книжки», «Соняшник своїми руками», «Сонях – символ пам'яті», «Мій дарунок тобі, Україно!» «Пташка-антистрес», «Янголи-обереги» та ін.

Бібліотека постійно опікується своїми користувачами – юними сумчанами. З метою створення комфортних, безпечних умов для читання та проведення змістовного дозвілля було організовано перед бібліотекою просто неба бібліомайданчик «Читай! Пізнавай! Мрій!». Наші користувачі мали можливість стати учасниками цікавих розважально-пізнавальних заходів – веселих рухливих ігор, літературних вікторин, конкурсів, переглянути креативні книжкові виставки-інсталяції.

Бібліотека – твоє безпечне місце в небезпечному світі» – саме таким слоганом ми визначаємо бібліотечний рік 2023. Вистоїмо, витримаємо, переможемо!

Лариса МОЗГОВА,
заступник директора з наукової роботи
Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва
Житомирської обласної ради

Місце зцілення: українське хюґе бібіотеки

Бурхливі події в світі та безпосередньо в Україні вносять зміни в життя людей та бібліотеки. Ми потрапили з пандемії у війну, а війна – різновид стресів, до яких важко пристосуватися, особливо якщо вони розтягнуті у часі.

У межах проєкту «Градус суспільства під час війни» компанія Gradus Research провела вісім хвиль дослідження настроїв українців під час війни. Восьма хвиля опитування відбулася 24-25 квітня 2023. Під час неї 1000

респондентів заповнили анкету у спеціальному мобільному додатку. Цільова група дослідження – чоловіки та жінки віком від 18 до 60 років, які мешкають у містах України з населенням понад 50 тис. жителів. Частина українців оцінюють свій психологічний стан як середній, інші ж відчувають стрес і знервованість, найголовніша причина – російська агресія. Згідно з опитуванням 39% українців для подолання стресу та напруги сидять в інтернеті, 31% – спілкуються друзями та рідними, 29% – дивляться телевізор чи серіали, 24% – проводять час з близькими, 24% – слухають музику, 20% – заглиблюються в роботу, 19% – займаються улюбленими справами, хобі, 16% опитаних відповіли, що вживають алкоголь або приймають ліки від стресу. Крім того, **15% читають книги**, 14% вживають більше солодкого чи смачного, лише 13% релаксують на свіжому повітрі, займаються спортом лише 10% опитаних.

Станом на травень 2023 року, попри понад рік повномасштабної війни, **70% українців вважають себе щасливими, а 16 – навпаки.** Про це свідчать дані опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології.

За останні роки бібліотекарі Житомирської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва отримали вміння орієнтуватися в потоках інформації, відкидати непотрібне і робити висновки, приймати нестандартні рішення і відчувати себе впевнено за мінливих обставин. Усі ці вищевказані дослідження підтверджували наші спостереження, бо саме щоденна робота з нашими користувачами допомагає розставляти акценти і бути корисними. Ми добре розуміємо, що рейтинг щастя у кожного свій, і всім нам відомий досвід данського секрету щастя - хюґе. Хюґе - це час, який ви проведете з улюбленими людьми в своєму будинку, повному затишку і дорогих серцю речей. Це радість, щастя і спокійна душа. Ми бажаємо вам облаштувати свій простір так, щоб він приносив ті емоції, якими надихаються люди, які сповідують хюґе. Саме цей досвід надихнув нас до дій і з 31 березня 2022 року для сімей, які мають дітей з інвалідністю та якими опікується ГО «Все робимо самі», були організовані патріотичні мистецькі майданчики та інсталяційні зони. Бібліотекарі з представниками Житомирського обласного Центру дитячої та юнацької творчості провели там майстер-класи по створенню патріотичних емблем для розміщення їх на блокпостах, а також браслетів-оберегів з жовто-блакитних атласних стрічок для захисників України.

Радо зустрічались у другій половині серпня 2022 року в бібліотеці нові друзі – юна команда з літнього табору «Teen Club» та діти-переселенці, учасники благодійного проєкту «Підвал», реалізованого за сприяння Європейського Союзу. Під час відкриття виставки з олійного живопису «Райдуга фантазії», юні художники представляли свої роботи та говорили про те, наскільки важливою подією для них стала участь у майстер-класі з арт-терапії проєкту. Постійними учасниками проєкту були читачі бібліотеки, серед яких і юні кухарі студіо-кухні

«Смаколик» та діти з літнього табору «Teen Club» бібліотеки. Зняти психологічне напруження дітям допомогла психологиня Алла Бондарчук на імпровізованому майданчику друзів, де відбулась гра-діалог «Речі сили».

Всеукраїнська програма ментального здоров'я стартувала у березні 2023 року за ініціативи Першої леді України Олени Зеленської. Мета програми – сприяти формуванню у суспільстві культури піклування про ментальне здоров'я. Дбати про нього – настільки ж важливо, як і про фізичне здоров'я.

Сьогодні не кожен розуміє, що про своє ментальне здоров'я потрібно турбуватися. Ми намагаємося створити максимально сприятливі умови для перебування наших користувачів у стінах бібліотеки, створити **українське хюґе бібліотеки** - місце щастя, спокою, неспішності, затишку, душевного тепла та гарної книги.

Головні складові хюґе:_повага до людей і повага до краси; простота і скромність; відчуття радості у простих речах; цінність моментів і насолодження присутнім моментом...

Відвідавши бібліотеку хоч раз, можна познайомитись з арт-терапією. Це різнопланова методика, проведення лікування «мистецтвом». Виконання вправ з малювання, акторської гри, співу і групові танцювальні композиції дають можливість не лише розслабитися, але і позбутися багатьох комплексів, розібратися у внутрішньому «Я», поліпшити настрій. Велика цінність арт-терапії полягає в отриманні можливості нормалізувати психоемоційний стан, пізнати себе. Тому для наших користувачів проводяться різноманітні заходи у стінах бібліотеки, де створені різні затишні простори, території вільного простору для зустрічей, в онлайн просторі та за межами бібліотеки. Діють нові проєкти з новими формами роботи.

Емоціємір «Палітра настрою» – саме такі заняття з елементами тренінгу проводять сьогодні бібліотекарі для своїх читайликів у майстерні творчості «Є ідея!». Діти отримують багато корисної інформації про ментальне здоров'я, навчаються керувати власними емоціями, створюють кейс вправ з миттєвої допомоги «Завжди під захистом!». Із задоволенням юні майстри долучаються і до створення власних гравюр, після знайомства з виставкою-подарунком «Кольорові перевтілення» арт-майстрині бібліотеки Тетяни Данилевич. Артхвилинки радості у День знань. Дуже важливо навчатись створювати відповідні умови, в яких людина може повністю реалізувати свої здібності, здатна протистояти стресам, бути корисним у житті суспільства.

Вплив війни та невизначеність призводять до швидкого виснаження ментальної стійкості. Щоб перемогти цей стрес, бібліотекарі пропонують користувачам влаштовувати артхвилинки радості. Ось і «Рецепти успіху» з книжкової валізи «Гелікоптер ідей – підлітку!» стають для дітей надійними

помічниками у подоланні стресу. У День знань таке спілкування з учнями 10-го класу, ліцею №12 перетворилось на території вільного спілкування «+Kids+Teen+Профі» у свято друзів, усмішок, світла, релаксу. Замислитися над власним емоційним станом відвідувачі бібліотеки можуть біля виставки-подарунка «Кольорові перевтілення» ар-майстрині бібліотеки Тетяни Данилевич. В артпросторі психологічного розвантаження діти підліткового клубу «Мрія». навчалися мистецтву самопрезентації, взаємодії у команді, виконанню цікавих вправ та творчих завдань таких як: «Квітка мого Я», «Приховані образи», «Неіснуючу тваринку запрошу у казку». Для своїх відвідувачів бібліотекарі влаштували книжкову експрес-викладку-пропозицію «Book симпатія».

Щоб допомогти нашим користувачам зняти внутрішні блоки, психоемоційне напруження, щоб уникнути агресії, тривоги і підвищити життєвий тонус, бібліотекою було організовано і проведено онлайн арт-терапевтичні заняття «Лікуємося мистецтвом» за участі психолога Олени Вижак, «Художник – очі людства» із Дмитром Михайловським, житомирським художником, «Мистецтво перемагає» із Василем Кондратюком, заслуженим художником України. Під час відео-репортажу «Зцілення мистецтвом» український скульптор, наш земляк Василь Фещенко (нині вже покійний) поділився своїми роздумами про те, як творчість допомагає пережити важкі і складні часи, відволіктись від сумних подій і разом з тим надихає на створення нових робіт. Майстер розпочав створювати нову скульптуру. Його вразив образ Василя Сліпака, оперного співака, українця, який жив і працював у Франції. Коли почалася війна у 2014 році, він покинув сцену і приїхав захищати Україну. У 2016 році він загинув. Саме цей факт спонукав майстра на створення нової скульптури.

Також цікавими та корисними були онлайн зустрічі: «Подолаємо насильство разом» з психологом Андрієм Троценком, у межах акції 16 днів проти насильства; «Психічне здоров’я – основа щасливого життя» із практичним психологом КНП «Обласний медичний спеціалізований центр» ЖОР Наталією Тржецяк.

Одним із авторських бібліотечних проєктів з ВПО, дітьми-сиротами і категорією населення, яка найбільше постраждали від наслідків війни, щодо психологічної підтримки та покращення ментального здоров'я є спільний проєкт створення, написання та редагування дитячої книжки Світлани Штатської (Гресь), в. о. директора Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва ЖОР «Пухнастий Рудий Вусатий або пригоди мудрого кота», ілюстратором книги є бібліотекарка Олена Андрущенко, працівниця Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва ЖОР. Ця книжка побачила світ за фінансової підтримки фонду PEN America та програми Artists at Risk Connection.

Книжка для дошкільного та молодшого шкільного віку вчить пізнавати та любити природу. Казкові оповіді для малечі розвивають уяву, логіку, вміння розбиратися в різних життєвих ситуаціях , виховують естетичний смак, сприяють допитливості дитини.

Ці книги даруємо дітям ВПО, дітям - сиротам, дітям, які лікуються в КП «Дитяча лікарня ім. В. Й. Башека» Житомирської міської ради.

Бібліотекарі навчилися реагувати на виклики, які стають перед суспільством і думають про перспективи і майбутнє по війні. В пріоритеті дії про те, як реагувати на зміни, пов'язані з новими соціальними потребами та розвивати послуги для користувачів, як поєднувати діяльність бібліотеки із місцевими партнерами та готувати співробітників для виконання нових завдань.

Наша місія – стати місцем зцілення «Українське хюґе бібліотеки», ми розуміємо, що навіть з маленьких щоденних радощів у бібліотеці можна створити щасливе життя дитини.

Анна БАРДАШЕВСЬКА,
в.о. директора КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради

На лінії вогню. Досвід роботи Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки в умовах воєнного стану

На жаль, фраза, винесена в заголовок – це не образний вислів, а реальний факт. Будівля бібліотеки імені Дніпрової Чайки розташована на відстані 400 метрів від Дніпра, тобто – на відстані 400 метрів від лінії фронту. Із часу визволення Херсона від рашистської окупації 11 листопада 2022 року прибережна та острівна частина міста щоденно під обстрілами – із гармат і РСЗВ, танків і мінометів, дронами і керованими бомбами… Ця обставина вирішальним чином впливає на масштаби та ефективність дій колективу бібліотеки з відновлення її діяльності, які ми сподівалися реалізувати протягом 2023 року: ремонт будівлі, робота з бібліотечними фондами, поновлення бібліотечного обслуговування користувачів офлайн – із дотриманням вимог безпеки.

Будівля бібліотеки – продовжує зазнавати численних ушкоджень у результаті обстрілів, тож наразі навіть мова не йде про необхідні роботи з її відновлення. А йдеться про заміну 50% розбитих склопакетів та пошкоджених металопластикових конструкцій вікон, вхідних дверей південного і східного фасадів, капітальний ремонт даху, реконструкцію ґанку і пандусу бібліотеки, з покращенням характеристик фізичної доступності бібліотеки. Розуміємо також,

що в цьому переліку крапки насправді ще немає. Якщо перший рік війни – рік окупації – був для колективу роком тихого спротиву та зусиль, націлених на збереження ресурсів закладу, то 2023 рік поставив бібліотеку перед загрозою руйнації і фізичного знищення.

Матеріально-технічна база закладу – розграбована окупантами. В результаті їх «господарювання» ми втратили 25% комп'ютерного парку, значну частину обладнання й майна, що використовувалося в обслуговуванні будівлі – від потужних пилососів до драбин-стрем'янок. Тільки завдяки заходам, які ми встигли вжити у перші дні повномасштабного вторгнення, вдалось зберегти частину важливих для функціонування бібліотеки пристроїв, ресурсів та документів.

Частково комп'ютерний парк відновлено за рахунок отриманого в подарунок від благодійників з Німеччини обладнання (7 ноутбуків, 5 моніторів, клавіатур і мишок, зарядна станція). Але наразі все обладнання – і те, що вдалося зберегти, і отримане в дарунок у поточному році – зберігаємо у найбільш безпечних приміщеннях бібліотеки в очікуванні зміни безпекової ситуації. Варто зазначити, що будівля бібліотеки не має підвалу, тож під «безпечними приміщеннями» маємо на увазі секції книгосховища, розташовані в центральній частині I та II поверхів, які не мають вікон.

Бібліотечні фонди, на щастя, у переважній більшості збережені, принаймні таку оцінку можемо зробити за підсумками візуального обстеження. Це, звісно, не виключає можливої втрати певних масивів документів. Адже в книгосховищі бібліотеки були виявлені декілька коробок з книгами, за визначенням колаборантської «адміністрації», *сомнительного содержания*, які, очевидно, готували до вивезення та знищення – книги з історії України, про перший етап російсько-української війни, навіть українська художня література – наприклад, видання творів письменників Розстріляного Відродження.

Команда працівників бібліотеки, які залишаються у місті, протягом літніх місяців, у часи відносного затишшя, розпочали підготовку до проведення переобліку у структурних підрозділах обслуговування користувачів – секторі абонементу, відділах обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів і учнів 5-9 класів. Але цю роботу довелося призупинити, коли зросла інтенсивність обстрілів міста й пересування по мікрорайону та перебування у приміщенні бібліотеки стало небезпечним.

У будь-якому разі маємо чітке розуміння, що наявні бібліотечні фонди потребуватимуть радикальної **актуалізації:** як поповнення новими українськими виданнями для дітей (у поточному й ретроспективному режимі, адже бібліотека має нині лакуни у фонді щонайменше за 2022-2023 роки), так і вилучення із фондів документів, які не тільки точно не матимуть читацького попиту, а ще й

містять ворожі наративи, від яких маємо убезпечити дітей. Станом на 01.01.2022 року документи російською мовою складали 37,9% у бібліотечному фонді нашого закладу. Звичайно, мова не йде про бездумне списання усіх книг, виданих російською, але переважна їх більшість однозначно буде знята з бібліотечних полиць – і це масштабне завдання, яке, очевидно, вже виконали або виконують зараз більшість із ваших бібліотек, а ми, на жаль, змушені ставити в режим очікування.

У 2023 році єдиним джерелом поповнення бібліотечного фонду стали книжкові подарунки. Усього станом на 01.10.2023р. до фондів бібліотеки надійшли 182 примірники книжок українською, англійською та німецькою мовами. Ми безмежно вдячні усім дарувальникам, авторам, організаторам благодійних книжкових зборів, однак зрозуміло, що без системного придбання книг з урахуванням теперішніх потреб та запитів користувачів, без відповідного бюджетного фінансування через державні та регіональні програми задача актуалізації бібліотечних фондів залишиться нездійсненною.

Поновлення надання бібліотечних послуг *офлайн* безпосередньо в бібліотеці. Очевидно, що реалізація цього завдання в поточному році залишається нереальною – в силу вже неодноразово згаданого безпекового аспекту.

Отож, протягом 2023 року бібліотека імені Дніпрової Чайки працювала переважно в режимі ***онлайн***. Фактично ми розпочали відновлювати комунікацію з користувачами та налагоджувати взаємодію з батьками, вчителями, колегами одразу ж після визволення Херсона, але офіційно простій бібліотеки та більшості її працівників завершився з 1 березня 2023.

Наразі працюємо і локально, і дистанційно. ¾ працівників бібліотеки змушені були виїхати з Херсона: дехто встиг до 1 березня 2022 року, дехто виїздив уже в період окупації – складними шляхами і з великим ризиком, а дехто – знайшов прихисток за межами області вже після визволення, через небезпеку для власного життя залишатися мешкати під обстрілами. Тож на даний момент наші бібліотекарі працюють дистанційно із різних областей України і з різних країн Європи – від Болгарії до Норвегії, від Польщі до Ірландії. Так само розпорошені й основні користувачі бібліотеки – діти Херсона і Херсонщини.

Вперше в історії бібліотеки цьогоріч онлайн відбулася і одна з найпопулярніших та «найстарших» програм бібліотеки – Програма літніх читань «Канікули з книгою», яка об’єднала підлітків, що змагалися за звання «Лідера читання» 2023 року, та молодших школярів – учасників читацької пригоди «Літо з супергероями». Наші читачі попри складні обставини сьогодення беруть участь у всеукраїнських творчих конкурсах і долучаються до бібліотечних акцій у соціальних мережах. Продовжують навчання у медіашколі для наймолодших «Казкова подорож у світ інформації» та у «Школі медіаграмотності для

підлітків», опановуючи навички критичного мислення та «імунізуючись» від фейків, маніпуляцій і ворожої пропаганди. А бібліотекарі, які працюють у Херсоні, використовують кожну можливість, кожну нагоду, щоб зустрічатись із дітворою Херсонщини на тих безпечних майданчиках, які діють у місті та в області, знайомити їх із сучасною дитячою книгою, допомагати їм долати страхи й повертатися до звичайного світу дитинства.

Про кілька таких проєктів варто сказати окремо.Програма **«Мандрівний хаб стійкості»** реалізована Бібліотекою імені Дніпрової Чайки протягом липня-серпня 2023 р. у партнерстві з проєктом «Психологи на війні» та за підтримки Департаменту реалізації гуманітарної політики Херсонської обласної державної адміністрації. Заходи програми були спрямовані на психологічну реабілітацію населення деокупованих громад Херсонщини, зокрема дітей, що постраждали від наслідків окупації, військових дій, затоплення земель через підрив ворогом Каховської ГЕС, і мали на меті повернення дітей до нормального сприйняття життя, здатності до навчання, проявів суспільної взаємодії. Завдяки партнерам у програмі інтегрувалися форми бібліотерапевтичної роботи, пізнавально-ігрові бібліотечні методики і послуги з кризового консультування людей, які постраждали від війни та її наслідків, які надавали фахові психологи.

Першим населеним пунктом, до якого завітали бібліотекарі Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки разом із партнерами-психологами, стала відома всім Чорнобаївка. Наші працівники із цією програмою відвідали також села Киселівка Чорнобаївської сільської громади, Лиманець та Інгулець Дар'ївської сільської громади, Благодатне Чорнобаївської громади та село Степанівку Херсонської міської ради.

Підтримка ментального здоров'я дітей, їх ресоціалізація після тривалої майже 9-місячної окупації та вимушеної ізоляції від ровесників були також основними завданнями літньої програми **«Читаємо і граємо спільно зі «Спільно»**, наряду із заохоченням дітей до читання, ознайомленням їх із сучасною українською дитячою книгою. Фахівці бібліотеки щотижнево відвідували Дитячі точки «Спільно» ЮНІСЕФ у місті Херсоні та організовували дозвіллєві програми для дітей різного віку. Цю роботу планувалося продовжувати і під час навчального року – у форматі клубних зустрічей «Читай-компанія», однак наприкінці вересня, у зв'язку з посиленням обстрілів міста Херсона та погіршенням безпекової ситуації, роботу Дитячих точок «Спільно» ЮНІСЕФ у місті тимчасово призупинено. Очікуємо поновлення їх діяльності, формуючи нові кейси читацьких розваг.

За прикладом Національної бібліотеки України для дітей, за підтримки Херсонської обласної військової адміністрації та Департаменту реалізації гуманітарної політики Херсонської ОДА, до Дня Незалежності України бібліотека

імені Дніпрової Чайки організувала Перший обласний дитячий молитовний сніданок у виїзному форматі в селі Благодатне Чорнобаївської сільської громади. До спільної молитви за Україну, велику Перемогу, військовослужбовців, волонтерів, дітей війни та молитви про поранених і сім'ї загиблих у війні приєдналися начальник Херсонської обласної військової адміністрації, представники обласної ради, Херсонської РВА, військовослужбовці, представники релігійних конфесій Православної церкви України, Української греко-католицької церкви, громади Євангельських християн-баптистів.

Кожен із цих проєктів направду дає розуміння масштабності й складності завдання, яке ще попереду – **повернення до бібліотеки її користувачів**. Після припинення обстрілів і бомбардувань. Після нашої Перемоги.

1 лютого 2024 року Херсонській обласній бібліотеці для дітей виповниться 100 років. І на цьому високому рубежі перед нею постає завдання нового відродження і радикальних змін, подолання складних викликів і формування нової стратегії розвитку, – разом з громадою, професійною спільнотою. Разом з усією країною.

Лариса ДАНИЛОВА,
в.о. директора КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» Запорізької обласної ради

Круті івенти під час війни: мрії чи реальність?

Вже більше півтора року триває повномасштабна війна росії проти України. Наразі окуповано або знаходиться в зоні бойових дій 89 відсотків території Запорізької області. Не припиняються атаки на Гуляйполе, Оріхів, під постійними ракетними ударами Запоріжжя, в зоні атомної катастрофи окупований Енергодар. Щоденно від вогню окупантів страждають мирні міста та села Василівського, Запорізького, Пологівського районів, є повністю зруйновані села, куди навряд чи повернуться люди і життя. Країна-терорист безжально руйнує цивільну інфраструктуру та українську культуру: клуби, бібліотеки, музеї, школи, дитячі садочки.

На 01 січня 2022 року в Запорізькій області за даними ЗОУНБ налічувалося 450 бібліотечних закладів, у т. ч. 340 у сільській місцевості. На сьогоднішній день 67 відсотків бібліотечних закладів залишаються на тимчасово окупованій території. Це 298 бібліотек із 447. У зоні бойових дій перебуває 38 бібліотечних закладів Василівського та Пологівського районів. На підконтрольній Україні

території залишилося 25 відсотків закладів: 3 обласні бібліотеки та 111 книгозбірень Запорізького району. Станом на 2 жовтня 2023 року пошкоджено 46 бібліотечних закладів, 5 бібліотек повністю зруйновано. Пошкоджені та зруйновані бібліотеки – це книгозбірні Василівського, Запорізького, Пологівського районів і міста Запоріжжя. Найбільшого пошкодження бібліотечних закладів зазнав Пологівський район. Це 33 бібліотечних заклади зі 105. Повністю зруйновано Новояківлівську сільську бібліотеку-філію Комишуваської селищної громади.

Бібліотеки Запорізької області втрачають не тільки приміщення, техніку, але й свої бібліотечні фонди. Внаслідок бойових дій 11 наших бібліотек втратили всі свої фонди, це близько 73 тис. прим. Із 20 дитячих бібліотек зараз працює тільки 4: обласна, Вільнянська міська і Новомиколаївська селищна, Комишуваська сільська. Бібліотеки Оріхова і Гуляйполя в зоні бойових дій, всі інші – на окупованій території.

Тож, чи реально під час дії воєнного стану, в умовах повномасштабної війни, під звуки повітряної тривоги провести в бібліотеці для дітей цікаві, креативні, пізнавальні заходи? Поділюсь досвідом роботи КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» ЗОР.

З початком повномасштабного вторгнення активізувались наші онлайн-проєкти #читомагія, #інфознайко, #митворчі, які знайомі нашим читачам ще по ковідним обмеженням, але з'явилися і нові: #психологія, #моя_мала_батьківщина, #бібліошпаргалка, #щоденник_патріота, діти і війна. Але дистанційне навчання, дистанційна робота настільки вже нав'язли, що діти і дорослі з радістю беруть участь у заходах бібліотеки, щоб поспілкуватися, погратися, почитати, щось виготовити на майстер-класах, бути корисними і докласти максимум зусиль, аби допомогти рідній країні у боротьбі з ворогом. Запорізька область – прифронтова, і з початком повномасштабного вторгнення м. Запоріжжя почало приймати переселенців. Для когось місто було тимчасовою базою , але близько 100 тис. українців залишились у Запоріжжі. Соціалізація дітей, робота над їхнім психоемоційним станом, організація пізнавальних і розважальних заходів, залучення до книги і читання, патріотичне виховання – ось ті напрями діяльності, які стали пріоритетними у роботі бібліотеки. Під час літніх шкільних канікул вирішили поновити наші Літні читацькі пікніки. Де проводили? Вибрали місце у дворі бібліотеки, затишне, поруч дитячий майданчик, зелена зона і обов’язково відкрите укриття. Розкидали інформацію в групах наших гуртків, повідомили читачам на абонементах, склали план, підготувались, запросили на відкриття фасилітаторів БО БФ «Посмішка ЮА» і Літні читацькі пікніки розпочались. Якщо погода не сприяла активностям на вулиці, то всі заходи традиційно проводилися в бібліотеці. Діти мали змогу помандрувати у глиб віків та познайомитись з

історією наших державних символів, а потім самі спробували виготовити український тризуб у техніці паперопластики. Вийшло дуже гарно. Продемонструвати на повну свою спритність, кмітливість та винахідливість дала можливість ігрова програма «Пригоди Котигорошка», а обізнаність з природою рідного краю – краєзнавча вікторина «Про пухнастих і повзучих, про летючих і кусючих». Були і голосні читання – без нього ж ніяк! У бібліотечній творчій майстерні вже традиційно малювали малюнки для наших воїнів. А ще була можливість пограти у настільні ігри.

До Дня державності України межі пікніка розширились завдяки цікавій екскурсії, проведеній відомим запорізьким краєзнавцем та екскурсоводом Романом Акбашем, який розповів про історичні будівлі Запоріжжя, Наочна екскурсія завершилась в приміщенні бібліотеки віртуальною мандрівкою до обласних центрів півдня України – Херсона та Одеси. Онлайн-гра «Невідома Україна. У пошуках нових вражень» дала змогу дітворі познайомитись з унікальними куточками цих двох українських перлин. В серпні на дітвору чекало 2 пікніки: «Стежками українських мультфільмів» та благодійний ярмарок «У мирі й любові живи, Україно!», присвячений Дню Незалежності, який ми провели спільно з БФ «Сантіс», БО БФ ««The BEARR Trust» (Великобританія) та за підтримки Департаменту культури та інформаційної політики ЗОВА . Чого тут тільки не було! Обереги, прикраси, іграшки, картини, малюнки, сувеніри, фотографії, смачнюча випічка… Діти здійснили віртуальну подорож Україною, взяли участь у фотосесії з модними цього літа героями, відвідали заняття з арттерапії, прикраситись оригінальним малюнком, а на майстер-класі зробили на згадку патріотичний оберіг.

Літо швидко промайнуло, і попри постійні тривоги, які в Запоріжжі можуть лунати протягом 8-10 годин з перервами у 5 хвилин, попри прильоти Калібрів, Іскандерів, С-300 та іншої рашистської гидоти воно було цікавим і насиченим, пізнавальним і креативним. Дозволило всім дітям заповнити подіями вільний час , познайомитися, знайти друзів, а вже з 1 вересня з новими силами залипнути біля екранів з дистанційним навчанням. А ще традиційний сімейний фестиваль «Відкриваємо двері в літо» до Міжнародного дня захисту дітей, «Літні читацькі перегони» на визначення Лідера читання-2023, відкриття фотоекспозиції «Фотомагія» наших студійців фото школи Влада Івахніна, виставка рушників «На щастя, на долю…» до дня українського козацтва і Покрови, фотогалерея «Життя-буття бібліотечне» до Всеукраїнського дня бібліотек і цей список можна продовжувати і продовжувати. Тож, круті івенти в бібліотеці під час війни – це не міфи, а реальність!

Ми працюємо, не виїхали за кордон, не зачинили двері бібліотеки, ми щодня зустрічаємо наших читачів і об'єднуємось заради спільної мети – нашої Перемоги!

Людмила ХІЛУХА,
в.о. директора Волинської обласної бібліотеки для дітей

Вектори діяльності Волинської обласної бібліотеки для дітей в умовах воєнного стану

Ситуація у суспільстві, що характеризується соціально-економічною нестабільністю, воєнним станом в країні, напруженим ритмом життя, є потужними стресовими факторами і для дорослої людини, не кажучи вже про дитину і підлітка. Допомогти дітям та молоді пристосуватися до нових умов життя, знайти вихід зі складної ситуації наразі є одним із найголовніших завдань дитячої бібліотеки.

Низка факторів – політичних, економічних, соціальних – спричинила необхідність зміни звичного образу бібліотеки, її швидкої адаптації до перетворень у суспільстві. Роль сучасної бібліотеки, зокрема дитячої, підвищується у багато разів. Бібліотека для дітей повинна бути місцем творення сучасної культури народу, життя громади, нових відкриттів, безпечним простором з певною атмосферою, де діти розвиваються, спілкуються, розкривають свої здібності у творчості. Ми стаємо свідками того, як змінюються можливості бібліотек, їхнє місце і роль в культурному, науковому, освітньому розвитку суспільства.

Сьогодні бібліотека для дітей є чи не єдиним осередком, що забезпечує читачам безкоштовний та оперативний доступ до інформаційних ресурсів. Головними принципами нашої діяльності є відкритість**,** інклюзивність, гостинність, партнерство, розвиток. Незважаючи на усі труднощі, діяльність Волинської обласної бібліотеки для дітей різнопланова і багатогранна – ми вирішуємо комплекс наших завдань, враховуючи інтереси всіх користувачів. Адже беззаперечним є постулат, що бібліотеки існують заради читача-дитини, а у центрі нашої уваги – читач з його віковими і психологічними особливостями. Тому серед партнерів бібліотеки – законодавчі і виконавчі органи влади, культури й освіти, освітні та позашкільні заклади, культурні центри, громадські організації і рухи, волонтерські корпуси, спонсори та меценати – всі ті, хто розуміє значення нашої роботи, можуть підтримати. Постійно співпрацюємо з різними громадськими організаціями, активно заявляємо про себе в соціальному просторі, шукаємо партнерів, союзників, можливості додаткового фінансування, постійно опікуємося питаннями створення

позитивного іміджу бібліотеки у населення, доводимо владним структурам соціальну значущість установи.

Волинь з перших днів війни стала прихистком для багатьох людей, які тікали від жахіть війни, гуманітарним, логістичним та координаційним центром і місцем транзиту між Європою і Україною. Волинська обласна бібліотека для дітей в умовах воєнного стану продовжила свою діяльність, прагнучи максимально задовільнити потреби громадян. З перших днів повномасштабного вторгнення бібліотека для дітей стала одним із пунктів допомоги військовим, підрозділам територіальної оборони, внутрішньо переміщеним особам – ми опікувалися сім'ями ВПО, були центром збору продуктових і гуманітарних наборів, плели маскувальні сітки, кікімори, готували сухпайки, окопні свічки, заготовляли лікарські рослини і робили і робимо багато потрібних речей для нашої Перемоги. Працівники бібліотеки вже у березні 2022 року організували нестаціонарну форму обслуговування дітей-переселенців у артпросторі «Діти слухають казки». Проводилися сеанси книготерапії, вікторини, ігри, майстер-класи, вуличні акції. До проведення заходів долучалися митці, актори, письменники, психологи, які співпрацюють із бібліотекою. На запрошення волонтерських організацій бібліотека неодноразово надавала ці послуги і для дітей ВПО, які проживали на території артхостелу «Адреналін-Сіті».

З вересня 2022 року було облаштовано укриття, що дало змогу всі активності для користувачів проводити в стінах рідної бібліотеки. Це дозволило повернути проведення усіх масових заходів в читальні зали установи і в повній мірі відновити роботу бібліотеки. Зважаючи на велику кількість дітей ВПО, частина яких не відвідувала ЗДО та ЗШО, – бібліотека фактично стала єдиним місцем, де ці діти мали змогу спілкуватися з однолітками, знаходити друзів, творчо розвиватися. Нашою метою стало допомогти їм впоратися із травмами війни, відволіктися від негативних думок та продовжити свій розвиток, адаптуватися до нового місця проживання. Саме для таких дітей працівники книгозбірні реалізують бібліотечні проєкти, спрямовані на психоемоційну підтримку та неформальну освіту, турботу про ментальне здоров'я, безпечне та якісне дозвілля. Адже напруження, яке панує в державі, ні в якому разі не повинно відображатися на дітях та їхній вразливій психіці.

З вересня 2022 року по лютий 2023 року працівниками Волинської обласної бібліотеки для дітей у співпраці з командою благодійного фонду «СпівДія» за підтримки Дитячого фонду ООН (UNICEF Ukraine) та Міністерства молоді та спорту України реалізовувався проєкт «СпівДія заради дітей» для дітей ВПО. Паралельно з вересня 2022 року Волинська обласна бібліотека для дітей розпочала власний проект – бібліо-артпростір «Валіза ідей для творчих дітей», постійними відвідувачами якого є діти з різних міст України: Харкова, Києва, Севєродонецька, Херсона, Миколаєва,

Слов'янська та інших, які знайшли тимчасовий прихисток у нашому місті та маленькі лучани. Групові заняття проводяться двічі на тиждень для дітей віком 5-12 років. За цей час було проведено близько 180 найрізноманітніших заходів за участі багатьох творчих людей Луцька: художників, письменників, майстрів декоративно-прикладного мистецтва, мультиплікаторів. Навчання проводиться через гру, дослідження, атмосферу відкритості та якісного зворотного зв'язку. У програмі занять, які тривають три години – спортивні ігри, творчі майстерні, сеанси книготерапії, бібліотерапії, розвиваючі заняття, креативні майстерки, веселі забави та конкурси, тематичні розваги тощо. Неодноразово долучалися до заходів і митці – внутрішньо переселені особи, які з радістю проводили заняття для дітей: графічний дизайнер Євгенія Шаповалова з Бучі, керівник академії свята «Забава» Юлія Пастушкова з міста Лисичанськ, акторка, керівник дитячої театральної студії Алла Скрипічук з м. Харкова та інші.

Наступний проєкт, який користується популярністю серед відвідувачів бібліотеки – «Безпечний простір». Він діє з березня 2023 року спільно з волонтерами напряму психосоціальної підтримки Волинської обласної організації Товариства Червоного Хреста України. Для дітей проводяться заняття з елементами творчості; заходи, що сприяють розвитку емоційної стійкості, забезпечення психосоціального добробуту та безпеки дітей; емоційні навчання; релаксаційні заходи: розвиток тактильної чутливості, уяви, пам'яті, творчого мислення. Для заспокоєння дітей чи надання їм першої психологічної допомого широко застосовується техніка тріангуляції. Заняття проводяться щотижня, з початку дії проєкту заходи відвідало понад 330 дітей. Згодом, незважаючи на труднощі і обмежене фінансування, працівники повернулися до реалізації довготривалих просвітницьких та творчих проєктів, які діють не один рік в бібліотеці і постійно знаходять нових прихильників: «Родинний вихідний «Із бібліотекою разом»», «Безпечне дитинство» (спільно з ДСНС України у Волинській області), «Бібліотерапія в дії», «Профі-кейс: дивимося у майбутнє», «Бібліотека їде в гості», «Жити в стилі ЕКО вчить бібліотека», та створили нові: «КнигоГрайко», «Творчі долоньки», «Джміль збирає друзів» – метою яких є відродження традиції читання у колі української родини, зацікавленість у користуванні друкованою книгою як джерелом знань, заохочення до систематичного читання, для розвитку творчого та інтелектуального потенціалу, залучення до бібліотеки нових користувачів.

Проєкт «Бібліотерапія в дії», надзвичайно затребуваний серед маленьких користувачів та їхніх батьків, став логічним продовженням попередніх проєктів «Час читати», «Читаємо серцем», адже книготерапія – загальновизнаний метод психотерапії через читання та обговорення спеціально підібраних книг. Після їх прочитання діти разом із батьками закріплюють матеріал тематичним арттерапевтичним заняттям. Так, після книготерапії за книгою Сашка Дерманського

«Жменька тепла для мами» створено вернісаж портретів матусь; казки Міри Лобе «Яблунька» – виготовляли деревця добра, стовбури яких нагадували дитячу долоньку як символ відкритості та щирості.

З 2016 року у бібліотеці діє проєкт «Безпечне дитинство» спільно з Управлінням Державної служби надзвичайних ситуацій України у Волинській області – комплекс лекцій, які охоплюють актуальні юридичні та соціальні питання для дітей. Це інформаційні уроки, на які запрошуються спеціалісти різних сфер та державних структур з переглядом відеороликів, фільмів. Метою і головним завданням проєкту є ознайомлення дітей з правилами безпечної поведінки на вулиці, в лісі, під час канікул, проінформувати про вплив шкідливих звичок на організм, як діяти при знаходженні небезпечних предметів, навчити надавати першу медичну допомогу при надзвичайних ситуаціях. У рамках проєкту відбулося багато цікавих і пізнавальних заходів та зустрічей зі спеціалістами: рятувальниками, водолазами, психологами Державної служби надзвичайних ситуацій у Волинській області, працівниками Національної поліції. Зараз, на превеликий жаль, користуються попитом заходи, які вчать правилам поведінки під час тривоги, в укритті, під час пожежі, надання першої допомоги, вчать реагуванню на підозрілі вибухові предмети, які проводять спеціалісти ДСНС у Волинській області.

На чільному місці і національно-патріотичне виховання користувачів, адже саме дитяча бібліотека формує світогляд дитини – національну свідомість і відповідальність за долю України; любов до рідної землі, її історії; виховує бережливе ставлення до національного багатства країни, її мови, культури, традицій. З перших днів збройної агресії наші користувачі спільно з дорослими активно підтримують і допомагають українським захисникам – донатять на армію, плетуть сітки, волонтерять, малюють малюнки, створюють обереги. Згодом були акції зі збору літератури для дітей ВПО, які мешкали в гуманітарних центрах; для дітей, які виїхали до Польщі; збір малюнків для воїнів, які передавалися волонтерам для підтримки бойового духу наших захисників. Нині книгозбірня долучилася до акції «Від серденька до серденька. Від дитини до дитини» БО «БФ «Старе місто Луцьк» та збирає для дітей-сиріт україномовні книги, солодощі, іграшки; для захисниць та захисників України – солодощі та речі першої необхідності. Для користувачів та дітей ВПО проведено патріотичні години «Україна – територія Гідності та Свободи!», «Свято мужності» (до Дня Збройних Сил України), «В ім’я добра і милосердя» (до Дня волонтера), годину пам’яті «І кожен українець мусить знати героїв, що забрали небеса», майстер-клас «Соняшник – квітка пам’яті». Для найменших користувачів бібліотеки – історичну годину пам’яті за книгою Галини Кирпи «Мій тато став зіркою» та акцію «Янгол для захисника України», мистецьку інсталяцію «Україно, я твоя дитина!», мандрівку книгами «Моя країна Україна». Літературно-поетична веселка «Вітчизно свята, дорога Україно, для кожного з нас ти

у світі єдина!», поєдналася з майстеркою «Мотанка свободи» та створенням квіткової карти України. До Дня Незалежності України користувачі бібліотеки взяли активну участь у Всеукраїнському проєкті «Що для мене означає Незалежність?» та у флешмобі «Читаємо-перемагаємо!».

Волинська обласна бібліотека для дітей залишається координаційним, організаційно-методичним центром для бібліотек, що обслуговують дітей області. Бібліотеки в Україні переживають не найкращі часи, це можна сказати і про дитячі книгозбірні Волинської області. Мережу бібліотек для дітей станом на січень 2023 р. складають 24 бібліотеки (1 – ОДБ, 1 – ЦМБ, 4 – міських бібліотек для дітей, 7 – селищних бібліотек для дітей, 11 – бібліотек-філій для дітей). У порівнянні з січнем 2021 року – це на 4 установи менше. Без погодження з МКІП України ліквідовано Ковельську міську бібліотеку-філію для дітей (рішенням Ковельської районної ради від 28.02. 2020 № 31/15); районну бібліотеку для дітей смт Локачі (рішення Локачинської селищної ради № 3/65 від 16.02.2021). За погодженям з МКІП України ліквідовано бібліотеку-філію для дітей м. Ківерці (рішення МКІП України № 15281/43.2 від 20.12.2021), міську бібліотеку-філію для дітей № 4 смт Сенкевичівка (рішення МКІП України № 14502/43.2 від 02.12.2021). За період дії реформи децентралізації відбулася ліквідація ЦБС (1 – Луцька МЦБС), колишні РДБ стали міськими, селищними бібліотеками для дітей або бібліотеками-філіями для дітей публічних бібліотек. Наступний етап об’єднання публічних бібліотек для дорослих і бібліотек-філій для дітей – створення КЗ «Цент культури, дозвілля та спорту», «Центр надання культурних послуг».

У Волинській обласній бібліотеці для дітей відповідно до затвердженого кошторису з 01.04.2022 року проведено реорганізацію відділів: об’єднано відділ книгозберігання і організації та формування фондів і каталогів в один відділ, ліквідовано відділ естетичного виховання, відділ краєзнавчої літератури переведено в режим роботи сектору. У 2021 році ліквідовано відділ нестаціонарного обслуговування. За період 2021-2022 років штат працівників зменшився на 7 одиниць і становить 27 працівників. Незважаючи на реалії сьогодення, обмежене фінансування та роботу установ у режимі простою, завдяки тісній співпраці з громадами, методичній та організаційній підтримці Волинської ОДБ, діти області є активними учасниками Всеукраїнських та обласних літературно-мистецьких проєктів. Область є переможцем у Всеукраїнських конкурсах у 2021 році: «Книга і діти, екологія і світ» (І місце у віковій категорії 1-5 класи – Каращук Віталіна, с. Прилісне Камінь-Каширського району); «Незалежна і єдина – моя Україна!» (переможці у віковій категорія 1-4 класи: Клівак Марія, м. Ковель; Сах Любов, м. Ковель; у віковій категорії 5-8 класи: Воробей Антон, с. Бахів Ковельського району); «Творчі канікули» (у віковій категорії 11-13 років: Бондарчук Максим, смт Маневичі, Камінь-Каширського району в номінації «Так, я люблю Україну»). У 2022

році: у конкурсі «Творчі канікули» юні волиняни з Ковельського району вибороли два призових місця – Вербицька Софія у номінації «Природа – джерело натхнення та краси», Ляшук Марія – у номінації «Моя майбутня професія»; «Майбутнє планети у наших руках!» – Видерко Андрій, смт Любешів, здобув перше місце серед читачів-учнів 6-11 класів; Католик Дарина, с. Зимне Володимирського району – переможниця «Лідер читання» серед програми читань #читацькамобілізація Національної бібліотеки України для дітей. У 2023 році: гран-прі конкурсу II Всеукраїнського екологічного конкурсу дитячого малюнка «Майбутнє планети у наших руках!» серед учнів 5-8 класів здобула Дарина Оніщук, м. Володимир; приз глядацьких симпатій – Шлейнова Світлана, м. Нововолинськ. Відзнакою Всесвітнього фонду природи (WWF) в Україні нагороджені юні волинянки Галина Войтюк та Оксана Жук.

Книгозбірня реалізує обласні літературно-мистецьких проєкти (обласні творчі конкурси, вікторини): юних поетів-початківців «Думи і мрії», юних казкарів «Казку складаю сам», «Я чую подих рідного Полісся», (до 80-річчя від дня народження українського письменника Василя Гея), «Лесю, Лесю, легендо вічна» (до 150-річчя від дня народження Лесі Українки) , «Я дякую, солдате, за життя, дитинство та щасливе майбуття», «О, мово моя – співоча душа України», «Чудово звучить Котляревського слово» (до 225-річчя від часу видання «Енеїди» І. Котляревського), щорічний Всеукраїнський Тиждень дитячого читання на Волині тощо.

Волинська обласна бібліотека для дітей завжди була і залишається справжньою територією дитячого простору з різними формами проведення просвітницьких заходів, аби наші відвідувачі почувалися захищеними, розвивалися, навчалися і розважалися, незважаючи на тяжкі реалії сьогодення.

Лідія УШАКОВА,
директор КЗ «Обласна бібліотека для дітей» Черкаської обласної ради, заслужений працівник культури України

Бібліотеки Черкащини: виклики і можливості у воєнний час

Більше півтора року ми живемо в умовах повномасштабної війни. Нові напрями, які з’явилися в роботі бібліотек, ініціативи, що народилися на початку війни, не згасли, вони розвиваються та набувають нових форм.

Винятково важливого значення в умовах воєнної агресії російської федерації в Україні набуває національно-патріотичне виховання дітей та молоді. Поряд із традиційними заходами, що спонукають дітей вивчати історію своєї

країни, знати і шанувати рідну мову, культуру, звичаї, з'явилося чимало заходів, спрямованих на підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації дітей та молоді до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони. Так, в Черкаській ОБД відбулася низка просвітницьких заходів, під час яких представники відділу національно-патріотичного виховання Департаменту освіти та гуманітарної політики Черкаської міської ради навчали дітей надавати першу домедичну допомогу, розбирати й збирати автомат, ознайомлювали з алгоритмом поведінки при виявленні вибухових та інших небезпечних предметів, способами подолання паніки тощо. Інформацією щодо правил безпечної поведінки в умовах війни ділилися з дітьми працівники ДСНС не лише в обласній, а й в інших книгозбірнях області. Зокрема, користувачі центральної бібліотеки для дітей Смілянської ЦБС під час заняття мали змогу ще й приміряти на себе захист саперів, обстежити пожежну машину, потримати брандспойт та спробувати тушити уявну пожежу.

На знак подяки військовослужбовцям за мужність і героїзм, надійний захист рідної землі, подвиги, які щоденно наближають довгоочікувану Перемогу, діти плетуть сітки, малюють, пишуть, роблять обереги, збирають кошти на потреби військових, долучаються до різних акцій. Сподіваємося, такі подарунки підтримують і надихають наших захисників, а дітям це надає відчуття безпосередньої причетності до подій сьогодення. Так, напередодні Дня захисників та захисниць України юні сміляни провели акцію «Від серця – до серця!». Вони виготовили малюнки та написали листи-подяки захисникам. Зустрічаючи воїнів на вулицях міста, школярі висловлювали вдячність та повагу, дарували свої роботи.

У бібліотеках продовжує активно розвиватися волонтерський рух. Працівники виготовляють маскувальні сітки, кавери на каски, кікімори, готують тушонки, печуть солодощі, сушать овочі й фрукти, плетуть теплі речі, донатять на ЗСУ. Колективи бібліотек влаштовують акції зі збору коштів для ЗСУ, а також стають організаторами й активними учасниками подібних заходів в межах міста чи громади. Виявом подяки й поваги до колеги-захисника було відкриття в Черкаській обласній бібліотеці для дітей фотовиставки «Будяк рік по тому». «Холодноярський будяк» – саме так позиціонує себе Олександр Бондаренко – керівник бібліотечного театрального гуртка «Задзеркалля», поет, драматург, режисер і актор, який із моменту повномасштабного вторгнення боронить Україну в лавах ЗСУ. Експозиція складалася з двох частин. На першій, оформленій на фоні кольорів державного стяга, світлини з Олександром Володимировичем, зроблені в мирний час. На них він постає в різних акторських образах під час реалізації бібліотечних проєктів і заходів та на заняттях театрального гуртка. Друга половина виставки, виконана на фоні маскувальної

сітки, присвячена воєнній добі й містить світлини Олександра Бондаренка з побратимами, волонтерами у різних немирних декораціях. Доповнювали виставку листи з авторськими віршами митця.

Дітей ВПО та дітей Черкащини об'єднав у бібліотеці міжнародний мистецький проєкт «Україна – Ельдорадо майбутнього», ініціатором якого став художник-кераміст із Люксембурга Паскаль Востеландт. Ідея проєкту – залучити дітей усього світу до спільного творення великого артоб'єкту – фрески, яка складатиметься з глиняних дощечок, у центрі якої буде зображення України, а навкруги – плитки, виготовлені дітьми з різних континентів як символ того, що вони підтримують Україну. У роботах юних художників знайшли відображення їх мрії, почуття, спроби осмислити жорстоку дійсність і візуалізувати власну віру в щасливе майбутнє. На фресках – голуби миру, державні та народні символи України, визначні пам'ятки Черкас і навіть улюблені іграшки. Відомо, що арттерапія допомагає досягти психологічної гармонії, тож проєкт виконує ще одну місію – дозволяє через творчість пережити внутрішні конфлікти, тривогу, страхи, що турбують.

Розуміючи необхідність психологічного розвантаження дітей під час війни, Черкаська ОБД у співпраці з партнерами – фахівцями черкаського відділення Неурядової організації Triangle Génération Humanitaire Ukraine – провела низку психологічних занять з використанням арттерапевтичних технік. Залежно від віку кожної окремої групи учасників психологи обирали різні техніки та вправи. Так, малюки розглядали зображення казкових персонажів, малювали, робили паперових ангеликів. З підлітками проговорювалися поняття стресу і його подолання, завдання для них добиралися складніші й цікавіші власне для їхнього віку. Сподіваємося всі учасники заходів досягли своєї мети.

Вдалою виявилася і співпраця нашого закладу з організаторами проєкту «Хібукі терапія». Учасниками занять стали діти, які переїхали до Черкас у пошуках безпеки і подалі від бойових дій. Під час заходів вони взаємодіяли з м'якою іграшкою хібукі, так званою «собакою-обіймакою» з довгими кінцівками й вухами та сумними очима. Завдяки теплим обіймам плюшевого собаки діти намагалися здолати страхи і зосередитися на піклуванні про маленького друга.

Малечу не можна позбавляти дитинства, їм необхідно мати можливість займатися тим, що приносить задоволення. Ігри, творчість, веселощі та сміх – невід'ємна частина дитинства, і ми допомагаємо отримати це навіть в умовах війни. Тож у Міжнародний день дитячої книги Черкаська ОБД реалізувала найочікуванішу подію року – бібліосутінки «Книжкова ніч Гаррі Поттера». Тема дійства – «Магічний транспорт». Саме вона була анонсована видавництвом Блумсбері у 2022 році. Тоді нам не вдалося втілити цей захід, адже за фатальним збігом він був запланований на 24 лютого. Тож із запізненням у рік юним

поттероманам все ж вдалося зануритися у магічний світ. За 3 години дійства близько 130 учасників віком від 5 до 17 років встигли відвідати 9 локацій, розміщених на трьох поверхах книгозбірні. Загалом «Книжкова ніч Гаррі Поттера» стала ідеальним іміджевим заходом для нашої бібліотеки та справжньою культурною подією для усього міста.

Фахівці ОБД впроваджують дозвіллєві практики, які цікаві як дітям, так і дорослим, та сприяють згуртуванню родини. Черговий раз переконалися у цьому під час масштабного загальноміського патріотичного культурно-мистецького проєкту «Бути поруч», що відбувся в Дитячому парку з нагоди Дня матері та Міжнародного дня сім'ї.

На літературній галявині «Книга єднає родину», яку розгорнула Черкаська обласна бібліотека для дітей, на малечу та їхніх батьків чекала зустріч із казковими персонажами, веселі ігри за мотивами улюблених з дитинства книг та яскраві тематичні фотозони.

Дарувати дітям радість – з цим завданням добре справляються і бібліотекарі Смілянської центральної міської бібліотеки для дітей. Завдяки налагодженій співпраці з анімаційними студіями міста користувачі книгозбірні не лише знайомляться з новинками літератури, дізнаються корисну й цікаву інформацію, а й розважаються. Шоу мильних бульбашок, хімічне шоу, забави з ростовими ляльками, паперова дискотека – ці та інші розваги вже стали постійним супроводом бібліотечних заходів. Таке дозвілля надихає юних читайликів проводити більше часу разом із бібліотекою.

Стимулює розвиток сімейного читання відвідування бібліотек і публічне відзначення читаючих родин, як це сталося під час загальноміського свята «Читаюча родина єднає Україну», що відбулося за ініціативи Департаменту освіти і гуманітарної політики Черкаської міської ради. Програмою було передбачено чимало цікавих активностей: спілкування з місцевими письменниками, показ лялькової вистави від Черкаського академічного театру ляльок, різноманітні майстер-класи, конкурси й розваги та урочисте нагородження 14 найбільш читаючих родин міста.

Як бачимо, бібліотеки адаптуються до сучасних умов та потреб користувачів. Проте залишається низка традиційних питань, які книгозбірні самотужки не в змозі вирішити. На жаль, окремі бібліотеки змушені були суттєво скоротити соціокультурну роботу через відсутність власного укриття чи укриття поблизу. Певна частина заходів перемістилася до приміщень школи. На заваді ефективному виконанню поставлених завдань стоїть недостатнє кадрове забезпечення бібліотек. Для прикладу: в м. Умань (населення – близько 82 тис. осіб, дитяче – понад 10 тис. осіб) офіційно працює 2 бібліотеки для дітей – Центральна міська бібліотека для дітей та бібліотека-філія для дітей № 2. Роботу

першої наразі забезпечує лише один бібліотекар, друга – працює лише 1 день на тиждень, а міська влада вважає такий стан речей задовільним. Більшість бібліотек потребують технічного оснащення та осучаснення просторів. Критерії оцінки роботи бібліотек не відповідають ситуації і є застарілими.

Соціальні потреби суспільства вимагають якісних актуальних фондів. Після дворічної перерви у 2023 році профінансовано Програму поповнення бібліотечних фондів у Черкаській області на 2018-2023 роки. У її межах Черкаською обласною бібліотекою для дітей було придбано 549 прим. книг на суму 75 тис. грн. Основними пріоритетами при відборі книг були твори, що популяризують українських героїв, історію та культуру нашої країни, сприяють національній самоідентифікації підростаючого покоління, а також створені спеціально для дітей та написані доступною для їх сприйняття мовою, які допомагають дітям зрозуміти та осмислити те, що наразі відбувається, впоратися із травмами війни та відволіктися від негативних думок. Рішенням Черкаської обласної ради програму поповнення бібліотечних фондів у Черкаській області продовжено на 2024-2030 роки.

Черкаська міська рада до кінця року планує поповнити книгозбірні міста близько 4 тисячами нових видань. Одним із джерел поповнення фондів є безоплатна передача книг під час благодійних акцій, подарунки тощо. Так, 23 червня у Черкасах відбулася презентація благодійної акції «Українським дітям – українську книгу» за участі голови Черкаської обласної державної адміністрації Ігоря Табурця, заступника міністра культури та інформаційної політики України Тараса Шевченка, голови Держкомтелерадіо Олега Наливайка, засновника Фонду «Рідна країна» Миколи Томенка. У межах акції Черкащина для бібліотек області отримала 5 тисяч якісних сучасних, виданих українською мовою книжок.

Розуміємо, що удосконалення роботи книгозбірень на місцях багато в чому залежить від потенціалу фахівців. Варто зазначити, що через обмежене бюджетне фінансування основною платформою методичного впливу на книгозбірні області став віртуальний простір. З одного боку така форма взаємодії дозволяє охопити досить широку аудиторію фахівців, але з іншого – поза увагою учасників залишаються окремі технологічні процеси, а недостатній рівень технічного забезпечення та медійної грамотності окремих бібліотекарів стоїть на заваді ефективному впровадженню нових практик з організації роботи з книгою. Тож Черкаська обласна бібліотека для дітей взяла участь у Конкурсі культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на організацію і проведення заходів з промоції читання, який був ініційований Українським інститутом книги. Проєкт «Бібліотечне турне «Читаємо, навчаємо» став одним із переможців конкурсу. Проєктом передбачено здійснення серії одноденних виїздів фахівців Черкаської ОБД у територіальні громади області з метою проведення для дітей яскравого

ігрового дійства за мотивами творів українських письменників «Синьо-жовті книжкові розваги», методичної майстерні для бібліотекарів «Від ідеї – до успіху!», а також видання збірки інформаційно-методичних матеріалів «Через гру – до читання». Наразі вже реалізовано основну частину проєкту. Професійне спілкування засвідчило необхідність подібних заходів, бібліотекарі висловлювали побажання частіше зустрічатися в офлайн-форматі. Сподіваємося, що реалізація проєкту буде сприяти поширенню нових практик промоції книги, підвищить спроможність бібліотек в організації цікавого й корисного дозвілля користувачів-дітей, надихне бібліотекарів на професійний розвиток.

Ось такими реальними справами наповнене сьогодення бібліотек Черкащини. Розуміємо, що тільки тоді, коли будемо цікавими, корисними й потрібними своїм користувачам, зможемо не лише вистояти, а й розвиватися попри виклики воєнного часу.

Наталія НАЗАРУК,
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

Соціально-значущі ініціативи Рівненської обласної бібліотеки для дітей у контексті воєнного часу

Роль бібліотек для дітей у тяжких реаліях сьогодення зростає, і це доводить їх щоденна практична діяльність, адже вони продовжують бути місцем зустрічі з книгою, осередками навчання, дозвілля, інформаційно-комунікативними центрами. Долаючи тяжкі виклики війни, дитячі книгозбірні стають просторами психоемоційного розвантаження та осередками соціальної адаптації дітей, у тому числі тих, які через війну вимушені були покинути свої домівки, школи, звичне середовище. За офіційною статистикою Рівненщина стала другою домівкою майже для 60 тис. переселенців. Усі вони потребують психологічного супроводу та підтримки. Тому доволі успішними та затребуваними у Рівненській обласній бібліотеці для дітей стали волонтерський проєкт «Арт-обійМи», творчі студії «Кольорові намистинки» та цикл заходів «Книги, що зцілюють дитинство». У межах ініціатив, які проходили у бібліотеці щовівторка та щочетверга, вміло поєднувалися елементи бібліо- та арттерапії. Діти вчилися творити добро, розвивати приязні відносини з однолітками, писали листи вдячності найріднішим людям, розповідали про себе, свої мрії, бажання та вподобання. Вони створювали малюнки з елементами аплікації, ліпили домашніх улюбленців та казкових

персонажів, працювали із арттерапевтичним чорним папером, кінетичним піском, знайомилися з музичними інструментами. Велика розмаїтість матеріалів сприяла розширенню можливостей для терапевтичного процесу, адже під час занять використовувалися олівці, крейда, глина, вовняні нитки, тканина, пісок, морські камінці тощо. Усі заходи обов'язково поєднувалися з творчими читаннями й запам’яталися малечі яскравими історіями та креативними ідеями. Так, подорожуючи сторінками видання Лесі Мовчан «Панда любить мандрувати», діти залюбки слухали веселі віршики та скоромовки з книжки й виявили бажання виготовити свою рукотворну пандочку. З нагоди Всесвітнього дня кавуна у техніці об’ємної аплікації створювали веселих та кумедних кавуняток, дізнавалися цікаві факти про цю баштанну культуру та читали уривки з твору Олени Медведєвої «Таємниця з кавуновим присмаком». На стабілізацію емоційного стану були спрямовані такі арттерапевтичні заняття, як «Неіснуюча тварина», «Яка я страва?», «Маска сили», «Самопрезентація». Мистецькі засоби, творчість та література викликали позитивні емоції, чудово справлялися з тривожністю та занепокоєнням.

Низку соціокультурних заходів у 2023 році під хештегом «Наша Перемога. День за днем» присвятили національно-патріотичному вихованню. Ємоційно відбулася презентація «Абетки маленьких переможців» за участі книговидавця Ігоря Степуріна, знайомство з книгою Віри Мельникової «Моя країна-Україна», зустріч з військовослужбовцем Максимом Парфіненком та представлення його книги «Майже війна: обміть». Екскурс в минуле, знайомство з історичними постатями, плеядою українських винахідників та науковців відбувалися в межах культурно-просвітницького проєкту «Україна Incognita». Жваво та натхненно проходили творчі майстерки з виготовлення патріотичних оберегів, зі створення синьо-жовтого сердечка у техніці макраме, браслету нескорених та журавликів миру. А ще діти створювали листівки для наших захисників та навчилися робити соняшник – квітку пам'яті.

У межах партнерської співпраці з Центром підтримки переселенців «ЯМаріуполь» започатковано мовний клуб «Яскрава українська» та проведено низку заходів, що сприяли подоланню мовного бар'єру та вдосконаленню знань з української мови. Знаковою подією, що запам'яталася юним мовознавцям, став грантовий проєкт «Разом з книгою вчу мову». Ініціатива сприяла збагаченню словникового запасу дітей та формуванню навички грамотно розмовляти українською мовою. Під час бібліолонгрідів діти познайомилися з книгами Віри Правоторової, Світлани Луцкової, Зірки Мензатюк та Сашка Дерманського. В інтерактивній ігровій формі учасники проєкту вчилися правильно ставити наголос, знайомилися з діалектами, запам’ятовували колоритні слова, дізналися, що таке лімерики, паліндроми, фразеологізми, синоніми. Натхненно діти

створювали бібліопостери, знайомилися з креативними виставками-інсталяціями і фантазували над оформленням альбома-пам'ятки. Діяльність проєкту активно прослідковувалася через сторінки бібліотеки у соціальних мережах «Фейсбук» та «Інстаграм», а проведені заходи входили в афішу культурних подій нашого міста. Важливо, що у межах ініціативи за фінансової підтримки Рівненського обласного відділення УБА було придбано 4 мольберти для проведення творчих активностей.

У Міжнародний день захисту дітей бібліотека була обрана локацією для історичної події – введення в обіг благодійного поштового випуску, присвяченого дітям, які стали свідками жорстокої війни, розв'язаної росією. До блоку увійшли нові поштові марки, листівка та конверт, на яких відтворені фінальні малюнки учасників всеукраїнського конкурсу дитячих ескізів «Діти Перемоги малюють Україну майбутнього». Підписання та спеціальне погашення марки такого зразка здійснили поважні персони: очільник Рівненської дирекції Акціонерного товариства «Укрпошта» Вадим Мосаковський, перший заступник голови Рівненської ОДА Сергій Подолін й начальник управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації Любов Романюк. У святкових вишиванках, скандуючи «Слава Україні!», на імпрезу завітали юні рівняни. Діти натхненно розповідали, якою вони бачать нашу велику Перемогу та Україну в майбутньому. Надихала гостей заходу патріотична виставка дитячих малюнків, книжкова виставка-перегляд «Україна понад усе» та фотозона, оформлена у блакитно-жовтих кольорах і прикрашена святковими кульками. Презентовані юним учасникам солодощі й подарунки додавали атмосферності. На згадку про визначну подію нашій бібліотеці було урочисто вручено екземпляр благодійного поштового випуску.

Виконуючи методичну функцію, у межах співпраці з Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, спеціалісти книгозбірні стали учасниками V Форуму патріотичного єднання «Україна єдина» та модераторами локації «Шкільна бібліотека – хаб патріотичного виховання учнів». Для шкільних бібліотекарів та педагогів ЗЗСО Рівненської області вони презентували бібліотечні інтерактивні ресурси на допомогу національно-патріотичному вихованню та за допомогою онлайн-вікторини практично познайомили учасників локації з вебсервісом Kahoot. Спираючись на власний досвід, акцентували увагу на різноманітті форм та методів бібліотечних заходів для дітей, особливо з числа ВПО, а також познайомили присутніх зі збіркою дитячих історій, створеною в межах проєкту «НадзвиЧайні історії маленьких українців».

Одним із пріоритетних напрямків книгозбірні є підвищення рівня медіаграмотності дітей та організаторів дитячого читання. У 2023 році долучилися до всеукраїнського проєкту з проведення антифейкових інтелектуальних ігор – «НотаЄнота». Авторкою ініціативи є Альона Романюк,

фактчекер, головний редактор проєктів «НотаЄнота» та «По той бік путінської брехні». Проєкт імплементується у партнерстві Goethe-Institut в Україні з науково-популярним медіа Куншт. Світлана Молчанова, завідувач інформаційно-бібліографічним відділом РОБД, пройшла відбір та стала модератором гри, взявши участь у вебінарі та отримавши методичні інструкції з проведення заходу, роздаткові матеріали та символ гри – Єнота. Учасники заходу мають врятувати з російського пропагандистського полону Єнота, викраденого з херсонського зоопарку. Аби зробити це, командам потрібно продемонструвати добре розвинене критичне мислення та ерудицію. Першу гру проведено для бібліотекарів м. Рівного, згодом у межах співпраці з РОІППО учасниками «НотиЄнота» стали бібліотекарі ЗЗСО Рівненської області. Вибір учасників для проведення перших заходів вважаємо особливо актуальним, адже бібліотекарі не тільки самі мають бути свідомими споживачами інформації, а й вміти надавати рекомендації щодо виявлення фейків та маніпуляцій. Згодом до проведення ігор ми залучили й молодіжну аудиторію, адже гра розрахована на учасників віком від 14 років. Очевидною перевагою ігрового формату медіаосвітніх заходів є драйвова атмосфера, змагальний дух та позитивні емоції. Це сприяє формуванню та вдосконаленню таких необхідних сьогодні, в умовах війни, навичок виявлення недостовірної інформації, вмінь протистояти ворожій російській пропаганді. Окремо варто згадати тематичну гру «НотаЄнота. Чорнобиль», методичні рекомендації для проведення якої були люб’язно надані учасникам проєкту. Це дало змогу нашій бібліотеці провести захід, присвячений річниці Чорнобильської трагедії, у новому форматі, зацікавити учасників темою радіації, яка в контексті нових загроз з боку країни-агресора росії активно обговорюється в суспільстві. Отож, бібліотека планує й надалі проводити антифейкові інтелектуальні ігри, адже наше критичне мислення допомагає Україні.

Та чи не найбільш успішним проєктом 2023 року, що заслуговує на увагу, стала Бібліотечна КнигоСтудія «Читацьке Бюро». Проєкт реалізовувався у партнерстві з Всеукраїнською ініціативою «Додай читання!» та вирував у бібліотеці чотири місяці поспіль. Ініціатори КнигоСтудії мали за мету продемонструвати дітям послідовний процес народження книжки й залучити їх до створення альманаху казок. Ця освітньо-практична ініціатива сприяла творчому зростанню студійців, поглиблювала їхню цікавість до читання, познайомила з дотичними до книготворення професіями та надала кожній дитині шанс відчути себе реальним автором книжки.

Щотижневі казкування упродовж лютого в департаменті «Сюжет» принесли чудові плоди. Діти отримали базові навички роботи з текстом – обирали персонажів, вигадували сюжети, укладали записи і в підсумку написали чотири змістовні різнохарактерні казкові історії з яскравими назвами «Океанаріум для

Білки», «Як гарбуз та паляниця лад навели», «НЛО та чарівна юшка», «Фарбовані чоботи». Звісно, юним співавторам допомагали дорослі учасники – студенти-філологи, викладачі ліцеїв, письменники. Поживу для роздумів та зростання надавала ідейна натхненниця та ініціатор проєкту Євгенія Пірог, а фахові консультації – доцент Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука Лілія Овдійчук. Надійними партнерами стали також: загальноосвітня приватна школа з поглибленим вивченням комп'ютерних технологій – «АйТі Степ Скул»; Товариство польської культури на Рівненщині, видавництво «Волинські обереги», КП «Рівне-книга» РОР, книгарня «Ранок».

У березні юні художники ательє «Барви» продовжили експрес-курс книготворення. Ілюстрації до майбутньої книжки створювали вихованці Рівненської дитячої художньої школи, Корнинської школи мистецтв, рівненські ліцеїсти. Допомагав втілювати в життя творчі ідеї та надавав корисні поради учасникам заходів художник Миколи Горєлов, який є співробітником компанії мобільних відеоігор «Заграва Студіос». Майстерки проходили динамічно та напрочуд результативно. Школярі навіть спробували незвичні для них художні матеріали – соус, сангину, деревне вугілля, змайстрували тематичне орігамі – мініатюрну книжку та разом з Євгенією Пірог зазирнули у рекордну «Срібну Книгу», яка вражає розмаїттям художніх стилів та технік. Учасники розфарбували світ книжкових мрій та створили оригінальні малюнки. Найцікавіші ілюстрації увійшли до художньої експозиції, що була представлена у читальному залі відділу обслуговування дошкільників та молодших школярів. Важливий нюанс, що виставка була інтерактивною, адже відвідувачі мали змогу на власну думку визначати приналежність малюнків до відповідних казкових історій.

Завдяки спільнокошту небайдужих українців у травні пілотним тиражем друкований альманах казок під назвою «Чари читацького Бюро» побачив світ у видавництві «Волинські обереги». Згодом за кошти місцевого бюджету здійснено додрукування книжки з метою її розповсюдження бібліотеками краю. Родзинкою видання є те, що усі казки тут подані двома мовами: окрім української є англійська, чеська, польська та німецька версії. А один з творів, в якому йдеться про події на річці Усті в Рівному, перекладений також китайською. Надважливо, що казки, створені українськими дітьми, читатиме світ!

Під час підсумкових презентацій проєкту, які проходили на різних локаціях, безпосередні учасники КнигоСтудії отримали сертифікати, бібліотечні сувеніри і примірник нової книжки. З приємністю ми спостерігали, як приємно було дітям відчувати себе дотичними до творення справжньої книжки. Проєкт набув неабиякої популярності, адже ми щедро поділилися своїми напрацюваннями та здобутками з бібліотекарями краю – учасниками професійного онлайн-діалогу «Громадський простір чи книгозбірня? Як зберегти розумний баланс». Тож для

найбільш активних та творчих книголюбів, які бажали долучитися до казконаписання, було запропоновано дистанційний формат участі та створення електронної книги казок. КнигоСтудія «Читацьке Бюро» та книжкові навчання ввійшли в історію нашої бібліотеки. Проєкт пожвавив та активізував роботу закладу – додав нових читачів, розширив коло знайомств та партнерів, запам'ятався позитивними моментами та пам’ятними враженнями про книжкові залаштунки.

Переконана, діти, які долучилися до творення книжки, неодмінно стануть спраглими до читання і не втратять звички читати в дорослому віці. В читанні – сила!

Валентина ЧЕРНОУС,
директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України

Бібліотеки і війна

Бібліотеки у період військової російської агресії стали ще більш активними. Відчуття відповідальності за інформаційний фронт, волонтерська діяльність, підтримка і популяризація усього українського ще більше спонукали до рішучих дій.

Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка є партнером громадської організації «Творча сотня «Рух до перемоги», яка створена у 2015 р. До складу сотні входять військові, працівники культури, співаки, викладачі. Перші поїздки сотні були на передову – у зону бойових дій. У 2019 р. працівники нашої бібліотеки стали волонтерами творчої сотні. Цьому сприяв наш спільний проєкт «Особлива книга для особливих дітей», який ми реалізовували спільно з керівником творчої сотні, письменницею Оксаною Радущинською. З цим проєктом ми об’їздили багато міст України: Київ, Львів, Вінниця, Івано-Франківськ та майже 20 громад нашої області. Ми розповідали про створений нами продукт – аудіокнигу за повістю «Метелики у крижаних панцирах» О. Радушинської. Цей просвітницький проєкт став початком нашої волонтерської діяльності. Вже під час повномасштабного вторгнення у 2022 р. бібліотека стала виїжджати до військових частин, передавати листівки від читачів, ангелочків, виготовлених бібліотекарями, також долучалися до концертів зі збору коштів для ЗСУ – це були парки, залізничний вокзал тощо. І самі ми відносили допомогу військовим до шпиталю, перераховували одноденну заробітну плату. Працівники бібліотеки стали донорами та взяли участь в акції «Твоя кров може воювати».

У 2023 р. проєкт «Наші жовто-блакитні серця – тобі, Україно!» був присвячений дню Незалежності України і проведений спільно з творчою сотнею у сквері імені Т. Г. Шевченка. Оптимістично звучала поезія у виконанні О. Радушинської та читачів нашої бібліотеки, патріотичні, ліричні пісні у виконанні військових: О. Петрука, майора 42 гарнізонного будинку культури, військового ТРО Павла Михальчишина, військової Тетяни Повар та юного співака Владислава Гжегожевського. Для найменших відвідувачів парку була відкрита локація з книгами та майстерками. А на завершення завжди звучав символічний гімн творчої сотні «Ми переможемо». Творча сотня є активним учасником багатьох заходів у бібліотеці: День захисників, room-концерти «З піснею до Перемоги!», день рідної мови та багато інших. Нашим читачам подобається такий пісенно-поетичний формат. У 2022 р. засобами бібліотеки видано книгу О. Радушинської «Вірші про війну», яку презентували у нашій бібліотеці під час «Книжкової весни на Хмельниччині». Тут жіночий погляд на війну не тільки поета, а й молодої гарної жінки, яка була на передовій під обстрілами, а могла не робити цей крок і просто залишитися у безпечному місці, але це її свідомий вибір. А ще наші бібліотекарки навчилися плести основу під сітки. Бібліотечний «Тік-Ток» розповів цю історію і зібрав за годину тисячі переглядів.

«Буде тобі, враже, так, як відьма скаже» – ці слова гурту Енджі Крейда стали лейтмотивом до волонтерської історії та заклинанням на Перемогу. Наша бібліотека стала пунктом незламності, коли у місті вимикали світло. Надавала різноманітні послуги: доступ до інтернету, безкоштовний Wi-Fi, можливість проводити онлайн-заняття та уроки. Студенти столичних вузів, які з початком війни повернулися у рідне місто, мали можливість відвідувати онлайн-лекції. А ще у бібліотеці було тепло і затишно на різноманітних локаціях. В арттериторії збиралися поціновувачі різноманітних майстерок. Бібліотекарі допомагали читачам виготовляти листівки для воїнів ЗСУ, власноруч створювали ангелочків. Під час такої складної ситуації бібліотекарі стали волонтерами і для дітей ВПО, і для юних хмельничан. Адже їх обов’язки значно розширилися. Діти дуже часто цілий день знаходилися у бібліотеці. Тому для них проводилися різноманітні майстер-класи, квести, ігри. Активно використовувалися інклюзивний майданчик, простір «FreeDreams», бібліотечний кінозал, пісочна анімація.

У 2023 р. на пропозицію Львівської обласної бібліотеки для дітей ми доєдналися до Міжнародного проєкту WWO, який допомагає дітям пережити військову агресію, здобути емоційну стабільність. Наші працівники пройшли тренінг у Львівській обласній бібліотеці для дітей, навчилися методик і підходів у роботі з дітьми від 0 до 3 років, 4-6 років, 7-10 років. Отримали сертифікати. Заняття проходили 2 рази на тиждень з групою дітей від 1 до 3 років. Розроблена спеціальна тематика занять, діти знайомляться з речами, що їх оточують, з побутом,

транспортом, розробляють власні історії. Такі підходи подобаються і батькам. Поступове знайомство з речами і не перевантаження інформацією дає можливість дітям краще запам'ятати певні образи та створити асоціацію з музикою, рухами, іграми. Треба віддати належне професійності працівників Львівської бібліотеки, які ділилися досвідом та проводили тренінги у Хмельницькому для працівників області, що працюють з дітьми. І вже у 4 локаціях серед бібліотек громад буде працювати нова програма. У нашій бібліотеці програму з дітьми проводить бібліотекар, який має освіту психолога. А ще має досвід роботи зі студією «Мері Поппінс», де діти займалися за різними методиками. Але це були інформаційно наповнені заняття. Інноваційний формат програми WWO передбачає навчально-розвиваючі заняття. Але особливість у тому, що бібліотекар звертає увагу на кожну дитину, заохочує її, хвалить, проявляє багато уваги і підтримки, виховуючи у дитини впевненість, позбавляючи відчуття страху.

У бібліотеці надзвичайно велику увагу приділяємо дітям ВПО, адже у нас вже другий рік на системній основі продовжує працювати проєкт «Вільна мама» спільно з ГО жіночий ХАБ. З дітьми працюють психологи, педагоги, але оскільки діти більшість часу проводять у бібліотеці, то багато заходів проводяться саме бібліотекарями. Презентації книг, майстер-класи, пісочна анімація, літературні ігри, бібліотечний кінозал. У бібліотеці є більше 20 настільних та підлогових ігор, в які активно грають діти.

Зовсім недавно, 16 вересня, наш колектив взяв участь у благодійному забігу на підтримку військового формування Сил спеціальних операцій «Братерство сталевих» з метою вшанування пам'яті тих, хто загинув, та зібрати кошти на закупівлю дрона (БПЛА). Таким чином зібрано 90,0 тисяч гривень, серед яких є і наш вклад. Учасники забігу отримали пам'ятну медаль від військових.

Для усіх нас настав час випробувань. Ми не маємо права бути слабкими, невпевненими, зневіреними. Ми віримо в нашу Перемогу. Змінюємося самі, змінюємо мислення і попри все рухаємося вперед.

Марина ОГАНЕСЯН,
директор КУ Ізмаїльської міської ради
«Централізована бібліотечна система для дітей»

Діяльність дитячих бібліотек м. Ізмаїл в умовах війни: відповідь на виклики

Повномасштабне вторгнення рф змінило життя нашої країни назавжди, вплинуло на всі сфери діяльності, змусило суспільство боротися із викликами

нової реальності… Розгубленість та обуреність швидко змінилися на рішучість, бажання діяти і зробити свій внесок у перемогу над ворогом! Так, відразу виникло багато проблем. Значний час (7 місяців) у минулому році перебували на простої. Бібліотеки були зачинені для відвідувань. Обслуговування користувачів здійснювалось через телефонні запити. Колектив зменшився на 42%. Люди виїхали в інші області, за кордон, звільнилися. Відсутність укриттів, які відповідають усім вимогам, і зараз не дозволяє обслуговувати користувачів під час повітряної тривоги, а також проводити масові заходи у звичному форматі. Але ми згуртовані та загартовані. Дитячі бібліотекарі Ізмаїла робили і роблять усе можливе для нашої країні.

У 2022 році ми взяли активну участь в акції з вимоги закрити небо над Україною: чергували у супермаркетах, розповідали про важливість утворення «безпольотної зони» та зібрали понад 17 000 підписів мешканців міста та переселенців. Бібліотекарі працювали в пунктах незламності – чергували та організовували дозвілля дітей (читали вголос, грали, малювали). Ми робили і робимо особистий внесок для допомоги переселенцям – збираємо необхідні речі, продукти харчування, одяг, ліки. Бібліотеки були зачинені, але ми організовували для дітей заходи в гуртожитках, готелях – місцях проживання переселенців. Усього до дитячих бібліотек записалися понад 200 користувачів-переселенців.

Структурні підрозділи ЦБС для дітей спрямовували свою онлайн-діяльність на формування у читачів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до історико-культурної спадщини, традицій, державної мови через формування україномовного середовища, популяризацію книжок українських авторів-класиків літератури та сучасних письменників, презентуючи їх в інтернет-просторі; інформування користувачів через блоги, соцмережі про твори, що розкривають важливі події української історії, розповідають про видатних особистостей, які присвятили життя боротьбі за свободу і незалежність нашої країни; публікацію історій наших героїв – людей і міст – на сайті, блогах, сторінках соцмереж; онлайн-акції Центральної дитячої бібліотеки та бібліотек-філій: флешмоб «Українська вишиванка – чарівна краса», поетичний марафон «Рідний край – серцю рай», голосні читання «Єднає рідна мова», святкову акцію «Віршик під ялинкою», творчий конкурс «Поезія заради миру» та ін. Ми розміщували у закладах важливу інформацію щодо безпеки життєдіяльності в умовах війни: правил поведінки під час воєнних дій, сигналів тривоги тощо, а також поводження з незнайомими і потенційно небезпечними предметами.

Дитячі бібліотеки активно долучалися до усіх державних, обласних, місцевих програм, акцій та ініціатив з інформаційно-просвітницької роботи з населенням:

- інформаційно-просвітницька кампанія «Україна без бар'єрів», яка проводиться у рамках реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

Розміщено 32 публікації у соцмережах, проведено 55 заходів за участі батьків з дітьми дошкільного віку.

- Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», розпочата за ініціативою першої леді Олени Зеленської, програма має за мету підтримати українців у складні часи повномасштабної війни.

Розміщено 36 публікацій у соцмережах, оформлені інформаційні стенди та куточки «Аптечка швидкої психологічної допомоги», проведено 11 заходів.

- Безоплатна правова допомога.

Розміщено 25 публікацій у соцмережах.

- «Робота є для кожного»

Розміщено 18 публікацій у соцмережах.

Ми ведемо роботу щодо актуалізації фондів, проводимо акції зі збору книжок «Російську літературу на макулатуру, а отримані кошти – на ЗСУ!». А конкретно – на закупівлю прожекторів для захисту нашого міста. Кількість перерахованих коштів: у 2022 році – 3312 грн, у 2023 році – 2800 грн. Бібліотекари здійснювали психологічну допомогу: з дітьми працював психолог, проводилися заняття з арттерапії, майстер-класи. У 2022 році таких заходів проведено 27, у 2023 році – 74. У Центральній дитячій бібліотеці увесь час проводилися заняття з англійської мови, навіть коли перебували у простої. Ми долучаємося до збору коштів на підтримку ЗСУ, зокрема до благодійної акції Національного банку України «Смілива гривня». Ми долучаємося до волонтерських акцій, а саме плетіння маскувальних сіток для потреб наших військових на фронті, збирання металевих бляшанок для виготовлення окопних свічок, збирання пластикових кришечок для придбання безпілотних літальних апаратів. Ми проводили вуличні акції для дітей міста. До Дня захисту дітей організували свято розваг та святкову ігротеку «Країна дитячих мрій». У День вшанування пам'яті дітей, які загинули внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, провели акцію-перформанс «Втрачене дитинство. Війна…», акцію-вшанування «Дерево пам'яті», долучилися до Всеукраїнської акції «Дзвіночки».

Головним напрямом нашої діяльності є заходи з патріотичного виховання користувачів-дітей. Усього у 2023 році було організовано та проведено близько 400 заходів, з них 193 – патріотичного спрямування. Серед них: патріотичний пазл «Сонячно-блакитний, рідний, заповітний» (до Дня Державного Прапору України), хендмейд-локація «Мій сонячний дім – моя Україна» (до Дня Незалежності України), артакція «Сонях пам'яті» (до Дня пам'яті захисників

України, які загинули у боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, година права «Просто і зрозуміло про Конституцію» (до Дня Конституції України), година миру «Нам не треба війни» тощо.

Тримаємо культурний фронт! Працюємо на Перемогу!

Таїсія БЕЛІБОВА,
директор Центральної міської бібліотеки для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва

Бібліотека для дітей як соціальний центр громади під час воєнних дій

Війна в Україні перекреслила наші плани. Оговтавшись від перших днів ворожого нападу, ми продовжили працювати у нових незвичних умовах.

Миколаїв довгий час вважався прифронтовим містом. А бібліотека у прифронтовому місті – це і інформаційний, і освітній, і культурний фронт. Наразі культура, бібліотека і література надзвичайно потрібні, бо допомагають підтримувати моральний стан людей, наповнюють простір новими сенсами. І поки військові відвойовують загарбані окупантами території на фронті, бібліотека стає важливим центром інформаційної боротьби. Починаючи з лютого 2022 року, бібліотеки для дітей переорієнтували свою діяльність відповідно до потреб громади та внутрішньо переміщених українців, став гуманітарними штабами, волонтерськими та консультаційними центрами, надавали навіть прихисток містянам.

Сьогодні бібліотеки є практично представниками органів влади та об’єктами місцевого самоврядування, на які покладено важливу місію роз’яснювальної роботи та інформування населення щодо існування в умовах воєнного стану в країні.

З початку війни Бібліотеки для дітей м. Миколаєва практично виконують обов’язки соціальних центрів:

- здійснювали підтримку волонтерського руху – плели маскувальні сітки, збирали і передавали теплі речі та взуття, постільну білизну для тероборони, збирали мішки для будування блокпостів, працювали на складах гуманітарної допомоги, доставляли продукти та речі маломобільним громадянам та людям, які це потребували, працівники бібліотеки та їх рідні неодноразово здавали кров, переказували власні кошти на потреби ЗСУ. На допомогу нашим воїнам, бібліотекою передано бібліотечний мікроавтобус «Соболь»;

- Центральна міська бібліотека для дітей ім.Ш.Кобера і В.Хоменко весь цей час працювала цілодобово. Це, мабуть, єдина бібліотека в країні, яка працювала в такому незвичному режимі. З самого початку в бібліотеці було відкрите бомбосховище, яким кожного дня користувалося від 50 до 185 миколаївців, серед яких літні люди, вагітні жінки, діти. Діяльність бібліотеки під час війни була висвітлена на багатьох місцевих, українських та закордонних ресурсах. Широкого резонансу ця діяльність набула на виставці в НБУ ім. В. Вернадського «Бібліотеки під час війни»;
- організували в бібліотеці-філії №8 пункт видачі карток на отримання безкоштовного хліба та консервів;
- організували в бібліотеках-філіях №6,7 щоденний гуманітарний пункт з видачі хліба і консервів від Всесвітньої продовольчої програми ООН та ГО «Тарілка». Щодня обслуговувалося від 400 до 450 людей. Організовано щоденні пункти видачі 320 гарячих обідів від проєкту World Central Kitchen для обслуговування потреб таких категорій громадян, як переселенці, люди з інвалідністю, особи похилого віку, члени багатодітних родин та інші мешканці міста, що потребують допомоги;
- працівники бібліотек працювали спільно з волонтерами: пакували продуктові набори з гуманітарної допомоги;
- надавали консультативну допомогу мешканцям громади з питань пошуку пунктів видачі гуманітарної допомоги, питної води (в наслідок обстрілів практично спочатку війни Миколаїв залишився без питної води), про наявність бомбосховищ та пристосованих під них приміщень, оплати газопостачання, реєстрації пошкоджених будинків для відшкодування збитків у мобільному додатку «Дія», консультування в оформлені е-допомоги, заповненні Google-форм на отримання гуманітарної допомоги тощо;
- здійснювали обслуговування маленьких і дорослих користувачів, за попереднім запитом також, організували доставку книг за телефонним дзвінком пенсіонерам та інвалідам, займалися актуалізацією фондів;
- проводили онлайн-заходи та інформаційну роботу на сторінках бібліотек у соціальних мережах: фейсбуці, сайті центральної бібліотеки, блогах (онлайн-челенджі, онлайн-стріми, конкурси, акції, хронологічні панорами, патріотичні флешмоби, віртуальні експедиції, віртуальні перегляди та огляди книг, літературні й краєзнавчі вікторини).

У 2023 році бібліотеки для дітей м. Миколаєва повернулися до своїх безпосередніх функцій: інформаційної, освітньої, дозвіллєвої. Бібліотеки працювали з внутрішньо переміщеними особами, створювали для них цікаві

заходи, програми, послуги. В місто спочатку 2023 року стали повертатися мешканці, багато дітей, що нас надихає і тішить.

Бібліотеки тісно співпрацюють з міжнародними організаціями:

- Міжнародною організацією з міграції в поточному році проведено усунення пошкоджень в наслідок обстрілів у бібліотеці-філії №2 (вікна та частково вхідної групи); проведено поточний ремонт бібліотеки-філії №5 (вікна, вхідні двері, оздоблення, ролети);
- В цьому році відкрито на базі бібліотеки №6 дитячу точку «Спільно» від Юнісеф, яка надає безоплатні дозвілєві та соціальні послуги, із залученням психолога, юриста, соціального та медичного працівника. Бібліотека і Спільно тісно співпрацюють;
- Миколаївський місцевий благодійний фонд «Вихід» і Благодійний фонд «Ми поруч», з якими спільно проводяться творчі майстер-класи, організовується дозвілля, проведення інклюзивних інтерактивних занять для осіб з особливими потребами.
- Спільно з ГУ ДСНС проводяться заходи з пожежної безпеки для малюків; з психологами Миколаївського міського центру соціальних служб та з медпрацівниками мультидисциплінарної мобільної бригади, благодійним фондом «На хвилі» проводяться акції, тренінги, зокрема для дітей родин військових, які загинули під час війни, захищаючи нашу країну від російських окупантів;
- в бібліотеці-філії №9 проводилися заняття з інтегративної арттерапії з дітьми дошкільного та шкільного віку. Проводили модератори Волонтерського Центру арттерапії «Ластівка» для вимушено переміщених людей та постраждалих від війни;
- Бібліотеки проводять Інформаційно-роз’яснювальні систематичні зустрічі з представниками міжнародної організації The Halo Trust «Загроза, яку приховують вибухонебезпечні предмети»;
- Проводяться щомісячні заняття з ОБЖД спільно з Управлінням патрульної поліції в Миколаївській області; щомісячні заняття з фінансової грамотності спільно з АТ Ощадбанк ІВБД 10014/0221 філії Миколаївського обласного управління; щомісячні зустрічі з спільно з партнерами DRC Данської ради по правам біженців в Україні;
- Центральна бібліотека стала учасником доброчинної ініціативи «Українським дітям – українську книгу». У рамках акції ЦБ передано 500 примірників українських книг.
- Відділення Національного олімпійського комітету України в Миколаївській області облаштувало в бібліотеках сьомий в цьому році «Олімпійський куточок».

Книжки подарували Центральній міській бібліотеці для дітей ім. Ш. Кобера та В. Хоменко.

Зараз актуальною є робота на підтримку ментального здоров'я з категоріями населення, що найбільш постраждали від наслідків війни.

З початку повномасштабного вторгнення в Україну бібліотеки для дітей м. Миколаєва працюють за переформатованим (за потребою часу) **загальносистемним проєктом «Ти не один в світі»** (робота з переселенцями, дітьми з інвалідністю, людьми, що постраждали в наслідок війни). У рамках проєкту бібліотеки проводять для психологічної розгрузки дітей в умовах війни творчі майстер-класи, заняття з арттерапії, заняття клубів та гуртків за інтересами, різноманітні заходи для вищеозначених категорій населення, організовують дозвілля, пропонують актуальні послуги. До проєкту долучаються психологи, громадські організації, благодійні фонди, про які розповідали вище.

У бібліотеці-філії №6 проходять консультації для дітей, дорослих нашої громади та переселенців із запрошеним з інтегрованого центру комплексної підтримки психологом. Бібліотека-філія №7 співпрацює з «Лінію психологічного здоров'я та психологічної підтримки (ПЗПСП) – Україна» (за програмою Альянсу Міжнародних Медичних проектів). Працівники бібліотек також потребували консультацій психологів. Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменко стала учасником проекту «Організація та проведення психологічних тренінгів» Благодійної організації «Благодійний фонд «ІзраЕЙД ЮКРЕЙН». Бажаючі змогли відвідати низку психологічних тренінгів, які проводили психологи фонду на базі Центральної бібліотеки.

Бібліотеки популяризували актуальні програми та проекти і долучались до нових:

- Усі бібліотеки для дітей стали партнером культурно-освітнього проекту **«Кольорові тижні з рідною мовою»** (організатори – Управління з питань культури та охорони культурної спадщини і міський методичний центр клубної роботи). Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменко стала партнером і долучилась до реалізації проєкту **«Ми поруч з вами: об'єднання через читання»**, ГО «Миколаївський обласний рух підтримки осіб з інвалідністю». Цей проєкт допоможе розвивати інклюзивний підхід для дітей з особливими освітніми потребами через збільшення розуміння їх самовідчуття. Бібліотека продовжує працювати над проектом «**Допомога поруч»** від Миколаївського благодійного фонду «Вихід». Проект використовує просвітницькі, психологічні та творчі інструменти та механізми, які допоможуть самим громадянам (інвалідам та батькам дітей з інвалідністю) укріпити психічне здоров'я та ефективно застосовувати отримані навики на побутовому рівні.

Наші працівники увесь цей час проявляли стійкість, волю, бойовий характер, підтримуючи дітей, батьків, взагалі мешканців міста та внутрішньо переміщених осіб, надавали посильну допомогу, все робили задля Перемоги. Наш слоган – «Сучасна бібліотека – ресурс для розвитку, допомоги і ЗАХИСТУ громади».

Валентина ЧІКА,
в.о. директора КЗ «Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва» Закарпатської обласної ради, заслужений працівник культури України

Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва в реаліях воєнного часу

Вже з перших днів війни соціальна функція бібліотеки стала такою ж важливою, як і всі інші. Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва зайняла свою нішу у загальноукраїнському фронті. Напруження, яке панує у зв'язку зі страшною несправедливою війною в Україні, не може не відображатися на підлітках та дітях. Тож ми намагаємося створити затишок, спокій своїм постійним читачам-дітям та родинам, які тимчасово проживають на території нашого міста.

У холі бібліотеки облаштовано інформаційний куточок, де розміщено інформацію для ВПО про роботу місцевих органів та установ, волонтерських центрів, зразки необхідних документів для виплат та пошуку житла, про місця розподілу гуманітарної допомоги, відомості про розташування та правила поведінки в укриттях, законодавство з мобілізації та ін. З перших днів війни Закарпатська ОДЮБ займається волонтерською діяльністю. Частина колективу долучається до плетіння захисних сіток, пошиття державної символіки, організації розселення вимушено переселених громадян. Декілька працівників бібліотеки є постійними донорами крові. До річниці російсько-української війни підготовлено огляд документальних і художніх матеріалів щодо того, як українці живуть від 24 лютого 2022 року, про нашу незламність. У читальному залі відділу обслуговування юнацтва демонструвалися відеолекції які є частиною проєкту Українського інституту національної пам'яті «Історія та сучасність українських військових звитяг». Вже вдруге до великодніх свят Закарпатська ОБДЮ долучилися до акції «Паска для воїна», ініційованої ГО «Волонтери Закарпаття» для збору гостинців захисникам України. На прохання директора української Недільної школи м. Братислава (Словаччина) наша бібліотека подарувала 269 прим. книг. Література

призначена для дітей-переселенців, які наразі перебувають у Словаччині, дозвіллям та розвитком яких і займається Недільна школа. Понад 500 тимчасово переміщених дітей з родинами стали активними читачами нашої бібліотеки та залюбки долучаються до просвітницьких заходів, майстер-класів, акцій, які організовуються бібліотекою.

Під час Всеукраїнського тижня дитячого читання з книжковим ПРОМО «Непереможна і єдина читацька Україна» відбулося багато урочистостей. У відділах обслуговування організовано та проведено книжкові виставки, літературний подіум книг українських письменників «Війна говорить…»; літературні вікторини та book-квести «У пошуках книжкових скарбів», «Мандрівники за скарбами», «Країна Читалія запрошує»; літературні посиденьки «Святкує книга ювілей!», присвячені відомій поемі Івана Котляревського «Енеїда»; літературний круїз «Слідами героїв книг Жуля Верна». У рамках проєкту «Все Закарпаття читає дітям» цікавою була творча зустріч учнів приватної школи «My school» з письменниці краю Лідією Повх.

Вже другий рік Міжнародний день захисту дітей відзначаємо у війні, що робить його ще важливішим. Тож усі заходи наповнені різноманітними патріотичними цікавинками: скавтинґ-квести, голосні читання, майстер класи із виготовлення патріотичних прикрас тощо. У 2022 році у центрі міста близько двох десятків юних художників взяли участь у творчій виставці-пленері та майстер-класі від заслуженого художника України Василя Вовчка. А у 2023 році у рамках виставкової платформи молодіжної артспільноти «Палітра молодих майстрів» відбулося відкриття виставки живопису «СХІД та ЗАХІД разом» (керівник – Трутко Володимир, м. Слов’янськ, роботи молоді ВПО).

Діти вимушених переселенців і читачі бібліотеки гуртом беруть участь в обласних етапах Всеукраїнських конкурсів: літературних конкурсів «Лідер читання», «Творчі канікули», конкурсу плакатів «Майбутнє планети у наших руках» (до Всесвітнього дня Землі), он-лайн конкурсу «Конституція для всіх: і великих і малих». Цього року стартує обласний літературний конкурс «Молодіжний едельвейс». Метою його є популяризація сучасної української книжки, зокрема військової тематики, поширення культури читання у молодіжному середовищі шляхом безпосереднього спілкування з письменниками та авторами. На час війни щорічний Всеукраїнський літературний конкурс духовно-філософської та громадянської поезії та прози «Людина. Доля. Епоха», започаткований у 2011 році Харківською Центральною міською бібліотекою, було перенесено до Закарпаття. З 01 березня по 27 червня 2023 року наша бібліотека спільно з харківськими колегами успішно провели цей конкурс задля розвитку та реалізації літературних та творчих здібностей обдарованих українців, збереження та пропаганди кращих культурних надбань нашого народу.

З метою виховання турботливого ставлення та особистої відповідальності за охорону навколишнього середовища, формування екологічної культури для дітей вимушених переселенців та читачів бібліотеки двічі на тиждень педагоги Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді організовують заходи з екологічної тематики. Такі зустрічі завжди супроводжуються іграми, кросвордами, творчим моделюванням. Бібліотекою спільно з Інститутом еколого-релігійних студій проведено дитячий конкурс літературних робіт «Розкажу вам Екоказку…». У травні 2023 року розпочато серію майстер-класів для підлітків та сімей військових – «Магія Вітражу» та «Техніки швидкого ескізування» від молодих майстрів Луцька, які тимчасово проживають в Ужгороді.

Продовжується робота в корпоративних проєктах, ініційованих Національною бібліотекою України для дітей «Почитайко» та «КЛЮЧ». Проєкти мають на меті допомогти дітям і підліткам отримати фахову інформацію про нові та призабуті книжки, видані в Україні, познайомити з письменниками і художниками-ілюстраторами, які присвятили свій талант дитячій літературі.

У рамках Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у відділі інформаційних технологій та електронних ресурсів започатковано метод бібліотерапії «Казкотерапія», це голосні та аудіочитання для осіб з інвалідністю медико-соціального центру «Дорога життя» і товариства захисту осіб з інвалідністю «Надія»; підготовлено віртуальну виставку книг шрифтом Брайля «Книги, що читають... руками» (інклюзивні видання з фонду бібліотеки) https://www.calameo.com/read/0043620864c44959e3588.

Вже стало доброю традицією передавати бійцям на передову щирі вітання та побажання від юних ужгородців у вигляді малюнків, патріотичних стрічок, браслетів, що є своєрідними оберегами для наших героїчних захисників. У 2022 році обласна бібліотека для дітей та юнацтва нагороджена дипломом «Книги рекордів України» як учасник рекорду в категорії «Масові заходи, благодійність» – найбільша кількість листів вдячності від дітей захисникам України.

Українська мова стає зброєю, захистом і символом нескореності. З огляду на останні події в країні, значну кількість внутрішньо переміщених осіб в місті та бажання вивчити чи вдосконалити українську мову започатковано курси «Поговори зі мною українською» за участі філолога і волонтерки Світлани Копинець. Двічі на тиждень волонтери з простору рівноваги «Tsinnist» проводять заняття для дітей різного віку, починаючи з трьох років: арттерапія, музика, інтуїтивне малювання, сценічне мовлення, інтерактивні ігри, майстер-класи з бісероплетіння, 3D-графіка, настільні ігри; заняття з вивчення англійської мови. На базі бібліотеки від волонтерів Cinema Space організовано English speaking club. Двічі на тиждень для дітей віком від 7 до 15 років безкоштовно проводяться заняття з вивчення англійської за участі носіїв мови. У формі невимушеного спілкування з веселими руханками, жвавими

іграми, найрізноманітнішими завданнями юні ужгородці та діти ВПО вивчають та вдосконалюють англійську мову.

Повномасштабна війна росії проти українського народу, а найбільше проти дітей України, є руйнівною. Діти страждають не тільки фізично, а й психологічно. Аби допомогти впоратися з власними тривогами та панічними атаками, спільно з громадською організацією «Проліска» організовано «Підлітковий Хаб», у рамках якого проводяться групові психосоціальні заняття для дітей та підлітків за методикою «Рух. Ігри. Спорт».

Сьогодні ми згуртовуємося заради Перемоги. В умовах воєнного часу бібліотеки, об'єднуючи зусилля, роблять усе можливе задля мирного майбутнього юного покоління, яке неодмінно стане гордістю нашої держави.

Юлія ВАСИЛЕНКО,
директор КЗК «Донецька обласна бібліотека для дітей»

Віртуальна реальність, або «Бібліотека у валізі» як інтерактивний спосіб взаємодії з користувачами

Якщо запитати в мене сьогодні: «Як живе Донецька обласна бібліотека для дітей?», я не відповім однозначно. Бо ми ще досі не можемо до кінця прийняти той факт, що все, чого було досягнуто протягом трьох років ціною надзусиль – є знищеним… Але водночас ми, як ніколи, сильні та впевнені. І в умовах відсутності приміщення, фондів, повноцінного колективу і, навіть, елементарної потреби кожної людини – спілкування, ми не тільки зберегли свій заклад, але й активно працюємо зі своїм користувачем та з бібліотечною спільнотою області. А ще ми відновлюємо фонди, формуємо матеріально-технічну базу, налагоджуємо партнерські зв'язки і багато вчимось самі та вчимо своїх колег.

Так, зараз ми живимо у віртуальній реальності і функціонуємо як «Бібліотека у валізі». Але, як показує життя, цей формат має право на існування, скажу більше – він достатньо ефективний!

Основною платформою для спілкування із зовнішнім світом стала сторінка ДОБД у «Фейсбуці» (http://surl.li/aedoo) . Зараз ми маємо 22 цікаві онлайн-рубрики (постійно оновлюємо в залежності від того, наскільки вони затребувані користувачами), які є цікавими та корисними і для наших користувачів, і для бібліотечних фахівців:

- «ТемБесіда» – інформація з актуальних тем;
- «Календар нагадує» – державні та календарні свята;

- «Святкові книжки» – книги-ювіляри;
- «Цитата дня» – вислови видатних людей про книгу та читання;
- «Несподівані факти» – цікаві та неочікувані факти різної тематики;
- «PRO користь читання» – поради щодо організації та популяризації читання;
- «Батьківський клуб» – поради щодо виховання дітей;
- «Культурні хроніки» – новини культурного життя України та світу;
- «Читай без обмежень» – поради читачам щодо книг;
- «AvoKid з турботою про тебе» – поради для дітей, стосовно здоров'я, безпеки та гарного настрою;
- «Шляхами долі моїх земляків» – публікації про життя та творчість видатних людей Донецької області»;
- «Говоріть зі мною украЇнською» – особливості володіння рідною мовою;
- «Формула здоров'я» – поради щодо здоров'я, безпеки;
- «СуперЕрудит» – розважальний відеоконтент, з питаннями для кмітливих та вигадливих читачів»;
- «Наші читачі вітають» – зворотній зв'язок користувачів бібліотек області з ДОБД;
- «DigitaLab» – відповіді на найпоширеніші питання щодо цифрових технологій та онлайн-сервісів у форматі відеопоради або інфографіка;
- «Державна мова» – доступні навчальні курси, досвід діяльності бібліотек України в цьому напрямку;
- «ІнформАкцент» – плакати з літературними ювілейними датами кожного місяця, в допомогу фахівцям бібліотек області;
- «Корисні ресурси» – публікації для бібліотечних фахівців щодо актуальних навчальних програм, грантових конкурсів, бібліотечно-бібліографічних ресурсів, відкритих баз даних тощо;
- «Вивчаємо досвід» – українські та світові бібліотечні практики;
- «Голос бойового серця» – поетична рубрика авторських подкастів захисника України Богдана Назаренка, вірші, написані на війні;
- «Донеччина талановита» – постійно діюча онлайн-платформа для розвитку здібностей діток нашого регіону.

А ще «Бібліотека у валізі» створює свій аудіо- та відеоконтент. Так у нас є власні подкасти:

- «Казка на ніч» (http://surl.li/lyvho) – проєкт, направлений на роботу з дітьми та популяризацію української літератури, а саме – казок, як класиків, так і сучасних письменників-казкарів. Через створення аудіоказок для дітей, ми сприяємо адаптації та соціалізації дітей в суспільстві, також казкотерапія позитивно впливає на моральне виховання наших найменших читайликів. Щосуботи на

каналі «Ютуб» ДОБД виходить нова аудіоказка. На сьогодні вже опубліковані 49 випусків цього подкасту.

- В межах рубрики «Кожне слово – це перлина!» (http://surl.li/lyvim) з'явився подкаст «Мова в портретах». Він направлений на вивчення та вільне володіння державною мовою (завдяки яскравим поетичним взірцям), та знайомство з творчістю українських поетів. Особлива цінність подкасту полягає в тому, що користувачі не тільки чують поезії, а ще й мають змогу побачити портрет автора. Завдяки цьому слухачі не лише збагачують власне мовлення, а розширюють свій кругозір, знайомлячись з особистостями авторів, серед яких є наші земляки (Грицько Бойко, Володимир Сосюра, Богдан Слющинський, Григорій Кривда).

Загальна кількість переглядів наших подкастів – 16608!!! З них: «Казка на ніч» – 15376, «Мова в портретах» – 1232.

«Бібліотека у валізі» має свій «Ютуб» канал (http://surl.li/lyvee), на якому ми розміщуємо власні продукти. Нашими фахівцями створено вже 95 одиниць відеоконтенту загальний перегляд якого складає 38 тис. 117.

Ще однією складовою життя «Бібліотеки у валізі» є проведення обласних мережевих флешмобів, акцій, челенджів, марафонів тощо. Участь в цих заходах взяли вже тисячі донеччан, що знаходяться як на території області, так і на інших територіях України та світу. Крім онлайн-заходів, ми почали впроваджувати заходи й у змішаному форматі, які проходять у приміщеннях бібліотек-партнерів (Рівненська обласна бібліотека для дітей, Smart-бібліотека, м. Львів; Культурний хаб «Донеччина», м. Київ; бібліотека-філія №5 Білоцерківської ЦБС ім. П. Красножона тощо). Вперше у дистанційному форматі ми провели обласний конкурс серед юних читачів «Я – майбутнє Донеччини», який був започаткований Донецькою обласною бібліотекою для дітей в 2019 році. Так, робіт у цьому році не дуже багато, але головне, що вони є. Географія учасників конкурсу просто вражає – це не тільки Донеччина, це різні регіони України та світу!

Але ж це ще не все: ми реанімували сайт ДОБД (https://bibliokids-mrpl.com.ua/uk/) і наповнюємо його актуальним контентом – нашими фахівцями складаються інформаційні видання. Загалом від початку другого нового життя було створено 17 видань, п'ять з яких призначені для бібліотечних фахівців (всі видання доступні на сайті Донецької обласної бібліотеки для дітей у розділах «Кейс бібліотечних порад» (http://surl.li/aqdyv, http://surl.li/lyvmk) та «Для тебе» у підрозділі «Наші видання» http://surl.li/ddznl).

До речі, щодо роботи з фаховою спільнотою області – нашій «Бібліотеці у валізі» вдалося об'єднати бібліотеки та бібліотечних фахівців регіону. Ми щомісяця (а буває і частіше) зустрічаємось – це і тренінги, і семінари, творчі та мотивуючі зустрічі, навчання, під час якого бібліотекарі опановують навички використання цифрових інструментів, роботу з соцмережами та слухають поради

щодо планування та звітності. Що ще? Ми постійно вчимося та обмінюємося набутими навичками з бібліотечними фахівцями області, багато спілкуємось і знаходимо нових друзів та партнерів, мандруємо країною і не тільки, а також набуваємо нового досвіду.

Я в досить легкій формі розповіла про життя «Бібліотеки у валізі», але це зовсім не означає, що нам легко. Ні, нам дуже важко, і часто не зрозуміло – що взагалі робити і як впоратися з усім? (адже в ДОБД усього шість бібліотечних фахівців…). Але ми розуміємо, що до нас прикута значна увага бібліотек Донеччини та наших користувачів – вони дивляться на нас і розуміють, що нас не зламати, і ми все подолаємо, вистоїмо, і повернемось, бо правда з нами і головне – ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА!!! А сьогодні Донецька обласна бібліотека для дітей (наша ДОБДшка!) – СИЛЬНА, НЕЗЛАМНА та вдруге відроджена СПРАВЖНЯ БІБЛІОТЕКА, нехай поки що і у валізі!

Таїса МАНЖУЛА,
директор Кіровоградської обласної
бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка,
заслужений працівник культури України

Час діяти разом заради майбутнього

Сьогодні через повномасштабне вторгнення рф до України перед бібліотеками постало багато викликів: від поглибленої актуалізації та оновлення бібліотечних фондів до вибору різних форм взаємодії зі своїми користувачами, їх безпеки та підтримки, волонтерської діяльності та налагодження нових партнерських стосунків.

Коли війна триває вже понад півтора роки, коли кількість трагедій на одиницю часу зашкалює і складно щось спланувати, ми часто почуваємося виснаженими й розгубленими, саме тоді навички підтримки себе і один одного стають життєвою необхідністю. Є ініціатива першої леді країни, урядова програма та багато організацій в Україні і з міжнародною підтримкою, які об’єднані в зусиллях працювати в напрямку підтримки стійкості та ментального здоров’я українців, зокрема дітей. Фахівці Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка навчилися реагувати на екстремальні ситуації та завжди підтримувати своїх юних користувачів, адже читачами бібліотеки є діти, за якими майбутнє країни. І так важливо сьогодні об’єднуватися і діяти заради дітей.

У листопаді 2022 року між бібліотекою та БО «Українська освітня платформа» (місто Львів) укладено Меморандум про співпрацю у реалізації проєкту Дитячі точки «Спільно» за підтримки Дитячого фонду ЮНІСЕФ Україна, який окреслив сферу співпраці сторін задля забезпечення доступу дітей до освітніх заходів, а також задля забезпечення дотримання прав дитини та надання соціально-психологічної допомоги їй та її сім'ї у час воєнного стану на території України у проміжку 2022-2023 років. Основний акцент проєкту на дітей, які переміщені до нашого міста через активні військові дії, що ведуться в їхніх громадах на сході, півночі та півдні України. До участі у заходах залучаються також діти з числа користувачів бібліотеки.

Дитячу точку «Спільно» було облаштовано у залі відділу дитячого та сімейного читання. Завдяки бібліотечному дизайну, старанням та спільним зусиллям бібліотекарів відділу, фахівців дитячої точки (соціальний аніматор, психолог) та фінансовій підтримці ЮНІСЕФ діти отримали неймовірно гарно оформлений простір з новими дитячими меблями, пуф-кубами, м'якими кріслами-грушами, м'яким модульним конструктором, набором м'яких кубиків, дитячим мольбертом та фліпчартом, настільними іграми, бізібордом тощо. Майже рік Дитяча точка «Спільно» активно та творчо працює у стінах бібліотеки. Діти та їхні батьки (як ВПО, так і місцеві мешканці) залучаються до бібліотечних заходів, до розвиваючих ігор, творчих майстерок, занять з мінної безпеки. Психолог та лікар (лікар теж працює на точці «Спільно») допомагають родинам впоратися з різними стресовими ситуаціями, проводять практичні консультації, надають поради як стати більш стійкими, як відрізнити тимчасові емоційні труднощі від ситуацій, при яких необхідна допомога фахівця, і як батьки можуть допомогти дітям повернутися до нормального життя після важких випробувань.

Майже одночасно з листопада 2022 року почали співпрацювати ще з однією БО «Благодійний фонд «Безпечне майбутнє» (місто Кропивницький), з якою також був укладений Меморандум про співпрацю з реалізації проєкту Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) «Швидке реагування в Кіровоградській області для задоволення потреб дітей та їхніх опікунів, у т. ч. внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок війни в Україні». Мета проєкту – допомога населенню Кіровоградщини уникнення гуманітарної катастрофи та часткового невілювання наслідків війни. У рамках реалізації проєкту – організація Батьківського клубу в бібліотеці. Локацію для батьківського клубу організували у відділі підліткового читання у творчому просторі «Бібліохаб 11+». Щотижня у рамках роботи клубу проходять заняття освітнього, арттерапевтичного, дозвіллєвого характеру, різноманітні майстер-класи, тренінги для батьків, спільні активні ігри та програми для родин, які передбачені даним проєктом. Кожне заняття присвячене одній темі: інформаційній безпеці, подоланню залежності дитини від гаджетів, сексуальному

вихованню дітей, правилам безпечної поведінки дітей, мінній безпеці тощо. З батьками зустрічаються психолог, окремі спеціалісти. У рамках проєкту також проводяться родинні свята, концертно-розважальні програми за участю акторів Кіровоградського академічного обласного театру ляльок, Кіровоградського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. М. Л. Кропивницького. За 2023 рік у засіданнях та заходах Батьківського клубу взяло участь 1150 осіб, з них понад 190 батьків і дітей – з родин ВПО. Батьківський клуб продовжує об'єднувати цікавими заходами, темами обговорень та просто приємним спілкуванням.

Користь взаємодії бібліотеки з БО «Українська освітня платформа», БО «Благодійний фонд «Безпечне майбутнє» за підтримки Дитячого фонду ЮНІСЕФ Україна полягає також у зміцненні матеріально-технічної бази бібліотеки. У період реалізації вищезазначених проєктів бібліотека отримала генератор, інфрачервоний обігрівач, масляні радіатори-обігрівачі, стільці, столи, полицю-стелаж, книги тощо.

Цьогоріч бібліотека приєдналася до реалізації ***проєкту «Діти України і війна. Кропивницький»*** спільного з ГО Обласний жіночий інформаційний центр, Кіровоградською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д. Чижевського, бібліотеками Кіровоградської та Олександрійської МЦБС. Реалізація проєкту здійснюється за підтримки ГО «Соціальне здоров'я» та Міжнародної організації Worldwide Orphans (WWO), яка допомагає змінити на краще життя вразливих дітей, сімей та спільнот, адаптуючи програми Element of Play® Learning Spaces, Music и Storytelling до нашої дошкільної освіти, розвитку навичок дітей, задоволення їхніх потреб з метою пом'якшення негативних наслідків стресу та травм на розвиток у ранньому дитинстві, здійснення психологічних змін і реабілітації родин, які опинилися в складних життєвих обставинах. Щотижня у рамках проєкту бібліотечні фахівці відділу дитячого та сімейного читання, які пройшли спеціальні навчання, проводять розвиваючі заняття для групи дітей за відповідними темами. Курс включає 8 тем по 3 заняття. Саме книжкові історії і казки виступають для дітей гарним засобом підготовки та психологічного розвантаження, застосовуються також інші інструменти: ігри, музичні руханки, малювання, ліплення, різні майстерки, які сприяють розвитку у дітей навичок мовлення, спілкування, критичного мислення та творчості.

Гарна співпраця бібліотеки склалася з волонтерами Кіровоградської обласної організації Товариства Червоного Хреста України у рамках проєкту психосоціальної підтримки за сприяння Данського Червоного Хреста. Під час вправ волонтери показують дітям, як правильно дихати і цим самим заспокоювати свій внутрішній стан, вивільняти негативну енергію та наповнюватися добром та світлом. Справжнім порятунком у подоланні страху дітей є заняття, на яких

волонтери навчають їх бути впевненими, самостійними, безстрашними. На творчій частині (майстерках) виготовляють різні поробки, зігріваються ароматним чаєм і піднімають настрій солоденьким. А ще грають в активні ігри, які покращують навички комунікації та сприяють покращенню уваги до свого оточення. Невимушена атмосфера спілкування та творчості залучають все більше бажаючих взяти участь у таких заходах.

З весни цього року розпочалася співпраця бібліотеки з регіональним представництвом у місті Кропивницькому благодійної фундації «Мрія», яка заснована з ініціативи парамедикині і доброволиці Юлії Паєвської (Тайри). Благодійна фундація допомагає та підтримує родини військовополонених, цивільних, бранців, загиблих героїв.

У травні у бібліотеці відбулася творча зустріч з українською волонтеркою, дитячою письменницею і виконавчим директором благодійної фундації «Мрія» Тетяною Комлик (Татуся Бо), яка у Кропивницькому відкрила перше регіональне представництво фонду. Читачі бібліотеки радо зустрічали письменницю, слухали розповіді про нові книжки, задавали питання, спілкувалися, робили селфі та брали автографи. А напередодні Дня знань на бібліотечному майданчику бібліотеки було проведено Свято першокласника для майже сорока підопічних «Мрія» Кіровоградського представництва, які прибули з різних куточків області. Майбутні першачки отримали у подарунок від фонду яскраві ортопедичні рюкзаки з сучасним канцелярським приладдям. А потім були привітання – сюрприз від ростової ляльки, руханки, майстер-класи, книжкові виставки та екскурсія бібліотекою.

А нещодавно до нашої бібліотеки завітали МАГи, і це не випускники Гоґвартсу, це чарівники у світі мінної безпеки. ***Mine Advisory Group (MAG)*** – міжнародна гуманітарна організація, що піклується про безпечне майбутнє. Вони провели дітям цікавий та корисний тренінг з мінної безпеки, розповіли про ризики, пов’язані з вибухонебезпечними предметами. Адміністрація домовилася про подальшу співпрацю.

У творчому просторі «Бібліохаб 11+» відділу підліткового читання було організовано цикл зустрічей з психологами ***чеської гуманітарної організації «People in need»*** («Людина в біді»), які активно співпрацювали та допомагали усім бажаючим психологічної підтримки. Низку індивідуальних занять проведено для дітей з родин ВПО. Зустрічі відбувалися у невимушеній атмосфері, де підлітки вчилися долати труднощі за допомогою «Арт – терапії». Психологи організації запропонували такі заняття і для фахівців бібліотеки.

Враховуючи напрацюваний досвід роботи бібліотеки у цьому напрямку та налагодження нових партнерських зв’язків, ініціативною групою фахівців відділу підліткового читання разом із психологами-професіоналами та фахівцями

артстудії «СОВА» розроблено та заплановано на 2024 рік ***авторський проєкт «Бібліотечний Артпростір «Відкрий себе»»***. Він сприятиме за допомогою засобів арттерапії подоланню негативних наслідків війни на ментальне здоров'я українських родин, інтеграції родин ВПО у місцеву громаду.

Стійкість дітей – це насамперед стійкість їхньої родини, батьків, стосунків з ними. Якщо ми хочемо підтримати стійкість дітей, треба плекати стійкість батьків. Я впевнена, що ці виклики зроблять нас сильнішими; і сила, яку ми здобудемо, гартуючи нашу стійкість зараз, знадобиться нам і після перемоги – бо дасть можливість відродитися і творити майбутнє.

Тамара КЛЮЙ,
директор КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» Чернігівської обласної ради

Успішний той, хто читає: промоція читання як складова гуманітарної безпеки України

На всіх етапах історичного розвитку нашому суспільству було притаманне прагнення до знань, високої духовності, і це прагнення реалізовувалося через книгу. В книзі вбачали могутнього вихователя, важливий засіб пізнання та розвитку інтелектуальних здібностей читача. Книга в усі часи була духовним скарбом нації, джерелом її немеркнучої історії. Саме з книг ми черпаємо наснагу до життя, творчості, праці. Книга як найцінніший людський витвір, пройшовши всі процеси розвитку цивілізації, і на сучасному етапі залишається незамінною. Саме книга і читання, як процес, позитивно впливають на формування особистості. Читання у нинішньому світі привертає велику увагу як держави, так і суспільства. Тим паче, що у XXI столітті світ зіткнувся з проблемою, яка називається «криза читання». Проблема читання – явище не тільки українське, воно глобальне і викликане об'єктивними процесами. Це у вирішальній мірі – наслідок технічного прогресу, прискорення ритму життя, бурхливого розвитку новітніх засобів комунікацій, нових джерел інформації. В усіх без винятку розвинених країнах Заходу діє велика кількість спеціальних урядових програм у сфері пропаганди читання. Адже читання – одна з головних характеристик загальної культури, творчого інтелекту, моральності суспільства, це – національна цінність. Наше спільне завдання – зробити книгу і друковані ЗМІ не лише доступними користувачеві, але й пропагувати читання як невід'ємну частину національної культури. У березні цього року уряд України схвалив Стратегію

розвитку читання на 2023-2032 роки «Читання як життєва стратегія», розроблену Міністерством культури та інформаційної політики. Її реалізація має створити умови не тільки для формування звички й потреби у читанні всіх українців, а й є складовою гуманітарної безпеки України.

Найпростіший спосіб гарантовано виростити грамотних і успішних дітей – це навчити їх читати й показати, що читання – це приємна розвага. Чернігівська обласна бібліотека для дітей активно впроваджує цілу низку проєктів з промоції читання, зокрема і на реалізацію прийнятої Стратегії читання.

У рамках науково-пізнавального проєкту «ЕВРИКА! Знати, щоб цікаво жити» розпочато роботу так званих відео-гортанок. Це доволі незвична, проте цікава форма огляду книг, який відбувається за допомогою промо-роліку, в якому дається невеличка анотація книг. Перегортаючи її, розкривається зміст, демонструються ілюстрації і оформлення. Така форма реклами книги дуже подобається дітям і дійсно заохочує їх до читання. Літературний проєкт «Творці і твори» має на меті популяризацію друкованого слова, літературних надбань, ознайомлення з життям і творчістю світового письменства загалом й українського зокрема. На саму назву надихнула книга Миколи Жулинського «Українська література. Творці і твори». Ще один приклад, коли книги надихають. У рамках проєкту – цикл виставок «Літературний календар», велика кількість публікацій, презентацій, літературних портретів, онлайн- та офлайн-заходи.

Традиційною і дуже популярною є бібліотечна акція-сюрприз «Сонячні зайчики від Нестайка». Наприкінці січня до дня народження письменника усі, хто беруть почитати книгу Нестайка, отримують м’які іграшки – сонячні зайчики, виготовлені власноруч працівниками бібліотеки. У рамках акції проходить і Нестайко-квест, який дуже подобається дітям. У лютому у бібліотеці проходить незвичний день, наповнений сюрпризами та приємними несподіванками – День закоханих у книгу. За місяць оголошуємо акцію «Читацькі вподобайки». У рамках Дня закоханих у книгу працюють бібліо-пошта «Улюбленому читачу», виставка читацьких вподобайок «Улюблені книги наших читачів», майстерня «Під знаком Купідона». До 150-річчя від дня народження Лесі Українки у бібліотеці почав діяти аудіопроєкт «Читай рідне. Читай рідною». Усі бажаючі, зокрема і люди з вадами зору, можуть слухати твори найкращих українських письменників. Літературно-краєзнавчий проєкт «Щире слово наших земляків. Письменники Чернігівщини» присвячений літературному життю Чернігівщини. Це серія виставок, зустрічі з письменниками, презентації книг, творчі добірки й огляди, інтерв’ю, відео-презентації, а також аудіо-читанки.

Новим форматом стала робота над відеопроєктом «Бібліотечний синоптик. За будь-якої погоди – читай!» Його мета – промоція читання і бібліотеки у незвичний спосіб – завдяки відеовипускам на кшталт прогнозу погоди за участю

читачів. Стартував проєкт у листопаді 2020 року. Відео розміщуються на ютуб-каналі бібліотеки. Це авторська розробка, зйомку і монтаж здійснюємо самотужки. У першому випуску на глядачів чекали нові книжкові опади (огляд нових надходжень), скупчення книг (книжковий огляд, голосні читання), бібліотечна погода, літературний прогноз місяця (літературні ювілейні дати), поетична атмосфера (поезія Ліни Костенко «Осінній сад ще яблука глядить» у виконанні читачки бібліотеки). Атмосферу особливого випуску створювали особливі книги (інклюзивні), просякнуті теплом та любов'ю. У фокусі інклюзивних творів – люди з інвалідністю, з особливостями розвитку, з особливими освітніми потребами, люди, які є вразливими у суспільстві через фізичний стан, стать, колір шкіри, національність, вік, особисті уподобання тощо. Випуск позиціонувався як вакцина проти байдужості до людей, що потребують уваги та захисту.

Вдалим стало започаткування ігрового пізнавального проєкту «Книжкові гризуни в бібліотеці». Основна задача якого – рекомендувати найкращі книги для читання (ті, що сподобались на зуб), ділитися життєвою мудрістю (на кшталт: «не гризіть нігті, гризіть книжки» або «щоб не гризли сумні думки – гризіть чудові книжки»), брати участь у бібліотечних виставках, акціях, іграх. Для нових читачів вже відбулися бібліотечні акції: «Візьми з собою книжкового гризуна», «Читай разом з нами». Екскурсія-квест для нових читачів стала ще цікавішою з появою малих книжкових гризунів, що сховані у відкритому фонді на книжкових полицях разом із конвертиками-завданнями.

Влітку малечу радують два читацьких проєкти:

- «Літо з книгою. Читацька альтанка запрошує», де на ганку бібліотеки щовівторка проводиться низка цікавих заходів – читання вголос, ігри, конкурси, майстер-класи.
- Літній проєкт «Виходь у двір читати» – цей захід популяризації читання проходить у сусідніх з бібліотекою дворах.

Для найменших читачів бібліотеки працює «Об'єднання юних читайликів «Book-знайомства», у програмі якого – книжкові виставки, огляди книжок, зустрічі з письменниками. Блог «Книжкові хованки» разом із бібліотечним котом Кексом запрошує до знайомства з книгами, журналами, чудесами світу, мандрувати Україною. Бібліокіт відкриває світ європейської казки, пропонуючи книжкові смаколики.

Велика роль у промоції читання в бібліотеці відведена книжковим виставкам. Виставки відбуваються у різних формах: виставки-віншування, виставки-портрети, виставки-поради тощо. Відвернути увагу дітей від їхніх страхів, негативних переживань можна цікавою книжкою. Допоможуть у цьому наші віртуальні книжкові виставки: «Гарний настрій з новинкою», «Загадкова

планета Віктора Близнеця», «Завжди поруч» – це теплі історії, які остаточно переконають у необхідності мати маленького улюбленця і відданого друга, «Дівчаткам по секрету…», «Караван пізнавальних та веселих історій з Джеронімо Стілтоном та його друзями» та інші. Окрім іншого, ведеться і робота з батьками, які мають направляти дитину і стимулювати її до читання. Для цього видаються друковані та онлайн-матеріали: пам'ятки для батьків «Як читати дітям», «Теплі поради для пробудження творчої енергії».

Дієвою і ефективною вважаємо роботу виїзної бібліотеки «Книги їдуть в гості», коли наші працівники відвідують свого читача. Радо зустрічають бібліотекарів у гімназії с. Старий Білоус та інших школах міста і області. Не маючи змоги відвідати бібліотеку, діти здійснюють віртуальні екскурсії з бібліотечним котом Кексом, книжковим гризуном Бібліотечною мишею та інші цікаві заходи із залучення дітей до читання. Такі зустрічі зазвичай завершуються іграми, квестами та іншими забавами.

«Коли душа болить за Україну. Вірші війни: добірка віршів, народжених з початком російсько-української війни» – ще один читацький і патріотичний проєкт бібліотеки. Війна радикально змінила бачення дійсності. Сильні відчуття, зміна звичної картини світу та усталеного способу життя, втрата впевненості у завтрашньому дні, тривога за своїх і лють до ворога – усе це особливо впливає на українців і трансформується в поезію. Українська поезія деколи ніби пісня відчаю, яка хоче бути гучнішою за вибухи російської артилерії. «Слова і кулі». З початком повномасштабної війни росії проти України кожен українець зробив вибір, як боротися за свободу і наближати перемогу. Чимало українців взяли до рук зброю. Серед них і письменники. Наш проєкт саме про них.

Письменник – це очі, думки та совість суспільства. Чесність, спроможність хоробро дивитися у вічі дійсності і відкрито говорити правду являють справжнього письменника. Є щось магічне у тому, як створювалися найвизначніші літературні твори. Кожному тексту передує неповторний досвід, особливі переживання, емоції й життєві драми. Що надихнуло письменника на книжку – всеохоплююча любов, пристрасть чи біль і відчай? Книги вчать нас правильно жити, допомагають зрозуміти цей складний світ, підказують, як досягти цілей, що можна робити і що не варто. Читання цікавих, дивовижних книжок – чудовий спосіб разом провести час у сімейному колі і краще пізнати один одного.

Важливими у промоції читання вважаємо творчі зустрічі з дитячими письменниками і видавцями. Так і в Чернігівській обласній бібліотеці для дітей відбулися такі зустрічі з теплим і зворушливим світом книжок Лесі Мовчун, екологічна розмова з елементами гри з Богданом Красавцевим. А «володар дитячого сміху» Сашко Дерманський заворожив дітлахів читанням своїх творів та

веселою розмовою. Цікавою і несподіваною для колективу і читачів бібліотеки стала зустріч з директором видавництва «Фоліо» Олександром Красовицьким.

Отже, Чернігівська обласна бібліотека для дітей працює і спрямовує свою діяльність на підвищення престижу читання, заохочення дітей до читання, аби юне покоління сприймало читання як життєву стратегію успіху. Дитяча книжка і література спроможні надати реальну допомогу кожній дитині «знайти себе», бути людиною розумною, розвиненою, доброю, здатною до творчого самовираження.

Ольга КОНАСОВА,
директор КЗ Львівської обласної ради
«Львівська обласна бібліотека для дітей»

Простір спокійної книги: панельна презентація

Понад рік тому психологу Львівської обласної бібліотеки для дітей запропонували взяти участь у проєкті «Діти України» (з 2023 р. – EOP Kids Ukraine). Так розпочалася наша співпраця з міжнародною організацією Worlwide Orphans і участь у проєкті «Діти України».

Worldwide Orphans – благодійна організація, яка має 25-річний досвід взаємодії з вразливими дітьми, що зазнали травм війни.

Цілі проєкту: допомогти дитині пройти крізь травму війни через книгу та гру, навчити працювати у команді, розвинути критичне мислення, підтримати батьків.

Очікувані результати проєкту: виховання стійкого покоління мудрих дітей, які творитимуть наше майбутнє, щасливі та люблячі батьки.

Спочатку було навчання. З числа працівників відділу обслуговування було відібрано 4 працівники, які навчалися методикам, що використовуються в проєкті, а потім самі ставали тренерами і навчали нових учасників. У чому особливість проєктних підходів і методик? Війна несе страждання і біль. Дитинство наших дітей порушене. Люди втратили відчуття дому та стабільності. Ми не можемо зняти психологічну травму дитини повністю, але ми можемо допомогти дітям її пережити. Програма WWO через книги та ігри вчить дітей зосереджуватися, слухати себе та інших, спілкуватися з однолітками, розвиває критичне мислення. На заняттях EOP Lessons діти 3-6 років мають постійне місце та простір, де вони та їхні батьки почуваються у безпеці. У дітей формуються нові кола спілкування, з’являються нові друзі та нові інтереси.

Заняття відбуваються за програмою EOP – Element of Play® – це програма WWO для підтримки розвитку дітей раннього віку, здійснення психосоціальних змін

і реабілітації спільнот у районах крайньої бідності та стихійних лих. Несприятливий досвід дитинства викликає у дітей травму, яка часто призводить до того, що вони пропускають важливі віхи розвитку та відчувають тривалі негативні наслідки в житті. Дослідження, які проводила організація, свідчать, що діти, які беруть участь у програмі WWO Element of Play, у 3 рази краще підготовлені до 1-го класу, ніж діти, які не брали участі в програмі. Тричі на тиждень бібліотекарі проводять заняття з двома групами маленьких користувачів. Постійно відбувається опитування батьків учасників програми, в результаті якого опрацьовано понад сто анкет. Батьки діляться своїми спостереженнями, розповідають про проблеми і страхи, які хвилюють їхніх дітей. Актуальність проєкту привернула увагу багатьох. Він реалізується не лише в нашій бібліотеці. Знаємо, що за цією методикою працюють в Коблево Миколаївської області, свої заняття проводять ГО «Захист» в Чернівцях, «Творчі волонтери» в Ужгороді, ГО «TWK» в Хмельницькому. Ми також співпрацюємо з освітніми закладами і установами Львова. Але особливо пишаємося тим, що нам вдалося поширити використання цих методик і залучити до партнерства в проєкті своїх колег-бібліотекарів.

До нашого проєкту приєдналися бібліотеки Кіровоградщини: ОУНБ ім. Д. Чижевського, обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка, центральна міська бібліотека для дітей Кропивницького, центральна бібліотека міста Александрії, а також наші друзі, сусіди і партнери по КББ – Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька обласні бібліотеки для дітей. Кожну з них відвідали наші тренери, навчили колег тому, що знаємо самі, і наразі проєкт успішно реалізується у бібліотеках п’яти областей. Бібліотекарі обласних бібліотек пройшли навчання і тепер активно залучають до участі бібліотеки територіальних громад своїх областей.

Тернопільська обласна бібліотека для дітей почала працювати у Програмі з квітня 2023 року. Зараз у бібліотеці працює три групи для дітей: 1-3 роки, 4-6 років та 7-10 років. У жовтні до проєкту долучилися ще три бібліотеки територіальних громад області: Бучацька, Збаражська і Зборівська. Івано-Франківська обласна бібліотека для дітей на заняттях EOP. Kids. Ukraine активно досліджує цікаві теми: музичні інструменти, види транспорту, тварини, здорова їжа тощо. Але заняття не обмежуються лише читанням та іграми, бо наприкінці кожного заняття на учасників програми чекає пізнавальна тематична майстерка. Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка проводить заняття з дітьми від 1 до 3 років. Теми – різноманітні, наприклад, діти вивчають різні види овочів, порядкують на дитячій кухні, активно пізнають світ. До проєкту хмельничани залучають бібліотекарів територіальних громад. Після проведенння семінару-практикуму «Створюємо карту історій за допомогою книг за методикою EOP Lessons» для працівників дитячих бібліотек Хмельницької області до проєкту доєдналися 4 бібліотеки області: 2 – сільських, 1 – міська, 1 – селищна. Львівська обласна бібліотека для дітей за час дії

проєкту долучила до участі 1658 учасників, провела 336 навчально-розвиваючих занять, 18 тренінгів для персоналу, 2 літніх табори, 4 свята, долучила до участі 5 сільських, селищних і міських бібліотек ТГ Львівської області. Про те, як реалізується проєкт, неодноразово писали українські, німецькі і навіть японські ЗМІ.

На сьогодні в проєкті «EOP Kids Ukraine» беруть участь 5 обласних бібліотек для дітей, 1 ОУНБ, 18 міських і сільських бібліотек ТГ Кіровоградської, Львівської, Тернопільської, Хмельницької областей, організовано 38 груп дітей. Це вагомий результат, який свідчить про те, що тисячі дітей, які постраждали внаслідок російської агресії, прийшли в наші теплі, затишні і безпечні бібліотеки, наші простори спокійних книг, розуміючих і добрих бібліотекарів й отримали підтримку та допомогу. Тому що вони наші, вони рідні, вони – діти України. Ми пишаємось результатами проєкту і запрошуємо долучатись бібліотеки всіх регіонів України.

Аліна БІЛА,
директор КУ «Чернівецька
обласна бібліотека для дітей»

Культурно-освітня діяльність бібліотеки: вектор партнерства

Досвід співпраці бібліотек для дітей набув великого розвитку. Сьогодні соціальне партнерство та волонтерська діяльність бібліотек виходить на новий рівень, набуває глибокого значення і розглядається як новий вид бібліотечної діяльності, метою якої є забезпечення та задоволення інформаційних, просвітницьких і соціокультурних потреб суспільства шляхом реалізації спільних заходів, проєктів, програм, акцій тощо. Дитячі бібліотеки довели, що вони надійні та потрібні партнери. Соціальні завдання Чернівецької обласної бібліотеки для дітей – допомогти розкрити та розвинути творчі здібності дітей, сприяти їх соціокультурному розвитку шляхом надання інформаційної підтримки і забезпечення доступу до необхідної інформації, самоосвіти, виховання культури читання. Коло партнерів бібліотеки щороку розширюється, але зупинюсь на декількох.

Упродовж багатьох років склалися партнерські стосунки між бібліотекою та Чернівецьким національним університетом ім.. Ю. Федьковича і Науковою бібліотекою вишу. Першочергово хочеться зазначити, що випускники університету стали бібліотекарями і успішно працюють у дитячій книгозбірні. Бібліотека радо запрошує викладачів ЧНУ ім. Ю. Федьковича та працівників Наукової бібліотеки вишу на культурно-просвітницькі заходи. Ось деякі з них: регіональний проєкт «Буковина читає дітям» (професор, доктор філологічних

наук Володимир Антофійчук; кандидат політичних наук, доцент Мар'ян Лазарук; кандидат політичних наук Михайло Павлюк), цільовий проєкт «Я – буковинець! Я – українець» (декан філологічного факультету, професор Борис Бунчук; кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасної української мови Алла Антофійчук), онлайн-проєкт «Читаємо «Буковинчики»» (кандидат філологічних наук, викладач Світлана Вардеванян; кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент Тарас Гринівський; кандидат філологічних наук, доцент Валентина Чолкан; кандидат наук з соціальних комунікацій, асистент кафедри журналістики ЧНУ ім. Ю. Федьковича Юлія Попович), письменницько-бібліотечний марафон (професор Богдан Мельничук; асистент кафедри англійської мови Анна Довгопола), серпантин поетичних рядків (онлайн) «Самостійна, незалежна і багата, і безмежна мова українська» за участі викладачів філологічного та історичного факультетів університету Ю. Попович, О. Меленчук, Л. Раренко, Т. Ковальця. Маленькі буковинчики мали приємність зустрітися в Чернівецькій ОБД на презентації книг для дітей «Веселі байки» кандидата історичних наук, доцента ЧНУ ім. Ю. Федьковича Оксани Гнатчук та «Олексійко в Шоколандії» і «Небесні ноти» кандидата філологічних наук, доцента кафедри комунікативної лінгвістики ЧНУ ім. Ю. Федьковича Наталії Куконіної.

Чернівецька обласна бібліотека для дітей співпрацює з Інформаційним центром ЄС ЧНУ ім.. Ю. Федьковича. Координатор Лариса Ворнік неодноразово зустрічалася з читачами бібліотеки, зокрема на інформаційному калейдоскопі «Скільки мов ти знаєш – стільки раз ти людина» (до Європейського дня мов), інформкоктейлі «Знай про Європу більше» (до Дня народження Європейського Союзу), брала участь у семінарі-практикумі для бібліотекарів територіальних громад області «Роль бібліотеки у розвитку дитини: конкурси, проекти, заходи з промоції читання» тощо.

З 2017 року Чернівецька обласна бібліотека для дітей є базою культурно-дозвіллєвої практики для студентів III-V курсів ЧНУ ім. Ю. Федьковича спеціалізації «Культурологія». А директор бібліотеки є членом ради стейкхолдерів філологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, систематично бере участь у засіданнях проєктних груп освітньо-професійних програм першого бакалаврського рівня спеціальності 014.01 «Середня освіта» (Українська мова та література) та другого магістерського рівня спеціальності 035.01 «Філологія» (Українська мова та література). Бібліотека виступила з пропозицією про навчальну практику студентів філологічного факультету у Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей.

Директор та працівники обласної бібліотеки для дітей беруть участь у заходах Наукової бібліотеки ЧНУ ім. Ю. Федьковича, зокрема у науково-практичній конференції за міжнародною участю «Бібліотека і наука: стратегія

розвитку в сучасних умовах», поетичній імпрезі «Наш джавелін та байрактар» і презентації всеукраїнської антології воєнної лірики «Весна озброєна», акції по збору україномовної дитячої літератури для діток-переселенців, які перебувають у Румунії тощо. Та найголовніше – читачі нашої бібліотеки стають студентами університету і читачами Наукової бібліотеки ЧНУ ім.. Ю. Федьковича, вони майбутні доценти, професори, депутати, будівельники, космонавти, медики, загалом, люди найрізноманітніших професій.

В останні роки тісне партнерство зав'язалось з Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Чернівецькій області (директор Світлана Микитюк) з метою інформаційної підтримки навчальної, творчої, пізнавальної, самоосвітньої діяльності здобувачів освіти закладів професійної освіти Чернівецької області. Студенти закладів професійної освіти є учасниками культурно-просвітницьких заходів, які проводить бібліотека, а бібліотечні фахівці обласної книгозбірні беруть участь у конференціях для бібліотекарів цих закладів, вебінарах («Бібліотека у сучасному форматі: інноваційні форми роботи та логістика формування професійної компетентності бібліотекарів ЗП(ПТ)О»), круглих столах «Інновації в інформаційно-масовій роботі бібліотек ЗП(ПТ)О», інструктивно-методичних нарадах («Логістика провадження освітніх можливостей у діяльність бібліотек ЗП (ПТ)О області на 2023/2024 н.р.») тощо.

Щодо популяризації екологічної культури та освіти підростаючого покоління, то бібліотека має досвід спільної роботи та Меморандум про співпрацю (2021р.) з Чернівецьким міським центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Чернівецької міської ради. Розпочиналась співпраця з майстер-класів з HEND MEIDU, які проводила Оксана Салагор, керівник гуртка «Основи фенології», пізніше «Літні табори», а згодом і проєкт «Еко-альтанка у дворику бібліотеки», який виграла Чернівецька обласна бібліотека для дітей від Британської Ради в Україні. А в 2023 році у двох партнерів виникла ідея організації зимового табору у книгозбірні, щоб зайняти як маленьких буковинців, так і внутрішньопереміщених дітей на канікулах. Це було вперше у практиці роботи нашої бібліотеки, що зацікавило як малюків, батьків, так і засоби масової інформаці (1+1, ТВА, СІ 4, медіа агентство АСС, Шпальта, «UA: Українське радіо Буковини»). Табір працював у період новорічно-різдвяних свят (3-26 січня), тому майстер-класи були присвячені виготовленню ялинкових та новорічних іграшок, прикрас, подарункових сувенірів, де застосовувались різноманітні техніки. Діти також виготовляли і патріотичні сувеніри, обереги, подарунки для воїнів ЗСУ: «Янгол-охоронець», «Листівка-подяка воїну ЗСУ», окопні свічки, плели химеру для фронту. Завершився зимовий табір для дітей та батьків екскурсією «Щемливий портрет рідного міста» з креативним екскурсоводом Ярославом Адамчуком, котрий є членом ГО «Гільдія Гідів».

9 грудня 2022 р. в Чернівцях відкрився Музей науки МАН України – новий інтерактивний простір, який надав чернівчанам і внутрішньо переміщеним дітям можливість досліджувати сутність фізичних, хімічних та біологічних явищ. Бібліотека і Музей навели вектор партнерства у напрямі науки і пізнання шляхом участі у культурно-просвітницьких заходах, які проводяться в цих закладах. Бібліотека бере участь у заходах безпосередньо в музеї (різноманітні тематичні виставки літератури, вікторини, ігри тощо).

З 2021 року в бібліотеці діє проєкт «Майстерка добра «Читаємо з чотирилапими», який підкріплений Меморандумом про співпрацю між бібліотекою і ГО «Джем ШМ». Мета проєкту – об'єднання зусиль для заохочення читання серед дітей, популяризація бібліотеки і бібліотечної справи, презентація книг та співорганізація у напрямі каністерапії. За допомогою малюнків із зображеннями собак діти вчаться розуміти мову тіла тварини, знайомляться з нею, граються, спільно читають книги, розглядають малюнки, годують і тішаться знайомству. Досвід читання з чотирилапими бібліотека разом з ГО «Джем ШМ» популяризує шляхом проведення семінарів та участі у тренінгах, конференціях тощо.

Обираючи шлях партнерської взаємодії, бібліотекарі і партнери не тільки удосконалюють свою роботу, а й отримують визнання та підтримку суспільства, подальший імпульс до активізації своєї діяльності. Соціальне партнерство як необхідний інститут цивільного суспільства й інформаційної установи сприяє підвищенню престижу як самої установи, так і бібліотечного працівника. Тож і надалі працюємо та піклуємося про дітей разом! Вони – майбутнє України!

Тетяна ДАНИЛЕВИЧ,
завідувач відділу соціокультурної діяльності та естетичного виховання дітей Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради

Проєкт «Караван дієвих» у нових реаліях часу

Бібліотекарі, як ніхто інший, добре розуміють, що читання – це завжди шлях до успіху, творчості, здійснення мрій. Любов до читання книжок у кожного своя. Для одних вона сповнена магії, інших – кличе у мандри, дарує відчуття щастя, нові знання, і що надто важливо – надає необхідну підтримку у житті. Долучившись до читання, дитина отримує ще й унікальну можливість здобуття

знань своєрідної школи життєтворчості. Завдяки героям книжок вона набуває і необхідний життєвий досвід.

Долати труднощі на шляху зростання нашим читачам допомагає супер-креативна команда однодумців «Караван дієвих», до складу якої увійшли творчі бібліотекарі та її найталановитіші партнери. Прикладом такої взаємодії є зустрічі з читайликами у межах проєкту «ЧИТОдія», де з артскрині чудес кожного тижня обирається книга для читання, під час якого діти поринають у дивовижний світ. Перед слухачами з'являється головна героїня обраної книги. Її роль зазвичай виконує наш надійний партнер – художниця Катерина Дацун, керівник гуртка «Юний дизайнер» Житомирського Центру творчості дітей і молоді. Діти відтворюють деякі епізоди з книги, переглядають ілюстрації, малюють в артлабораторіях, виготовляють знакові аксесуари, про які дізнаються від автора книги, записують відеоролики.

Цікаві активності відбуваються і на бібліотечній артплатформі з психологічного розвантаження – території вільного спілкування «+Kids+Teen+Профі». Різні за віком читачі презентують свою творчість, розповідаючи, як власні «супер сили» та мотиваційні книжки допомагають їм здійснювати переможні кроки для досягнення мрії. Перетворювати думки на вчинки, розробити власний Код Упевненості підліткам допомагають і члени родин наших читачів, які теж входять до складу «дієвих» і співпрацюють з нами в артпросторі психологічного розвантаження. Незабутнім для читайликів стало знайомство із самобутньою співачкою, авторкою власних пісень Галиною Калиною (Галиною Мамиченковою). Присутні з інтересом слухали її самопрезентацію на стільці «Крок до мрії». Під час дійства кожен з учасників піднімався на стілець, що стояв посеред зали, демонстрував іншим свій талант, презентував книгу, яка допомагає йому набути впевненості при розв'язанні підліткових проблем.

Неодноразово бібліотекарі зустрічалися з членами Житомирської міської дитячої громадської організації «Все робимо самі», які опікуються дітьми з інвалідністю, дітьми з багатодітних родин, дітьми з внутрішньо переміщених родин. Для наших помічників – небайдужих людей елегантного віку – проводимо «теплі зустрічі» з релакс-малювання «Філіжанка бажань», створюємо з ними енергетичні малюнки «Феєрверк позитиву» за авторською технікою артмайстрині Тетяни Данилевич. Активну участь у таких зустрічах бере і Віктор Мельниченко, провідний бібліотекар відділу маркетингу та зв'язків з громадскістю, журналіст, автор співаної поезії, популяризуючи творчість митців рідного краю. «Теплі зустрічі» стали поштовхом для впровадження в життя соціального пілотного проєкту «АРТКОЛО», який має гасло «Творчість Допомагає Втілювати Мрії».

Бібліотекарі завжди радо діляться власними напрацюваннями з арттерапевтичної роботи. Так завідуюча відділу соціокультурної діяльності та естетичного виховання дітей Тетяна Данилевич презентувала власну серію тренінгів «Закодовані малюнки твого серця». Нещодавно до участі в них долучились представники безпечного громадського простору для жінок та дівчат «Вільна». Імпровізуючи під час створення енергетичного малюнка, учасники мають можливість розслабитися, відійти від повсякденних турбот, навчитися поринати у світ ліній і фарб, де все виглядає інакше. І завдяки набутим способам мислення формуються навички прийняття оригінальних рішень, які стануть у пригоді в подальшому житті.

Схожі тренінги проходили і для читайликів на артплатформі психологічного розвантаження та в «Школі Супергероїв» дитячої лікарні імені В. Й. Башека, з якими ми активно співпрацюємо. Для юних супергероїв цієї лікарні та Освітнього центру «Школа супергероїв» при Комунальній неприбутковій установі «Обласна клінічна лікарня імені О. Ф. Гербачевського» Житомирської обласної ради командою «дієвих» неодноразово проводилися літературні вітрини «Впусти книгу в своє серце» з майстерками зі створення барвистих 3D-листівок «Книгоквіти», на яких кожен з присутніх відтворював свою силу і позитивну енергію для швидкого одужання. Бібліотечна «Команда дієвих» провела там і літературно-ігрову програму «Лови позитив!».

Нашу бібліотеку жителі міста сьогодні називають дієвим простором арткниги, де по-особливому можна проводити час, розібратися у внутрішньому «Я», поліпшити настрій. Артпростір психологічного розвантаження цьогоріч відвідали майже всі учасники літніх підліткових клубів міста, діти під опікою, з багатодітних родин, внутрішньо переміщених сімей. Ми навчаємо їх мистецтву самопрезентації, взаємодії у команді, виконанню цікавих інтерактивних вправ: «Квітка мого Я», «Приховані образи», «Неіснуючу тваринку запрошу у казку» тощо. Для своїх відвідувачів бібліотекарі постійно влаштовують книжкові експрес-викладки-пропозиції дня «Book-симпатія».

Команда «Каравану дієвих» відвідала з ігровою програмою Інклюзивно-ресурсний центр Новогуйвинської селищної ради Житомирського району, закладі дошкільної освіти «Перлинка» Харитонівської сільської ради Житомирського району, Березівській спеціальній загальноосвітній школі Житомирської обласної ради тощо.

Канікули – це пора яскравих кольорів, сміливих рішень, творчого натхнення. Пора, коли вир емоцій захоплює у дивовижний коловорот неповторних моментів, веселих ранків і теплих днів творення. Серед них і «Сонячні книжкові каруселі» – програма літніх читань у бібліотеці та за її

межами, а ще цікаві зустрічі, подорожі, заняття у творчих майстернях, знайомство з книжковими новинками у бібліотечному таборі «Teen Club».

Щороку діти чекають на нього, бо саме тут можливо з комфортом проводити час у колі друзів на читацьких диванчиках «Кураж читачуна», займатися ранковою ігровою йогою, відкривати «перлини» рідного міста разом із бібліогідом, виступати у ролі акторів, дизайнерів одягу, сценаристів у творчих студіях бібліотеки, стати членом незалежного журі 10-го наймасштабнішого українського кінофестивалю для дітей і підлітків «Чілдрен Кінофест», влаштовувати ZOO-тур з релакс-фотосесією «Тварини та книги в об'єктиві» в бібліотечному EKOstation «М'ята», виконувати завдання літературного квесту «Мандри бібліотекою» з чаюванням у бібліоцукерні, брати участь у веселій літературно-ігровій програмі «Вперед до перемоги!» тощо.

Для дітей літніх пришкільних таборів міста ми провели чотиригодинний поетичний марафон «Кольоровий вірш» за особливим сценарієм, який змінювався в залежності від того, які очікування були у дітей від зустрічі з головним гостем марафону – Сергієм Храпчуком, автором книжок для дітей, серед яких і книга-розмальовка «Кольори». Незвичайне дійство відбулось під час літературно-ігрового намиста «Кольори веселкою сяють», де діти виступали у ролі барвистих літер, героїв казок, створювали спільну картину «Стокотики грають кольорами», читали і власні вірші у театрі імпровізацій.

Творчих, обдарованих, талановитих читайликів ми мали змогу представляти на урочистому щорічному святі «Зоряний дощ – 2023». За активну участь у межах бібліотечної довгострокової програми «ЛітератУРА!» на підтримку читання та підвищення статусу книги подяки від бібліотеки отримали дванадцять читайликів – учасників літературної студії «Письмонавти», де вони оволодівали навичками літературної творчості, навчалися глибше розуміти літературу з відомими поетами та письменниками міста Житомира: Світланою Штатською, Марією Рудак, Світланою Соболевською. У дружньому колі разом створено чимало відеороликів презентаційного парку «Територія таланту», поетичної збірки «Гуртом до Перемоги», авторських книжок-маляток та листівок-оберегів для воїнів ЗСУ.

Розширити рівень компетентності батьків у сімейному вихованні, сприяти формуванню та розвитку в них усвідомленого батьківства допомагають заняття тренінгового курсу «Батьківство в радість» для родин, які хочуть поглибити свої знання з питаннь розвитку та виховання дітей.

Постійними нашими партнерами та помічниками є «дієві» студенти-волонтери Житомирського державного університету імені Івана Франка і Житомирського фахового коледжу культури і мистецтв імені Івана Огієнка. «Дієва» молодь навчається організовувати та проводити презентації книжкових

новинок у читацькій артлабораторії, уявній студіокухні «Смаколик», репрезентувати свої здібності та вміння на мистецькому подіумі «Траєкторія таланту».

Мистецтво – це відображення нашого життя в слові, в живопису, в музиці, малюнку або будь-якій іншій творчій діяльності. Світ мистецтва не має кордонів, адже творити може кожен. «Наша ДНК вишита нитками сміливості, волі та кохання», – саме такі слова читаємо у календарі «Мій сміливий 2023», який налаштовує сьогодні і кожного бібліотекаря на позитив та дію заради рідної України. Велику зацікавленість викликав у наших читачів літературний етнокадр «Лицар нескореного духу» біля інсталяційної зони «А на тім рушникові…». Біля унікального рушника Євгена Консевича – українського письменника, «шістдесятника», члена Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих, Почесного громадянина Житомира розпочалося жваве спілкування. Рушник певний час зберігався у Світлани Гресь (Штатської) виконуючої обов’язки директора Обласної бібліотеки для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради, письменниці, громадської та державної діячки, лауреатки багатьох премій, очільниці Житомирської обласної організації Національної спілки письменників України. Починаючи з того чи іншого підпису на ньому, який у різні часи залишили яскраві особистості нашого краю, ми ведемо свого читача у артмандрівку «крізь простір і час».

Особливо приваблює користувачів бібліотеки така форма роботи, як – пазл, складовою якого зазвичай виступає низка невеличких заходів, об’єднаних спільною ідеєю. За приклад може слугувати патріотичний пазл «Моя земле величава і єдина, моя – Україна!», під час якого відбулась онлайн-мандрівка просторами українського всесвіту «Дивовижна Україна», презентаційне пісенне асорті учасників новоствореного вокального ансамблю «Акорд», студентів Державного університету «Житомирська політехніка» під керівництвом «дієвої» Любові Голуб тощо.

Не втрачають своєї актуальності і зустрічі у дієвому колі «Terra інклюзія – простір любові», що дають можливість нашим партнерам-студентам спеціалізації «Дошкільна освіта» Житомирського державного університету імені Івана Франка отримати необхідні знання про долю людей, спроможних, подолати проблему, досягти успіху в житті і навіть стати знаменитими. Серед них наші земляки: Леся Українка, Євген Концевич, Олексій Макаренко, Сергій Танадайчук.

Ми знайомимо молодь із книжками серії «Живи та вчись», де діти, які страждають через різні фізіологічні проблеми, мають недостатню впевненість у собі, діляться думками, підтримують порадами один одного. Допомагаємо створювати нашим майбутнім партнерам дієві міні-презентації за книгами, де

розповідається про певні реальні ситуації, в яких опиняються діти, вони навчають не боятися труднощів і викликів долі.

На гостини до бібліотекарів, акторів краєзнавчого театру книги «Аркадія», що діє в бібліотеці двадцять один рік поспіль, приходять студенти Поліського національного університету. Часто зустрічі продовжуються інтерактивними інсценізаціями з акторами театру, читанням улюблених поезій. Наші відвідувачі завжди із задоволенням долучаються до будь-яких дійств, що влаштовують бібліотекарі.

І ми надалі наполегливо працюватимемо, аби бути надійними, відчутними партнерами для наших читачів на шляху до їх інтелектуального і творчого зростання.

Валентина ПЕТРУХІНА,
заступник директора з питань обслуговування дітей бібліотеки-філії № 7 для дітей Публічної бібліотеки з філіями Бердичівської Міської територіальної громади

Бібліотека – територія національних культур

Бібліотека-філія № 7 для дітей Публічної бібліотеки з філіями Бердичівської МТГ в умовах воєнного стану – це не тільки центр книги, дитячого читання, цікавих зустрічей та конкурсів. Це простір, де діти отримують психологічне розвантаження, знаходять кваліфіковану інформаційну підтримку у вирішенні своїх потреб, формують свій правовий світогляд. Разом із тим дитяча бібліотека – полікультурний центр громади, територія національних культур, тобто це своєрідний прояв особливої форми суспільної толерантності. Бердичівська дитяча бібліотека – місце, де живе історія, мудрість віків та, безумовно, книга.

Із відкриттям відділу польської бібліотеки ім. В. С. Реймонта, фонд якої складає 15 тис. примірників польською мовою, діти, молодь та мешканці громади мають можливість покращити свої знання з польської мови, дізнатися про історичні та літературні події в Польщі.

У Кімнаті українського побуту для наймолодших відвідувачів організовуються та проводяться народознавчі заходи, мета яких – познайомити з побутом українців періоду XVIII-XX століття, засвоїти назви предметів українського побуту, розширити і поглибити знання дітей про особливості

українського інтер'єру, значення оберегів та виховувати повагу до національних традицій українського народу.

Родзинкою дитячої бібліотеки є Музей єврейства міста Бердичева, який був урочисто відкритий у 2015 році за підтримки мерії міста та єврейської громади Бердичева. Музей містить інформаційні стенди про історію, релігію та культуру, демонструє предмети побуту та професійної діяльності єврейської громади міста; інтерактивні інсталяції розкривають трагічні сторінки життя містян періоду Другої світової війни. Музейний простір бібліотеки – популярне місце для відвідування туристів, проведення зустрічей, презентацій нових досліджень, наукової роботи і, звичайно, екскурсій. Відвідувачами бібліотеки та музею є не лише мешканці міста, діти, молодь, а й внутрішньо переміщені особи, які покинули свої домівки через військове вторгнення росії в Україну і на даний час знайшли прихисток у Бердичівській МТГ. Реалізовуючи проєкт «Бердичів. Incognita: за лаштунками таємниць» (краєзнавча діяльність) долучаємо підростаюче покоління з категорії ВПО до пошукової роботи (експедиції та дослідження), участі у краєзнавчих заходах, екскурсіях з метою адаптації – як переселенців до Бердичівської громади, так і мешканців до ВПО, створення між дітьми, молоддю сталих і системних зв'язків, а це сприяє їхньому повноцінному залученню у культурну сферу життя громади.

Роки війни у країні для наших дітей особливі, тому що вони діти війни… Це діти, які відчули та знають що таке «Повітряна тривога» та «Тривожна валіза», «Бомбосховище» та «Укриття». У цей складний час Бердичівська бібліотека для дітей зустрічає юних читайликів у затишному просторі. Головне завдання бібліотекарів у воєнний період полягає у тому, щоб відповідально ставитися до почуттів дитини та вміти їх правильно підтримати, адже вони не можуть самостійно про себе подбати. З цією метою у бібліотеці-філії № 7 для дітей створено проєкти, які спрямовані на організацію дозвілля, акції, студії, майстер-класи, зустрічі з дитячими письменниками, що допомагає адаптуватися дітям у воєнний час.

Упродовж десяти місяців 2023 року працівниками бібліотеки було організовано та проведено майже 400 заходів, активностей та івентів, які відвідали понад 10 тис. користувачів бібліотеки, і усі вони настільки різноманітні, що описати все неможливо. Але вартує уваги проєкт «ВІЛЬНІ» – простір психологічного комфорту, мета якого – допомогти адаптуватися дітям-переселенцям у нове соціокультурне середовище, надати змогу поспілкуватися з друзями, взяти участь у культурних заходах і забавах, різноманітних інтерактивних навчальних програмах, інтелектуальних та розважальних іграх. У рамках реалізації проєкту впроваджено нові інформаційні та освітні послуги для дітей внутрішньо переміщених осіб. Також проєкт є мистецьким майданчиком

для спільних заходів з Центром позашкільної освіти ім. О. Разумкова. За три місяця реалізації проєкту учасниками стали понад 300 дітей.

Волонтерство – це поклик серця до милосердя, дія доброти. З перших днів повномасштабної війни працівники бібліотеки-філії № 7 для дітей долучилися до волонтерської діяльності молодіжного центру «М-Формація» Публічної бібліотеки з філіями Бердичівської МТГ. Бібліотекарі разом із користувачами виготовляють обереги та окопні свічки для захисників. Беруть участь у благодійних ярмарках, фестивалях та інших заходах на підтримку Збройних Сил України, неодноразово організовували збір смаколиків, листів та малюнків для передачі на фронт. Так ми передаємо любов і тепло своїх сердець, віру та велике бажання – всім повернутися додому живими з Перемогою! Така підтримка наших захисників сприяє піднесенню бойового духу та наближає нас до Перемоги!

Україна, 03190, м. Київ, вул. Я. Корчака, 60
тел./факс (044) 400-65-87, тел.: (044) 400-39-96, 400-41-44
www.chl.kiev.ua
library@chl.kiev.ua